

Joegoslavië
Onverminderd brandhaard in Europa

INHOUDSOPGAVE

	pag.
VOORWOORD	5
1. SAMENVATTING	7
2. JOEGOSLAVEN IN NEDERLAND	13
2.1 INLEIDING	13
2.1.1 SLOVENEN	14
2.1.2 MACEDONIËRS	15
2.1.3 MONTENEGRIJNEN	16
2.1.4 BOSNIËRS & HERCEGOVINEZEN	17
2.1.5 SERVIËRS	18
2.1.6 KROATEN	21
2.1.7 KOSOVO-ALBANEZEN	24
2.2 JOEGOSLAVISCHE ORGANISATIES IN NEDERLAND	26
3. OFFICIELE JOEGOSLAVISCHE VERTEGENWOORDIGINGEN IN NEDERLAND	29
3.1 ALGEMEEN	29
3.2 JOEGOSLAVISCHE AMBASSADE	29
3.2.1 INLICHTINGENACTIVITEITEN	30
3.2.2 ANDERE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN	32
3.2.3 KROATISCHE EN SLOVEENSE DIPLOMATIEKE VERTEGENWOORDIGING	34
3.3 JAT, DE JOEGOSLAVISCHE LUCHTVAARTMAATSCHAPPIJ	34
3.4 DE JOEGOSLAVISCHE KAMER VAN KOOPHANDEL	35
4. CRIMINALITEIT	37
4.1 CRIMINALITEIT ONDER DE EX-JOEGOSLAVEN IN NEDERLAND	42
5. WAPENHANDEL	44
5.1 WAPENTRANSACTIES IN NEDERLAND	45
6. DREIGINGSBEELD	46
6.1 HORIZONTALE DREIGING	46
6.2 VERTICALE DREIGING	47
	48
7. BIJLAGEN	49
. DE INZET VAN NEDERLANDSE VRIJWILLIGERS IN JOEGOSLAVIË, MET NAME IN KROATIË	51
I.1 INITIATIEFNEMERS/ORGANISATIECOMITE	51
I.2 WERVING	51
I.3 RECRUTERING EN INZET	52
I.4 TYPERING HUURLINGEN	53
I.6 TERUGTREKKING	54
I.7 NIEUWE INITIATIEVEN	55

I.8	REACTIES IN NEDERLAND OP DE HUURLINGENPROBLEMATIEK	55
I.8.1	ALGEMEEN	55
I.8.2	VERWACHTINGEN	56
I.8.3	SAMENVATTING	57
II	ZELFSTANDIGE MILITIES IN JOEGOSLAVIË	58
II.1	LAATSTE ONTWIKKELINGEN	61
III	DE ALGEMENE SITUATIE IN JOEGOSLAVIË	63
III.1	SERVIË	67
III.2	MONTENEGRO	69
III.3	VOJVODINA	69
III.4	KOSOVO	70
III.5	MACEDONIË	72
III.6	SLOVENIË	73
III.7	KROATIE	74
III.8	BOSNIË & HERCEGOVINA	79
IV	MAASTRICHT AIRPORT	83
IV.1	VISA EN ASIEL	84
IV.2	BOSNA AIR	84
V	JOEGOSLAVISCH VLUCHTELINGEN IN NEDERLAND	86
VI	"JOEGOSLAVISCH" VERENIGINGEN IN NEDERLAND	92

VOORWOORD

Het thans voorliggende rapport: "Joegoslavië, Onverminderd Brandhaard in Europa" is het vervolg op het rapport: "Joegoslavië, Brandhaard in Europa" van november 1991. Voor zover er sprake is van enige inhoudelijke overeenkomst tussen beide rapporten is deze bewust tot stand gekomen, omdat de kring van afnemers in de tussenliggende periode van een jaar aanzienlijk is vergroot. Ook zijn qua indeling, samenvatting, register e.d. suggesties verwezenlijkt, zoals die in reactie op het eerste Brandhaard-rapport tot ons zijn gekomen. Een gevolg daarvan is onder meer dat gekozen is voor een "multi-entry" vorm, de hoofdstukken kunnen apart worden gelezen.

De samenstellers van dit rapport zijn dank verschuldigd aan al diegenen die tot augustus daadwerkelijk bijdragen hebben verleend in welke vorm dan ook, politie, militaire diensten alsmede de departementen van Buitenlandse Zaken, Defensie, Justitie, WVC en een aantal buitenlandse zusterdiensten.

Tussentijds is vanuit het team terwille van de actualiteit veelvuldig geadviseerd en informatie geëxploiteerd aan de daarvoor in aanmerking komende belangendragers en overige afnemers.

Dit rapport is in zijn (betrekkelijk grote) omvang het laatste in zijn soort, het is bedoeld als een basisinformatief rapport t.b.v. het werkniveau. Management kan volstaan met de samenvatting.

Gekozen is voor voortzetting van de informatievoorziening door middel van kleinere, meer op de actualiteit toegespitste en mogelijk meer op de vraag van de zijde van de afnemer toegesneden rapportage.

De met dit type informatievoorziening opgedane ervaringen in het afgelopen jaar stemden tot tevredenheid.

Bovendien is met het verschijnen van de twee Brandhaard-rapporten een informatiefundament gelegd waarop voortgebouwd kan worden.

Op 8 juli 1991 werd in het BVD-rapport: "Nederland-Joegoslavië, een Momentopname" in de inleiding ten aanzien van het Joegoslavië-conflict gesteld dat: "Het karakter van dit conflict zal, gezien de volks- en landsaard, de militaire traditie en de historie, uitermate kwaadaardig zijn".

Nu, ruim een jaar later, is deze voorspelling uitgekomen op een zodanige wijze dat aan de term "kwaadaardig" nieuwe, afschrikwekkende dimensies zijn toegevoegd. Het einde van het conflict is bovendien niet in zicht, mede omdat er evenmin zicht is op een effectieve en proportioneel redelijke wijze waarop de internationale gemeenschap de vechtende partijen tot vrede kan dwingen. Internationaliseringsrisico's - en daarmee dus kansen op uitbreiding van het conflict- nemen toe nu de Islamitische wereld een convergentiepunt lijkt te gaan vinden in het streven naar eigen oplossingen voor het probleem van de volkerenmoord op de Bosnische Islamieten.

Zowel aard, omvang en duur van de Joegoslavische burgeroorlog zullen nog geruime tijd uitstralingseffecten hebben op aspecten van de samenleving in Nederland.

De toestroom van ontheemden uit het voormalige Joegoslavië¹ zal, mede als gevolg van de invallende winter, voortgaan terwijl opvang "ginds" zeer moeilijk te realiseren zal blijken te zijn.

¹ Daar waar sprake is van zaken het hele voormalige Joegoslavië of haar bevolkingsgroepen in zijn totaliteit betreffende, zal in deze rapportage sprake zijn van "Joegoslavië" en "Joegoslaven". In vele gevallen zou een opsomming van alle betrokken deelrepublieken en/of bevolkingsgroepen deze rapportage minder leesbaar maken.

Omdat de ontheemden van verschillende etno-religieuze origine zijn vindt instroom plaats van onderlinge, soms zeer heftige tegenstellingen van politiek, etnisch en religieus karakter.

Een en ander leidt tot grote tegenstellingen bij de totale Joegoslavische bevolking in Nederland.

Inmiddels zijn er bovendien aanwijzingen dat ook Nederlandse bevolkingsgroepen van andere dan Joegoslavische origine (o.m. personen van Turkse origine) hun betrokkenheid in de Joegoslavische problematiek gaan tonen op een wijze die aandacht rechtvaardigt.

De reactie van de gemiddelde Nederlander op de oorlog in Joegoslavië getuigde van medeleven.

Een grotere Nederlandse militaire inzet in het voormalige Joegoslavië met de logisch daaruit voortvloeiende risico's, het doorbreken van het inzicht in de uitzichtloosheid van de situatie aldaar, alsmede in de onwaarschijnlijkheid van een spoedige terugkeer van de "tijdelijk" hier verblijvende ontheemden doen op termijn echter kansen ontstaan op het ontluiken van anti-Joegoslavische volksgevoelens.

De eventuele aanwezigheid in Nederland van Joegoslavische personen te associëren met oorlogsmisdaden, alsmede van Joegoslaven die zich voorbereiden op militante activiteiten in Nederland, zullen deze gevoelens slechts aanwakkeren.

De eerste (vooralsnog vage) aanwijzingen omtrent verdachten van oorlogsmisdaden en militanten zijn er en zullen nader worden onderzocht, temeer omdat aanwezigheid in Nederland van dit type personen talrijke andere ongewenste effecten kan hebben.

Met de PNG-verklaring door de Nederlandse overheid van de Servische diplomaat is voorlopig een einde gemaakt aan een scala van oneigenlijke activiteiten vanuit de voormalig Joegoslavische ambassade in Den Haag. Het fenomeen van Nederlandse huurlingen in Kroatië is grondig onderzocht. Hoewel qua aard curieus, is gebleken dat dit fenomeen niet een zodanige omvang heeft gekregen dat daarvan ernstige politiek of anderssoortig nadeel is te verwachten.

Zorgwekkend blijft het verschijnsel van het Joegoslavisch mengsel van criminaliteit en politiek in Nederland zowel als elders in Europa.

Moest in het vorige rapport op deze plaats nog gepleit worden voor interdepartementale samenwerking op het terrein van controle op dit verschijnsel, thans is een dergelijke samenwerking realiteit c.q. een op zeer korte termijn te verwachten realiteit.

's-Gravenhage
10 september 1992

In feite kan er niet meer over "Joegoslavië" gesproken worden. Sprekend over de Joegoslavische gemeenschap in Nederland moet vanaf nu melding worden gemaakt van Serviërs, Kroaten, Macedoniërs, Slovenen, Montenegrijnen, Bosniërs, Hercegovinezen, Moslims en Kosovo-Albanezen. De etnische tegenstellingen die momenteel leiden tot de oorlog in Bosnië & Hercegovina doen veronderstellen dat de bewoners van deze nieuw erkende republiek op termijn mogelijk zullen moeten kiezen voor een van de genoemde nationaliteiten of voor de Moslim religie, die in het oude Joegoslavië als "nationaliteit" erkend werd.

Sluimerende etnische problematiek in Kosovo en mogelijk in de toekomst ook in Vojvodina kan op middellange tot lange termijn tot uitbarsting komen.

Slovenen, Macedoniërs en Montenegrijnen stellen in Nederland getalsmatig weinig voor. Ook qua organisatievormen en -invloeden treden zij niet op de voorgrond. Vanuit deze groepen vallen geen extremistische handelingen te verwachten. Er kan ook van worden uitgegaan dat zij niet het slachtoffer van extremistische acties van de huidige agressors zullen worden. Afhankelijk van de ontwikkelingen op de Balkan bestaat er slechts een kleine kans dat deze mening herzien zal moeten worden.

Van de vier andere groepen kan het volgende worden gezegd:

SERVIËRS:

Toekomst en status van de h.t.l. verblijvende Serviërs en Joegoslavische (lees Servische) vertegenwoordigingen zijn sterk afhankelijk van de reacties van de internationale gemeenschap op de ontwikkelingen op de Balkan. Duidelijk is, dat de aanspraak die de Serviërs (al dan niet in samenwerking met de Montenegrijnen) maken op de verworvenheden van de SFRJ, niet door de wereldgemeenschap erkend zullen (mogen) worden. Tenminste, wanneer v.w.b. de nieuwe FRJ dezelfde maatstaf wordt gehanteerd voor erkenning als bij Kroatië, Slovenië en Bosnië & Hercegovina: garanties voor de rechten van de etnische minderheden. Dit houdt in, dat instellingen als de Joegoslavische ambassade, de JAT (luchtvaartmaatschappij) en de Joegoslavische Kamer van Koophandel niet veel langer in hun huidige hoedanigheid zullen kunnen blijven bestaan. De Serviërs zullen (wederom evt. samen met de Montenegrijnen) net als de Kroaten en Slovenen hun nieuwe bestaansrecht moeten opbouwen en verdienen.

De opstelling die de wereldgemeenschap heeft ingenomen t.o.v. Servië, namelijk dat Servië wordt gezien als de agressor in het Joegoslavische conflict, zou wel eens tot gevolg kunnen hebben dat binnen de Servische gemeenschap een soort fatalistische inslag zou kunnen gaan heersen: "Als we dan toch de agressor zijn, dan zullen we ook de agressor zijn!" Dit zou op termijn kunnen uitmonden in zowel horizontaal als verticaal geweld, met als doelwitten resp. de andere ex-Joegoslavische nationaliteiten en internationale dan wel Nederlandse instellingen en personen.

KROATEN:

In tegenstelling tot de Serviërs, die vanwege hun "Joegoslavische" achtergrond geen of weinig behoefte hadden aan een uitgebreide vorm van organisatie in Nederland, zijn de Kroaten in ons land goed georganiseerd. De laatste inventarisatie levert een 15-tal clubs en verenigingen op, variërend in grondslag van cultureel via kerkelijk tot puur politiek. (Hierbij dient de kanttekening te worden gemaakt dat, wat de officiële titel van de vereniging ook mag zijn, een politiek streven bij nagenoeg alle verenigingen voorkomt).

Een viertal politieke partijen uit Kroatië heeft in Nederland afdelingen, hetgeen met zich meebrengt dat binnen de Kroatische gemeenschap ook duidelijke meningsverschillen bestaan over de te varen koers: de ene politieke partij is vooruitstrevender dan de andere.

Vooralsnog ziet het er niet naar uit dat Nederland een eigen Kroatische diplomatieke vertegenwoordiging zal krijgen. De Nederlandse regering spreekt wel over het aanknopen van diplomatieke betrekkingen, maar voorlopig is de "officiële" Kroatische vertegenwoordiging voor de gehele Benelux in Brussel gevestigd.

Voor zowel de Kroaten als voor alle andere Joegoslavische nationaliteiten geldt, dat niet of nauwelijks inzicht kan worden verkregen in hun getalssterkte op Nederlands grondgebied. De schattingen uit "Joegoslavië, Brandhaard in Europa" blijven overeind en kunnen mogelijk nog worden vergroot, wanneer de vluchtelingenstroom als gevolg van de aanhoudende oorlogssituatie op de Balkan in ogenschouw wordt genomen.

KOSOVO-ALBANEZEN:

De Kosovo-Albanezen of Kosovaren vormen de enige groep "Joegoslaven" van wie (in Nederland) een aantal gegeven kan worden. Een onlangs door de Kosovaren zelf gehouden inventarisatie leerde, dat er circa 3.000 Albanezen uit Kosovo in Nederland wonen. Niet duidelijk is of bij deze inventarisatie rekening is gehouden met genaturaliseerden en illegalen, terwijl ook betwijfeld mag worden of Kosovaarse criminelen geneigd zullen zijn geweest hun medewerking aan de volkstelling te verlenen. Het totale aantal zal dus wel (iets) hoger kunnen worden gesteld.

Opvallend is, dat de Kosovaren buiten Kosovo, en dus ook in Nederland, in de afgelopen maanden van 1992 uiterst actief zijn geworden op politiek gebied. Met de regelmaat van de klok worden politieke bijeenkomsten georganiseerd, die in bezoekersaantallen steeds enkele honderden tellen. Twee partijen, taken van in Kosovo geregistreerde politieke partijen, te weten de LDK en de BSPK, nemen hierbij het voortouw. Bij beide partijen komt het voor, dat voorlieden van de moederorganisatie naar Nederland komen om actief aan de evenementen mede te werken. In het geval van de BSPK was dit evident, toen bij de demonstratie voor het Vredespaleis in september 1991 BSPK-leider de gemoederen onder de Kosovaren rustig wist te houden. (In die tijd kenden we de BSPK nog als de "Workers Union of Kosovo"; inmiddels is de BSPK ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Nederland).

Leiders van de LDK kwamen op het laatste moment niet naar Nederland toen de Nederlandse tak van deze partij in april 1992 bestuursverkiezingen in Rotterdam organiseerde.

Er blijkt dus wel degelijk sprake te zijn van een sturing vanuit Kosovo op de landgenoten in den vreemde. Kentekenend hiervoor is de "vluchtelingenbelasting"

die in België door de LDK wordt geïncasseerd.

Op zich is dit een vreemde situatie: terwijl de mensen in Kosovo het vrijmaken van de eigen staat pas op termijn voorzien, lijken de Kosovaren in het buitenland, voor wat betreft het bereiken van dit doel, vooruitstrevender te zijn. Zij worden nu in hun doelstellingen gesteund door de politieke leiders van Kosovo. De vraag doet dus op, wie er aan wie sturing geeft en wie het nu eigenlijk voor het zeggen heeft in de Kosovaarse gemeenschap.

MOSLIMS UIT BOSNIË & HERCEGOVINA:

De bevolking van Bosnië & Hercegovina is, zoals bekend, samengesteld uit Serviërs, Kroaten en Moslims (naast diverse andere etnische minderheden). De in Nederland al bekende "Vereniging van Joegoslavische Islamieten" is omgedoopt in "Vereniging van Bosnische Islamieten" (of een variant op deze naam). Deze vereniging is voornamelijk op religieus gebied werkzaam. Daarnaast staat ingeschreven de "Kulturele Vereniging van Bosnië". Deze is op politiek gebied actief en kent een eigen jongerenvereniging.

In al deze verenigingen komen Islamieten uit Bosnië & Hercegovina samen, waarmee zij zich distantieren van de andere etnische bewoners van Bosnië & Hercegovina.

Vertegenwoordigers van deze verenigingen hebben laten weten dat op termijn ook tegenstellingen tussen (Katholieke) Kroaten en Moslims in Bosnië & Hercegovina verwacht kunnen worden, mogelijk met uitstralingseffecten in Nederland.

Momenteel vinden beide groepen zich in de strijd tegen de gezamenlijke vijand Servië. Toch wordt er nu al in Bosnië melding gemaakt van pro-Servische en pro-Kroatische Moslims.

Geschat wordt dat het aantal Bosniërs in Rotterdam, waar de eerste twee genoemde verenigingen statutair gevestigd zijn, ongeveer 1.200 is.

Ook uit Amsterdam komen geluiden dat tegenstellingen tussen Serviërs en Bosniërs aan het toenemen zijn.

INLICHTINGENACTIVITEITEN:

In Nederland is komen vast te staan dat de Serviërs zich met inlichtingenactiviteiten in het algemeen bezig houden. Dit geschiedt in ieder geval door enkele leden van de "Joegoslavische ambassade",

Daarnaast blijkt er in Belgrado een "Ministerie voor Serviërs buiten Servië" te bestaan. Vanuit dit ministerie worden activiteiten ontwikkeld die strijdig zijn met de Nederlandse wetgeving.

Het blijven opereren van de Joegoslavische dan wel Servische inlichtingen-

dienst(en) vanuit de Joegoslavische ambassade is afhankelijk van wat er in de nabije toekomst met Servië (en haar diplomatieke vertegenwoordiging h.t.l.) zal gebeuren. Mogelijk dat bepaalde beheersaspecten van de SDB, die momenteel nog vanuit de ambassade opereert, verschoven zullen worden naar de Joegoslavische clubs en naar de representant van het Ministerie voor Serviërs buiten Servië.

In Kroatië zijn inmiddels ook enkele inlichtingen- en veiligheidsdiensten opgericht. Concrete activiteiten van die diensten zijn in Nederland nog niet waargenomen, althans niet in de zin als de activiteiten van de (Servische) SDB.

10

Een totaal andere manier van "op de hoogte blijven" kwam aan het licht toen duidelijk werd dat de Kroatische Boeren Partij (HSS) al sinds de Tweede Wereldoorlog mensen over de hele wereld gestuurd heeft (vluchtelingen met een missie, dus). Deze mensen vormen een groep, op wie tot de dag van vandaag een beroep gedaan kan worden.

Het is niet onmogelijk dat met het realiseren van Kroatische diplomatieke vertegenwoordigingen in Europa ook het werkterrein van de Kroatische inlichtingen-diensten naar buiten Kroatië verschoven wordt. De politiek instabiele situatie van Kroatië zou een dergelijke ontwikkeling in de hand kunnen werken, omdat ook onder de Kroaten in het buitenland alle tot nu toe bekende fracties uit het Kroatische politieke bestel vertegenwoordigd zijn.

Een waakzaam oog op toekomstige ontwikkelingen in de Kroatische sfeer blijft geboden.

GEWELDSDREIGING:

Enkele malen zijn berichten ontvangen over de aanwezigheid van -veelal Servische- terroristen op Europese bodem. Ondanks uitwisselingen van berichten over dit onderwerp met de Europese zusterdiensten kon de BVD niet één van deze berichten bevestigd krijgen.

De berichten spraken vrijwel altijd van een gewelddadige handeling van Serviërs tegen een Kroatisch object, terwijl ook Duitse politici en officiële instanties als doelwit werden aangewezen.

Het enige concrete in de eerste maanden van 1992 was de bommelding bij het Duitse consulaat-generaal in Amsterdam op de dag, dat de Europese Gemeenschap overging tot de erkenning van Kroatië en Slovenië. Het bleef hier bij de melding.

Voornamelijk uit Servische hoek zijn namen bekend van terreurorganisaties: Crna Ruka (Zwarte Hand) en Ravna Gora (Vlakke Berg). Pogingen om het bestaan van een cel van de Zwarte Hand op Nederlandse bodem bevestigd te krijgen, leverden niets op.

Van Ravna Gora is bekend, dat zowel in België als in Duitsland groepen ervan voorkomen. De groep in België is niet actief, terwijl die in Duitsland scherp in de gaten wordt gehouden, omdat men er daar wel activiteiten van verwacht.

Concreet:

Horizontaal geweld (ex-Joegoslaven onderling) en de toepassing ervan zijn sterk afhankelijk van de feitelijke ontwikkelingen in Joegoslavië. Met het toemen van het aantal vluchtelingen verscherpen de tegenstellingen, hetgeen ook weer in de hand werkt dat de toch al zeer gespannen situatie tussen de Joegoslavische nationaliteiten in Nederland tot explosie zou kunnen komen.

Ook de berichtgeving over slachtoffers onder familieleden in Joegoslavië is spanningverhogend. Plegers en slachtoffers van deze vorm van geweld dienen gezocht te worden onder Serviërs, Kroaten en Kosovaren.

Verticaal geweld (van Joegoslaven richting Westerse objecten en/of personen) blijft afhankelijk van de opstelling van de internationale gemeenschap jegens de verschillende republieken. Veelal zal er -in het geval van verticale geweldsdreiging- sprake zijn van individuele acties, die niet of nauwelijks te traceren zijn.

11

WAPENHANDEL:

Het wegvallen van de embargo's tegen Slovenië en Kroatië heeft tot gevolg gehad dat beide republieken geen slinkse pogingen meer hoefden te ondernemen om aan wapentuig te komen.

Wapenhandel op kleine(re) schaal vindt nog wel plaats onder de Joegoslaven in Nederland. Er kan van worden uitgegaan dat het merendeel van de Joegoslaven in Nederland bewapend is. Zowel in officiële kringen als onder de Joegoslaven zelf wordt het als een wonder ervaren dat hiervan nog geen gebruik is gemaakt.

De wapenhandel onder de Joegoslaven in Nederland vindt voornamelijk plaats in het criminele circuit. Hierbij is ook sprake van de handel in -uit het voormalige Oostblok afkomstige- explosieven.

Dat wapens een constante bron van handel zijn blijkt wel uit de nieuwsberichten: op het moment dat de EG overweegt de embargo's tegen Servië weer in te stellen, blijkt het land opeens over nieuwe voorraden wapens te beschikken.

HUURLINGEN:

De huurlingen die door de Nederlands-Kroatische Werkgemeenschap naar Kroatië werden uitgezonden zagen deels hun activiteiten tot een eind komen toen het VN Vredesleger zijn intrede deed in Joegoslavië. Een paar huurlingen zijn in Kroatië achtergebleven en fungeren nu als adviseur voor de Kroatische Nationale Garde (ZNG). Wat er gebeurd is met hen, die op eigen gelegenheid naar Joegoslavië zijn afgereisd om als huurling aan de strijd deel te nemen, blijft een open vraag.

De NKW-huurlingen hebben deel uitgemaakt van de ZNG en zijn niet, zoals eerst werd aangenomen, terechtgekomen bij de HOS, de militaire tak van de ultra-rechtse HSP (Kroatische Rechts Partij).

CRIMINALITEIT:

Hoewel het niet expliciet de taak van de Binnenlandse Veiligheidsdienst is om de Joegoslavische criminaliteit te bestuderen, bleek onlangs uit een artikel in

de International Herald Tribune, dat criminaliteit en politiek in Joegoslavië onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Het artikel handelde over de bekendmakingen van een Frans bureau voor drugsbestrijding en staakt de resultaten van het eigen onderzoek van de Binnenlandse Veiligheidsdienst en haar buitenlandse zusterdiensten.

De conclusie kon worden getrokken dat met het geld, dat verdiend werd met drugshandel, de strijd in Joegoslavië gefinancierd werd. Met dit artikel wordt één van de in "Joegoslavië, Brandhaard in Europa" geponeerde stellingen gestaafd.

Een ander fenomeen gemeld in hetzelfde rapport, namelijk dat in bepaalde Duitse steden het criminele milieu totaal in handen van Joegoslaven was, blijkt nu ook in Nederland opgang te doen: gerenommeerde Nederlandse criminelen in Amsterdam kloppen aan bij de politie om zich tegen de Joegoslavische collega's in bescherming te laten nemen. Ook in Nederland gaan de laatste tijd geruchten dat ook in het criminele circuit etnische tegenstellingen aan het toenemen zijn.

2.

JOEGOSLAVEN IN NEDERLAND

2.1

INLEIDING

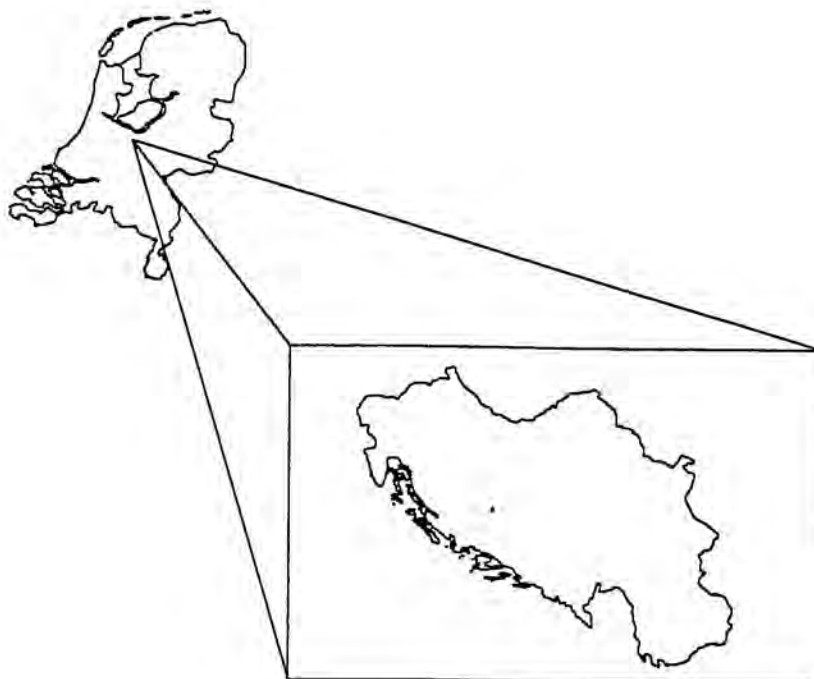
Het Joegoslavië, zoals dat tot voor kort bekend was, bestaat niet meer. Als gevolg van de ontwikkelingen op verschillende gebieden (religieus, etnisch, financieel e.d.) zal de kaart van de Balkan opnieuw getekend moeten worden.

Dat het ooit zal komen tot een Groot-Servië (waarin Servië, Macedonië, Montenegro, Bosnië & Hercegovina en een derde deel van Kroatië verenigd zouden worden) of een Groot-Kroatië (waarin Kroatië, een deel van Servië en een deel van Bosnië & Hercegovina zouden samengaan) valt, gezien de gebeurtenissen van de afgelopen maanden in Joegoslavië, sterk te betwijfelen. Eveneens valt te betwijfelen of het door het JNA bevochten territorium voor Servië behouden zal blijven. Kroatië zal er alles aan doen het verloren gebied te heroveren en ook de internationale gemeenschap heeft in deze een standpunt in moeten nemen.

Het conflict in Joegoslavië heeft inmiddels geleid tot de grootste vluchtelingenstroom sinds de Tweede Wereldoorlog. Deze vluchtelingenstroom lijkt niet alleen een gevolg van de oorlogssituatie maar ook een doel op zich. Duidelijk is, dat de economieën zowel als de sociale structuren van de Servië omringende landen in ernstige mate worden aangetast. Van een dergelijke aantasting zal in Nederland geen sprake zijn. Niettemin is op grond van de huidige cijfers de conclusie gerechtvaardigd dat Nederland in de loop van het jaar 1992 een Joegoslavische immigratie te verwachten heeft van -voorzichtig geschat- minimaal 25.000. Een dergelijke influx zal leiden tot import van oorlogse moties, onderlinge tegenstellingen en verloren gegane toekomstverwachtingen.

Men moet rekening houden met een negatieve invloed op de sfeer in de Joegoslavische gemeenschap in Nederland, die in tijd van twee jaar qua aantal bijna is verdubbeld.

13

VISUMPLICHT.

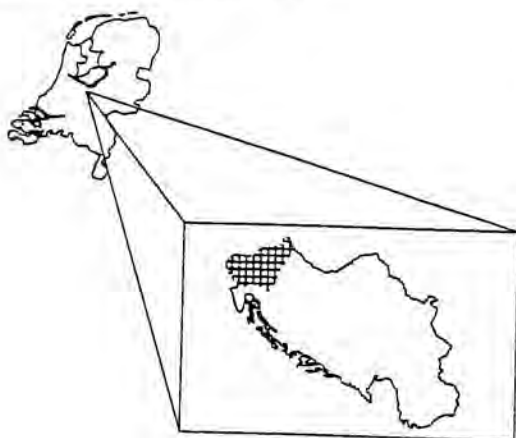
In Benelux-verband bestond de vaste regel dat nieuwe staten in Europe in principe visumplichtig waren voor de Benelux-landen. Ook voor Kroatië en Slovenië is deze maatregel van kracht, hoewel momenteel besprekingen worden gevoerd over het opheffen van de visumplicht voor deze twee staten. Op 15 juni 1992 werd tijdens een ministersconferentie van de Benelux besloten tot herinvoering van visumplicht voor Servië en Montenegro. Of deze maatregel gevolgen zal hebben voor de aantallen Joegoslaven die uiteindelijk Nederland of andere Europese landen zullen bereiken kan nu nog niet precies worden vastgesteld. Wel is zeker dat deze maatregel een belemmering vormt voor een ongecontroleerde binnenkomst van grote aantallen vluchtelingen uit het oorlogsgebied in Joegoslavië.

Vooruitlopend op toekomstige ontwikkelingen binnen Joegoslavië zal in dit rapport zoveel mogelijk gepoogd worden de nieuwe nationaliteiten juist te benoemen. Slechts daar, waar sprake is van het totale grondgebied van het voormalige Joegoslavië of van zaken, die de gehele bevolking van de SFRJ raken, zal de terminologie "Joegoslavië, Joegoslaven en Joegoslavisch" nog gehanteerd worden. In alle overige gevallen zal dus gesproken worden over Kroaten, Serviërs, Montenegrijnen enz.²

Ongeacht de etnische herkomst, de uitstralingseffecten van de Joegoslavische crisis zijn op nagenoeg alle emigranten van de voormalige SFRJ in het buitenland merkbaar. De intensiteit ervan verschilt per nationaliteit en is afhankelijk van de actualiteit.

In dit hoofdstuk wordt weergegeven wat de politieke problematiek is van de Joegoslavische immigranten, uitgesplitst naar etnische origine. De volgorde die is aangehouden geeft in opklimmende mate van belangrijkheid aan, welke Zuid-Slavische volkeren in Nederland aanwezig zijn.

2.1.1 SLOVENEN.

Sinds 15 januari 1992 bestaat Slovenië als zelfstandige staat en is het land door de Europese Gemeenschap erkend. Ook landen buiten de EG scharen zich langzaam maar zeker achter deze Europese beslissing.

De kleine groep Slovenen in Nederland heeft geen noemenswaardige reacties getoond op de Joegoslavische crisis. Slovenië zelf is betrekkelijk ongeschonden uit de strijd tevoorschijn gekomen en misschien zijn de reacties daarom wel uitgebleven.

² Al teveel stelligheid kan hierbij niet worden betracht. Zelfs de resultaten van officiële volkstellingen in Joegoslavië verschillen: Kroatisch cijfermateriaal geeft een andere voorstelling van zaken dan Servisch. Inventarisatie van de bevolking van Bosnie & Herzegovina toont aan, dat daar mensen zich "Joegoslaaf" noemen (geen etnische afkomst willen/durven bekenen) of "Moslim", hetgeen geen etnische afkomst inhoudt en dus van alles kan betekenen.

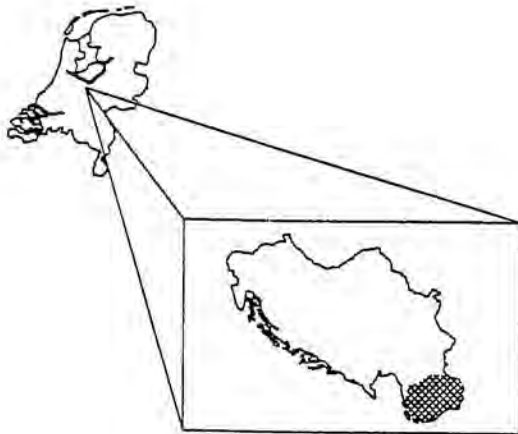
Zowel in Nederland als in België, waar de Slovenen eveneens in kleine, goed in de lokale gemeenschap opgenomen groepen voorkomen in de Mijnstreek, is geconstateerd dat er in Ljubljana een organisatie bestaat die zich bezig houdt met Slovenen in het buitenland. Erg actief is deze organisatie overigens niet te noemen en er zijn geen aanwijzingen dat er vanuit Slovenië een vorm van sturing plaatsvindt op de Sloveense gemeenschappen in het buitenland. De Sloveense gemeenschap in Nederland beschikt niet over een eigen politieke organisatie. Het is niet gebleken dat de aanwezige culturele verenigingen politieke activiteiten ontplooiën.

Conclusie:

Het is rustig onder de Slovenen in Nederland. Zij lijken niet erg gevoelig voor de ontwikkelingen in Slovenië. In Nederland hoeft vanuit de Sloveense gemeenschap geen rekening te worden gehouden met gewelddadige activiteiten, terwijl Slovenen in Nederland ook niet als doelwit voor dergelijke activiteiten kunnen worden aangemerkt.

15

2.1.2. MACEDONIËRS

Omdat het in Nederland niet mogelijk is mensen te registreren op kenmerken als religie, etnische herkomst en dergelijke, valt het niet of nauwelijks na te gaan hoeveel inwoners van de uit Joegoslavië ontstane staten zich in Nederland bevinden. De belangrijkste groepen zijn in ieder geval de Kroaten, Servirs en Kosovo-Albanezen (in deze volgorde). Van de andere nationaliteiten is slechts bekend dat er vertegenwoordigers van in Nederland wonen, aantallen kunnen slechts geschat worden. Hierbij mag verwezen worden naar het voorbehoud dat al in de inleiding gemaakt is.

Zo ook voor wat betreft de Macedoniërs in Nederland. Dat ze er zijn bleek in 1991, toen het eerste referendum over de onafhankelijkheid van Macedonië gecoördineerd werd door de Joegoslavische ambassade.

Een tweede referendum, dat begin 1992 plaatsvond, ondervond niet de steun van de Joegoslavische ambassade.

Een tweetal factoren zou kunnen zorgen voor moeilijkheden binnen de Macedoonse groep in Nederland. De eerste daarvan is dat Macedonië valt binnen het Groot-Servische Imperium en dat het wel heel opvallend is dat Servië de onafhankelijkheid van Macedonië zo gemakkelijk heeft geaccepteerd. Een toekomstige poging om Macedonië alsnog in te lijven bij het combinatie Servië-

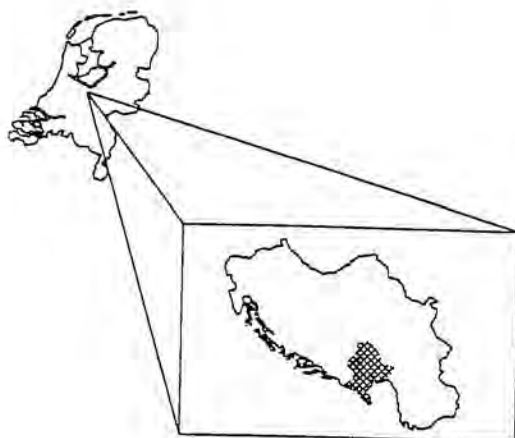
Montenegro zou bij de Macedoonse immigranten tot reacties kunnen leiden. Op de tweede plaats blijft de problematiek tussen Macedonië en Griekenland bestaan. Erkenning van Macedonië kan volgens Griekenland slechts op bepaalde voorwaarden plaatsvinden, voorwaarden die voor Griekenland veel te maken hebben met de naam die de nieuwe republiek denkt te gaan voeren (zie verder in de bijlage, actuele toestand op de Balkan). Escalatie van de Grieks-Macedoonse problematiek zou ook voor de Macedoonse groep in Nederland gevolgen kunnen hebben. Relevant in dit verband is zeker ook de -vooral nog enigszins besmukte- Grieks-Servische toenadering. Wellicht mede als uitvloeisel hiervan is het opvallend te moeten constateren dat er, ook in Nederland, belangenparallelle bestaat tussen Macedoniërs en Turken.

Conclusie:

Dreiging vanuit de Macedoonse hoek dient voorlopig te worden ingeschat als zeer gering. Mogelijke ontwikkelingen als hierboven beschreven zouden tot conflicten kunnen leiden tussen Macedoniërs enerzijds en Serviërs en/of Grieken anderzijds, waarbij rekening gehouden dient te worden met de mogelijkheid, dat de Macedoniërs in hun strijd gesteund kunnen gaan worden door de Islamitische wereld, met name de Turken.

2.1.3

MONTENEGRIJNEN.

De Montenegrijnen in Nederland vormen een kleine groep die niet van zich heeft laten horen als een aparte identiteit. Gezien het feit dat ontwikkelingen binnen Joegoslavië wijzen op een samengaan van Servië en Montenegro in een nieuwe staat, waarvan zij zelf stellen dat het de nieuwe Socialistische Federatieve Republiek Joegoslavië is (of de oude, in een afgeslankte vorm), lijkt het logisch te veronderstellen dat de Montenegrijnen in Nederland aansluiting zullen zoeken bij de Servische instellingen. Nadere bestudering van de Montenegrijnse gemeenschap in Nederland zal dus in de praktijk samenvallen met die van de Servische gemeenschap.

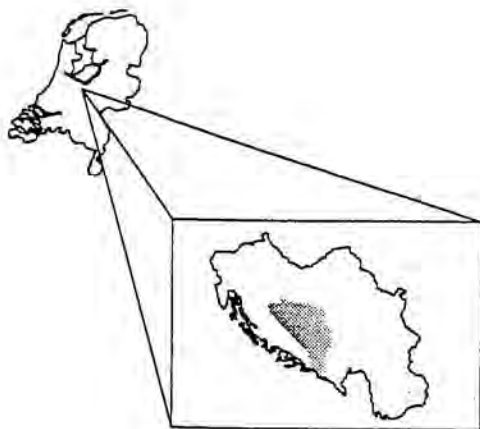
Conclusie:

Voor wat betreft activiteiten en risico-inschatting inzake de Montenegrijnen wordt verwezen naar het Hoofdstuk 1.1.5: Serviërs.

2.1.4

BOSNIËRS & HERCEGOVINEZEN

Eerder werd al vermeld dat de staat Bosnië & Hercegovina in feite een weergave van Joegoslavië in het klein is. De problematiek die zich in de SFRJ afspeelt wordt in Bosnië & Hercegovina geconcentreerd teruggevonden. Momenteel vormt deze staat het middelpunt van de Joegoslavische crisis. Zoals voor Joegoslavië geldt dat de opdeling in aparte staten het etnisch geweld niet zal kunnen onderdrukken, zo geldt voor Bosnië & Hercegovina dat de

etnische strubbelingen niet worden weggenomen door de zelfstandigheid en de erkenning door de Europese Gemeenschap op 7 april 1992. De toekomstige ontwikkeling van de situatie in Bosnië & Hercegovina zal mede bepalend zijn voor de activiteiten van de in Nederland verblijvende Bosniërs en Hercegovinezen.

Met verwijzing naar de opmerking hierover in de inleiding van dit hoofdstuk dient hier te worden opgemerkt dat de bevolking van Bosnië & Hercegovina bestaat

17

uit Serviërs, Kroaten en Moslims. Cijfermateriaal over hun aantallen verschilt aanmerkelijk, afhankelijk van uit welke 'Joegoslavische' bron de cijfers worden verstrekt. Veiligheidshalve kan worden gesteld dat de volgorde qua aantallen de volgende is: Serviërs, Moslims en Kroaten, zonder de aantallen te preciseren. De laatste tijd is er in de groep Bosniërs in Nederland ook op politiek gebied beweging ontstaan. De reeds bekende "Vereniging van Joegoslavische Islamieten" werd omgedoopt tot de - eveneens in Rotterdam gevestigde - "Vereniging van Bosnische Islamieten". Ook in Rotterdam werd opgericht de "Kulturele Vereniging van Bosnië", een vereniging die over een eigen jongerenorganisatie beschikt. Twee facetten worden hiermee duidelijk:

- a: ook de Islamieten uit Joegoslavië profileren zich, niet meer algemeen Joegoslavisch maar ook duidelijk etnisch/religieus op Bosnië en de Islam georiënteerd en
- b: ook de Bosniërs wensen hun eigen identiteit afzonderlijk ten opzichte van de Joegoslavische gemeenschap in Nederland te beleven.

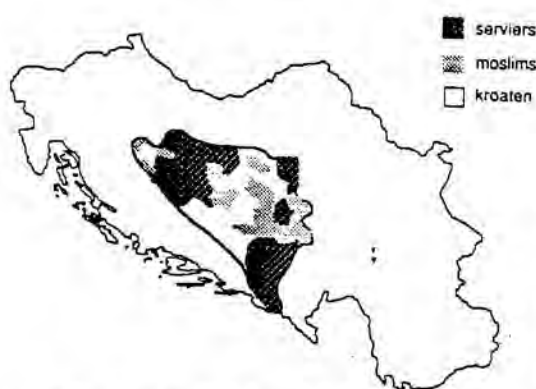
De verenigingen kunnen in Rotterdam rekenen op een achterban van ongeveer 1.200 personen. De Vereniging van Islamieten houdt zich bezig met de religieuze aspecten, terwijl de Kulturele Vereniging ook politieke activiteiten ontplooit. Buiten Rotterdam is nog geen sprake van een georganiseerde vorm van samenkomst van Islamieten uit Joegoslavië. Andere plaatsen maken wel melding van het bezoeken van moskeëen door Joegoslaven, echter op persoonlijke basis.

Naast deze verenigingen zijn er in Rotterdam veel aanhangers van één van de in Bosnië opererende politieke partijen, namelijk de SDA, de Stranka Demokratske Akcije (Partij voor Democratische Actie). Een officiële tak van deze partij is in Nederland nog niet waargenomen, zij het dat er inmiddels onmiskenbare aanwijzingen zijn dat de Kulturele Vereniging van Bosnië & Hercegovina te beschouwen is als een filiaal van de SDA van de Bosnische president Izetbegovic.

Vermeldenswaard is dat inmiddels de eerste aanwijzingen zijn gekregen omtrent steun van Turkse zijde in Nederland aan de humanitaire en politieke doelstellingen van de Bosniërs en Hercegovinezen, met name die van Islamitische origine.

Conclusie:

18

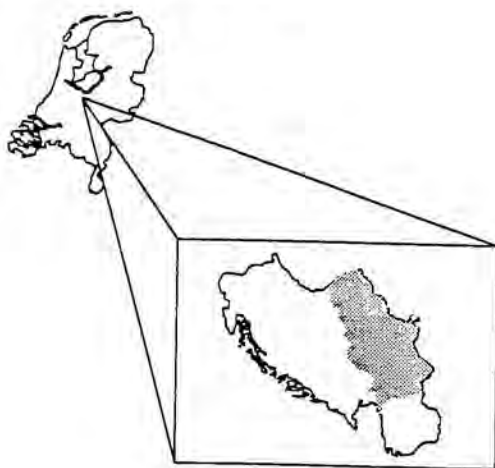

Etnische verdeling in Bosnie & Hercegovina

De ontwikkelingen in Bosnië & Hercegovina zijn mede van invloed op de koers die door de in Nederland verblijvende burgers van die nieuwe staat gevolgd gaat worden. Gezien het feit dat de problematiek in Bosnië & Hercegovina voornamelijk etnisch is, kan gesteld worden dat de Bosniërs en Hercegovinezen in Nederland aansluiting zullen gaan zoeken bij Servische, Kroatische of Moslim-organisaties, dan wel zullen overgaan tot het oprichten van eigen belangenverenigingen, waarvan nu al in Rotterdam sprake is.

Aandacht voor deze groep (of nieuw te ontstane groepen) is gewenst gezien de intensiteit van de problematiek in Bosnië & Hercegovina en de kans dat het geweld daar overslaat naar de Joegoslavische gemeenschap in Nederland. De etnische zuivering (Aussiedlung/Umsiedlung) die thans door met name de Serviërs in Bosnië & Hercegovina wordt bewerkstelligd, leidt tot uitbreiding van de Bosnisch-Hercegovinense gemeenschap in Nederland met personen wier bittere ervaringen kunnen leiden tot radicalisering.

2.1.5 SERVIËRS

De Serviërs in Nederland vormen de groep die de grootste vorm van organisatie kent. Eerder werd gerapporteerd dat de Serviërs in Nederland 22 clubs hebben, een overkoepelend orgaan voor deze clubs en een vriendschapsvereniging.

In Rotterdam is onlangs een Servisch initiatief genomen om te komen tot de oprichting van een Servische Kulturele Vereniging (de Kroatische tegenhanger was al bekend). Deze vereniging stelt zich tot doel informatie over Joegoslavië (i.c. Servië) in Nederland te presenteren, zonder daarbij propagandistisch te werk te willen gaan.

In de situatie rond de Servische verenigingen in Nederland hebben zich in de afgelopen periode geen wijzigingen voorgedaan. Zowel de clubs (zeker die in de grote steden) als de overkoepelende bond van Joegoslavische clubs en verenigingen lijken een zieltogend bestaan te lijden. Het gegeven dat Kroaten en Kosovo-Albanezen zich niet meer thuis voelen bij de "Joegoslavische" clubs ligt hier zeker aan ten grondslag.

In tegenstelling tot de Kroaten en Kosovo-Albanezen is het binnen de Servische gemeenschap niet gekomen tot het oprichten van afdelingen van binnen Servië bekende politieke partijen. De SDS in Rotterdam mag dan een tak zijn van de in Bosnië bekende Servische politieke partij, eerdere meldingen van gevestigde politieke organisaties van Serviërs konden niet gestaafd wor-

den middels inschrijvingen bij een Kamer van Koophandel. Consul van de Joegoslavische ambassade in Den Haag verklaarde in een interview aan het Servische blad "Vecernje Novosti" dat de Nederlandse wet politieke organisaties van buitenlanders verbiedt.

Onder de h.t.l. verblijvende Serviërs is waargenomen dat men geneigd is de Servische democratisch gezinde partijen aan te hangen en dat de partij van president Milosevic bar weinig volgelingen kent in Nederland. Dit heeft mogelijk zijn oorzaak in het feit, dat de Nederlandse Serviërs al zo lang met een democratisch stelsel te maken hebben, dat terugkeer naar een socialistisch (communistisch) systeem voor hen weinig aantrekkelijk is.³

De Srpska Demokratska Stranka, (SDS, Servische Democratische Partij), één van de Servische oppositie-partijen, heeft in Rotterdam en omstreken de meeste aanhangers. Een officiële tak van de SDS in Rotterdam is, zoals gezegd, niet opgericht.

Sturing vanuit Servië op de Servische gemeenschap in Nederland kan, vanwege het ontbreken van Servische politieke organen in Nederland, weliswaar niet langs die weg plaatsvinden, niettemin is er wel degelijk sprake van sturing, met name vanuit de Joegoslavische ambassade.

Verder blijkt er in Belgrado een Ministerie voor Serviërs buiten Servië te bestaan, een organisatie die zich ook met de Servische gemeenschap in Nederland bezig houdt. In Hoofdstuk 3 zal aan deze situatie nadere aandacht worden besteed.

In het algemeen kan gesteld worden, dat alles wat in de rapportage "Joegoslavië, Brandhaard in Europa" nog als "Joegoslavisch" bestempeld werd, nu als puur Servisch dient te worden aangemerkt. Zeker, er zijn nog "Joegoslaven" in Nederland, voornamelijk in de kleinere gemeenschappen, mensen die het zich vanwege de persoonlijke omstandigheden kunnen veroorloven zich als zodanig te blijven aanduiden. Of zij doen dit om het maken van een definitieve etnische keuze naar een latere datum te verschuiven.

In de grotere gemeenschappen, echter, wordt van alle voormalige Joegoslavische burgers verwacht dat zij een duidelijke etnische positie innemen, hetgeen natuurlijk de tegenstellingen onderling in de hand werkt.

Van de Joegoslavische ambassade, Kamer van Koophandel, luchtvaartmaatschappij (JAT), ondernemingen en clubs kan dus veilig gezegd worden dat het nu puur Servisch gedomineerde organisaties zijn die ook uitsluitend Servische belangen behartigen. Zeker, de Joegoslavische ambassade verstrekt nog visa aan Kroaten, echter alleen om de eigen zak te spekken en het geld uit de handen van Tudjman weg te houden.

Het personeel van genoemde instellingen dat niet van Servische of Montenegrijnse origine is, is vertrokken, weggepest of ontslagen. Wat rest van de instellingen leeft met de twijfel over de eigen status, gevoed door de inconsequente opstelling van de internationale gemeenschap die, hoewel erkenning van Slovenië, Kroatië en Bosnië & Hercegovina een voldongen feit is, niet of nauwelijks is veranderd. Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken is er inmiddels toe overgegaan inzake Kroaten en Slovenen zaken te doen met de diplomatieke vertegenwoordigingen van beide staten, welke in Brussel gevestigd zijn en welke voor de hele Benelux werkzaam zijn. De Joegoslavische ambassade in Den Haag wordt benaderd slechts in die gevallen waarin dit noodzakelijk is: de ambassade is statusloos, omdat Nederland de nieuwe Federale Republiek Joegoslavië niet erkent.

³ De meningen en opvattingen van de Servische politieke partijen mogen dan verschillen, hun ideeën over ontstaan, verloop en uiteindelijke doel van de Joegoslavische crisis zijn nagenoeg eensluidend.

Binnen de Servische gemeenschap moeten zowel mogelijke plegers als slachtoffers van gewelddaden gezocht worden. Hierbij wordt van een aantal veronderstellingen uitgegaan:

- * op de eerste plaats dat de oorlog in Joegoslavië escaleert op een manier, dat de Joegoslavische gemeenschap in Nederland er niet meer omheen kan. De recente ontwikkelingen in Joegoslavië en in Nederland wijzen erop dat het snel naar die situatie toegaat;
- * op de tweede plaats beschikken alle voormalige Joegoslavische nationaliteiten in Nederland, maar in ieder geval de Serviërs, Kroaten en Kosovo-Albanezen, over de nodige infrastructuur om tot het plegen van geweld over te kunnen gaan;
- * de bewapeningsgraad onder de h.t.l. verblijvende Joegoslaven is hoog, bekend is dat de Joegoslavische volksraad een lage geweldstoepassingsdrempel impliceert;
- * vrij recent doen geruchten de ronde dat er Servische terroristen naar Europa zijn gekomen om aanslagen te plegen tegen nieuw op te richten Kroatische instellingen. Ook circuleren berichten over vrij grootschalig voor handen zijn van springstoffen in het Joegoslavische milieu.

In het algemeen is het de opvatting onder de Joegoslaven in Nederland, zeker van hen die in de grote steden wonen, dat het een wonder is dat het onder hen nog niet tot ernstige ongeregelde heden is gekomen.

Terugkomend op de Serviërs: harde aanwijzingen over het bestaan van cellen van de twee meest bekende Servische terreurorganisaties, te weten de Crna Ruka (Zwarte Hand) en de Ravna Gora (Vlakke Berg) zijn in Nederland nog niet aangetroffen. Er zou in Nederland een basis bestaan van de Crna Ruka, maar iets concreets daarover werd niet aangetroffen.

Concreet in Nederland: in 1992 is er op 15 januari sprake geweest van een bommelding bij het Duitse consulaat-generaal in Amsterdam. Deze melding, die exact samenviel met de dag dat Slovenië en Kroatië door de Europese Gemeenschap werden erkend, is vrijwel zeker afkomstig uit Servische hoek. Nader onderzoek toonde aan dat er geen explosieven geplaatst waren. Een dergelijke actie maakt duidelijk dat niet alleen Nederlandse objecten doelwit van een verticale geweldsdreiging uit Servische hoek kunnen worden: ook Duitse symboolvestigingen in Nederland (en andere EG-landen) kunnen het slachtoffer worden van gewelddadige aanslagen. (Gememoreerd mag worden dat Nederland en Duitsland nauwelijks lof geoogst hebben bij de Joegoslavische staten voor hun optreden in EG-verband in de Joegoslavische crisis. Duitsland werkt mogelijk aan het wegwerken van een negatief imago door nu in datzelfde EG-verband te ijveren voor het opheffen van de sancties tegen Servië. Dit beleid is teniet gedaan door de vigerende VN-sancties tegen Servië.).

Conclusie:

De Serviërs kunnen, gezien de ontwikkelingen in Joegoslavië, worden aangemerkt als één van de drie partijen die, ook in Nederland, problemen zouden

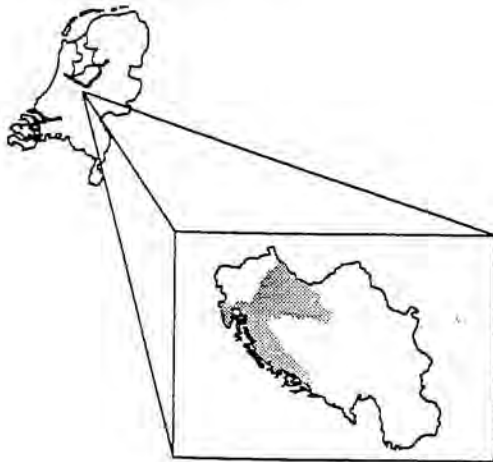
kunnen veroorzaken. De laatste peiling binnen de Joegoslavische gemeenschap in Nederland geeft aan dat, in vergelijking met de vorige rapportage, de spanningen zijn toegenomen tussen Serviërs en Kroaten en dat de verhouding tussen Serviërs en Kosovo-Albanezen op z'n zachtst gezegd ook niet optimaal is. Afgezet tegen de escalatieladder: het stadium van verbaal geweld heeft zijn intrede gedaan. Materieel en lichamelijk geweld is wel geconstateerd, maar nog niet eenduidig toe te schrijven aan politieke tegenstellingen.

Meer dan ooit is duidelijk dat de Joegoslavische gemeenschap in Nederland geen gebrek heeft aan materiaal, dat nodig is om tot het plegen van geweld daden over te kunnen gaan. Dit, gecombineerd met de lage geweldstoepassingsdrempel, zorgt voor een meer brisante situatie dan voorheen.

Het is dan ook zeer raadzaam om de Servische gemeenschap in Nederland, mogelijk op termijn aangevuld met de Montenegrijnse groep, nauwlettend in de gaten te houden en alert te reageren op de toename van spanningen tussen deze en genoemde andere groepen voormalige Joegoslaven.

Vermeldenswaard is bovendien dat inmiddels wordt geconstateerd dat er antagonisme ontstaat in Nederland tussen Serviërs en Turken.

2.1.6 KROATEN

De Kroaten vormen in Nederland de grootste groep voormalig Joegoslaven. Het is ook de groep die het meest van zich laat horen. Dit werd in Maastricht nogmaals duidelijk, toen daar op 9 december 1991, ter gelegenheid van de Eurotop, een voetbalstadion gevuld kon worden met Kroaten. Meteen bleek wederom dat de Nederlandse Kroaten beschikken over een formidabel netwerk aan internationale contacten: bussen vol Kroaten werden aangevoerd uit Duitsland, Frankrijk, België en zelfs uit Kroatië. Al eerder, bij de demonstratie die werd georganiseerd in september 1991 ter gelegenheid van de opening van de

Conferentie over Joegoslavië in Den Haag, was komen vast te staan dat er goede internationale betrekkingen onder zowel Kroaten als Kosovo-Albanezen door heel Europa bestonden.

Ook qua organisatiegraad is de Kroatische gemeenschap de groep die eruit springt. Het aantal Kroatische organisaties dat eerder vermeld werd, is inmiddels uitgebreid tot een 15-tal groepen van uiteenlopende aard en grootte.

Hoewel Kroatië op 15 januari door de Europese Gemeenschap is erkend als zelfstandige natie, is het nog niet gekomen tot een officiële diplomatieke uitwisseling tussen landen van de Europese Gemeenschap en Kroatië. Ook Nederland heeft een dergelijke stap niet gezet, iets wat door de Kroaten in Kroatië en in Nederland betreurt wordt. Vooral nog blijken financiële redenen hieraan ten grondslag te liggen.

In België is nog niet zolang geleden een "officiële vertegenwoordiging" van Kroatië in Brussel gevestigd. Het is niet komen vast te staan of die de delegatie in België aanvoert, ook zijn geloofsbrieven aan de Belgische regering heeft overhandigd.

en

die ook in Nederland van zich heeft doen spreken, nemen het voortouw in deze vertegenwoordiging, die voor de hele Benelux activiteiten moet gaan ontwikkelen.

Uit de omgeving van deze nieuwe Kroatische vertegenwoordiging kwam een lijst met aanvullingen op de gegevens die reeds beschikbaar waren betreffende in Nederland gevestigde Kroatische organisaties. Aangenomen mag dus worden dat de Kroatische delegatie in België haar werk serieus neemt en inderdaad over de nodige contacten met de Kroatische gemeenschap in Nederland beschikt. Nog niet geheel duidelijk is welke Kroatische politieke stroming achter de vestiging in België zit, maar aangenomen mag worden dat het de HDZ van premier Tudjman is.

In januari 1992 bracht de Kroatische vice-premier een bezoek aan Nederland. Dit bezoek werd (mede) georganiseerd door de Stichting Nederland-Kroatië (SNK). Hoewel nog niet officieel bevestigd bestaat het vermoeden dat dit een voorbereidend bezoek is geweest om te zien hoe er gekomen kan worden tot een (semi-)officiële Kroatische vestiging in Nederland.⁴ Het bevreemdt de Kroaten in Nederland dat, hoewel zij verhoudingsgewijs in dezelfde mate in Nederland vertegenwoordigd zijn als in Duitsland, het hier nog niet tot een officiële Kroatische vestiging gekomen is.

Hetgeen zich afspeelt in Joegoslavië, namelijk een opdeling van het land in een aantal zelfstandige staten, heeft ook zijn invloed op de hele Joegoslavische gemeenschap in Nederland.

De Kroaten zullen met ingang van het volgende schooljaar, net als de Serviërs en de Kosovo-Albanezen, in Rotterdam de beschikking krijgen over een eigen faciliteit en een eigen subsidie voor het OETC-onderwijs aan hun kinderen. (Meer over het OETC-onderwijs in Hoofdstuk 3.2.1 "Inlichtingenactiviteiten").

Binnen de Kroatische gemeenschap ontstaan naast politieke, culturele en kerkelijke verenigingen, ook eigen Kroatische clubs van een meer algemeen karakter, een ontwikkeling die naar het zich laat aanzien, in de toekomst nog verder zal doorzetten.

De toestand in de Kroatische politieke partij HDZ is onrustig. Naar de mening van veel Kroaten vaart de partij van president Tudjman een te gematigde koers en men wil meer actie. Nogal wat Kroaten stappen daarom over naar de progressievere HDS, terwijl onlangs ook een tak van de Kroatische Boeren Partij in Nederland is opgericht, een partij die als liberaal kan worden aangemerkt.⁵ In België was al eerder een tak van de Boeren Partij HSS (Hrvatska Seljacka Stranka) bekend.

Leden van de HDZ, die zich niet konden vinden in het door die partij gevoerde beleid, stapten over naar de HDS en stappen misschien in de toekomst over naar de HSS.

Voor de HDZ heeft dit verlies aan leden in Nederland ertoe geleid contact te leggen met de Belgische afdeling van de HDZ, mogelijk in een poging het verlies aan invloed langs deze weg enigszins te compenseren.

⁴ De Nederlandse regering zal geen bezwaar maken tegen de vestiging van een "Kroatisch Buitenlandbureau" in ons land.

⁵ De Kroatische Boeren Partij (HSS) presteerde het ten tijde van W.O.II al om mensen, die Joegoslavië wilden ontvluchten, naar speciale van tevoren bepaalde locaties in het Westen te zenden. Op die manier werd mogelijk toen al een vinger aan de pols van de immigratiebeweging gehouden.

In België kent men nog een Kroatische (politieke) vereniging die geen equivalent in Nederland kent, namelijk "Matica Hrvatska" oftewel "Moedertje Kroatië".

In België komt ook een tak voor van de HOP oftewel de Hrvatski Oslobodilacki Pokret, de Kroatische Bevrijdings Beweging. Deze partij heeft een Nederlandse voorzitter. Het is een rechts georiënteerde partij, die jaarlijks de verjaardag van de uiterst rechtse Ante Pavelic herdenkt, voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog de voornaamste Kroatische leider. Onderzoek heeft aangetoond, dat de HOP in Nederland niet actief is. Dat van de partij toch een dreiging uit zou kunnen gaan werd middels berichtgeving uit Australië duidelijk: de HOP zou daar bestaan uit Kroatische immigranten van het eerste uur en hoewel niet direct actief te noemen, zou de HOP aldaar een goede voedingsbodem kunnen vormen voor de ultra-rechtse HSP-HOS-combinatie.⁶ Een vertegenwoordiging van de HSP-HOS-combinatie op Nederlandse bodem kon, ondanks vage aanwijzingen daarvoor, tot op heden niet worden vastgesteld. Een tweetal redenen zijn aan te voeren om te veronderstellen dat leden dan wel aanhangers van deze partij ook in Nederland vertegenwoordigd zijn:

- * in Kroatië is de HSP-HOS uiterst populair omdat deze partij zich inzet voor het terugveroveren van de door Servië veroverde gebieden en ijvert voor het repatriëren van de Kroatische vluchtelingen uit die gebieden;
- * er naast de lieden die door de NKW naar Kroatië zijn uitgezonden ook sprake is van vrijwilligers die op eigen initiatief naar Kroatië zijn gegaan. De kans is groot dat juist deze groep mensen bij de HOS terecht is gekomen, hetgeen veronderstelt dat de HOS contactpersonen, zo niet sympatisanten in Nederland moet hebben.

Fondsenwerving voor de HOS werd waargenomen tijdens de Kroatische demonstratie in Maastricht.

Contacten zoals in België werden geregistreerd tussen ultra rechts en de Kroaten werden in Nederland nog niet waargenomen (Voorpost, Vlaams Blok) heeft contacten gehad met de Kroaten in België en heeft zelfs een bezoek aan Kroatië gebracht. In België bestaat de indruk dat de Kroaten contacten met ultra rechts afhouden. De Servische propagandamachine draait toch al op volle toeren en laat geen gelegenheid voorbij gaan om de Kroaten en de rest van de wereld te wijzen op de door de Kroaten begane misdaden in de Tweede Wereldoorlog. Het nut van het bezoek van aan Kroatië is nog niet duidelijk geworden.

Nog in april 1992 vond in Antwerpen een ontmoeting plaats, georganiseerd door het Vlaams Blok en Voorpost, waarbij door enkele leden van First Dutch Volunteer Unit een voorlichting werd verzorgd over de toestand in Kroatië en de rol die zij daar als vrijwilligers hebben gespeeld.

Overigens werd vanuit België ook duidelijk dat er een speciale band bestaat tussen het Vaticaan en de Kroaten. Tijdens een bezoek van de paus aan België waren de Kroaten als enigen vertegenwoordigd langs de route met nationale vlaggen, hoewel een dergelijk vertoon door de Belgische autoriteiten verboden was. Ook tijdens de grote demonstratie in Maastricht werd het katholicisme van de Kroaten prominent geëtaleerd: vrijwel zonder uitzondering droegen alle Kroaten een kruisje en ook pater van de Kroatische Katholieke Missie uit Rotterdam, was nadrukkelijk in bruine pij aanwezig bij het organiserend comité. Tijdens de demonstratieve mars door Maastricht werd

⁶ Voor meer informatie over de HSP-HOS-combinatie wordt verwezen naar "Joegoslavië, Brandhaard in Europa".

een spandoek met Kroatische propaganda meegevoerd, waarop in niet mis te verstane beelden de moord op Kroatische priesters door Servische Chetniks werd weergegeven.

De Kroaten in Nederland houden zich bezig met veel activiteiten richting Kroatië, variërend van humanitaire hulp tot propaganda, fondsenwerving en wapenaankopen. Nieuwe en bestaande Kroatische vestigingen in Nederland moeten gezien worden als symboolvestigingen waarop zich Servische activiteiten zouden kunnen gaan richten. De acties van enkelingen, waar in het begin van het onderzoek sprake van was, zouden, wellicht op korte termijn, plaats kunnen gaan maken voor meer georganiseerde vormen van geweldpleging. Het verloop van de burgeroorlog in Joegoslavië, de stroom van vluchtelingen die ook Nederland heeft gekend uit Kroatië en de daaruit resulterende export van wraakgevoelens als gevolg van een niet aflatende stroom berichten over gesneuvelde familieleden in het thuisland hebben, volgens de laatste peilingen onder de Joegoslaven in Nederland, de spanningen zo hoog doen oplopen dat er nog maar weinig voor nodig is om de lont in het kruitvat te steken. Enigerlei actie tegen een Kroatische organisatie of instelling in Nederland is voldoende aanleiding om ook hier tot openlijke geweldpleging over te gaan. Aanleiding tot zorg zijn vooralsnog moeilijk te evalueren berichten over een vorm van Kroatische belastingheffing bij personen van Kroatische origine in het buitenland, en dus wellicht ook in Nederland. Niet duidelijk is of de belastinggaarden direct dan wel indirect hun heffingen innen ten behoeve van de Kroatische overheid dan wel ten behoeve van een anderssoortige organisatie en welke sancties er gesteld worden op niet betalen.

Conclusie:

Hoewel uiterlijk rustig is er onverminderd sprake van onderhuidse spanningen. De Kroaten houden zich misschien rustig om de kansen voor hun nieuwe staat zo groot mogelijk te houden, maar zij zullen niet nalaten terug te slaan zodra zich een aanleiding, hoe klein dan ook, voordoet. Het stadium van verbaal geweld heeft zijn intrede gedaan, kleinere schermutselingen zijn er al geweest, Kroaten en Serviërs samen in een werkomgeving blijkt niet meer reëel te zijn, kortom: een gespannen situatie.

2.1.7

KOSOVO-ALBANEZEN.

Het is opvallend dat het in Kosovo nog niet tot ernstige ongeregelheden is gekomen. Kosovo, de provincie van Servië waar, na het overlijden van Josip Broz Tito, als eerste in Joegoslavië etnische problematiek ontstond, houdt zich erg rustig. Het lijkt erop dat men eerst wacht op de afloop van de strijd tussen Serviërs en de overige nationaliteiten alvorens Kosovo de eigen onafhankelijkheid gaat bevechten. De Kosovo-Albanezen hopen t.z.t. tegen een ernstig verzwakt Servië strijd te leveren. Met het oog daarom ontwikkelen de Kosovaren een intense politieke activiteit in Kosovo zelf en in het buitenland. Deze strategie, die uitgedragen wordt door de grootste politieke partij van Kosovo, de LDK (Democratische Liga van Kosovo) moet uiteindelijk leiden tot een universeel erkende onafhankelijkheid van Kosovo.

Om deze redenen is het des te opvallender dat de Kosovo-Albanezen (of Kosovaren, zoals zij ook wel genoemd worden) buiten Joegoslavië uiterst actief zijn. Een en ander lijkt deel uit te maken van een weloverwogen strategie, die stap voor stap wordt uitgevoerd om uiteindelijk te leiden tot een onafhankelijk Kosovo.

Eerder werd melding gemaakt van een Kosovo-Albanese partij "Workers Union of Kosovo". Inmiddels is komen vast te staan dat met deze partij bedoeld wordt de Vereniging van Arbeiders uit Kosovo in Nederland, BSPK, statutair gevestigd in Rotterdam per 19-11-1991 en ingeschreven bij de Rotterdamse Kamer van Koophandel. Tijdens de demonstratie in september 1991 in Den Haag was het de voorman van deze partij, die in staat bleek de Kosovaren in bedwang te houden en hen af te houden van een bestorming van het Vredespaleis. verblijft, voor zover bekend, niet in Nederland. Naast deze BSPK kent Nederland nog een tweetal andere politieke verenigingen van Kosovo-Albanen, te weten de LDK (Lidhja Demokratike e Kosovës) en de Democratische vereniging van Kosovo. In de praktijk blijken beide verenigingen takken te zijn van de LDK uit Kosovo. Interne strubbelingen hebben geleid tot een tweedeling in Nederland. Ter precisering: bij onlangs gehouden bestuursverkiezingen van de Democratische Vereniging van Kosovo in Rotterdam zouden in principe enkele bestuursleden van de LDK uit Kosovo naar Nederland komen. Op het laatste moment is dit bezoek niet doorgegaan.

25

De Kosovo-Albanen in Nederland zijn de laatste maanden opvallend actief. Zo werd er nog niet zo lang geleden een inventarisatie opgemaakt van de aantallen Kosovo-Albanen die zich buiten Kosovo bevonden. Het ziet eruit als of dat deze inventarisatie zich niet alleen tot Nederland beperkt heeft. Middels de resultaten van deze inventarisatie is een beter beeld ontstaan over het aantal Kosovaren dat zich nu op Nederlands grondgebied bevindt. De organisatoren van de "volkstelling" stellen, dat zij zo'n 90% van de in Nederland verblijvende Kosovaren bereikt hebben. Daarbij is komen vast te staan dat er ongeveer 2.800 Kosovo-Albanen in Nederland wonen. Hierbij dient onmiddellijk de kanttekening te worden geplaatst dat wederom illegalen en genaturaliseerden mogelijk niet bereikt zijn of niet genegen geweest zijn om aan een dergelijke inventarisatie hun medewerking te verlenen. Ook die Kosovaren, die middels criminele activiteiten in hun levensonderhoud voorzien, zullen weinig behoefte gehad hebben om hun persoonlijke gegevens op deze manier kenbaar te maken. Al met al kan het aantal Kosovo-Albanen in Nederland dus op ruim boven de 3.000 gesteld worden, waarbij nog kan worden vermeld dat de grootste concentratie zich in Rotterdam bevindt.

Opmerkelijk is een tweetal bewegingen in de Kosovaarse Gemeenschap: eerst vindt er een inventarisatie plaats van de hoeveelheden Kosovo-Albanen die zich in het buitenland bevinden en vervolgens duikt in België het fenomeen van een "vluchtelingenbelasting" op onder de Kosovaren, iets wat door de Belgische tak van de LDK wordt georganiseerd. Kosovaren worden geacht 3 % van hun inkomen aan de LDK af te staan, de beter gesitueerden 6% terwijl de armlastigen mogen volstaan met 2%. Op het niet betalen van de "belasting" staan sancties, welke nu nog niet bekend zijn en die in Kosovo zullen worden toegepast. Beide fenomenen lijken op elkaar te zijn afgestemd.

Geluiden binnen de groep Kosovaren zouden erop kunnen wijzen dat een bevrijdingsbeweging voor Kosovo mogelijk eerder buiten de Servische provincie een rol zou kunnen gaan spelen dan in Kosovo zelf. Genoemde inventarisatie is een van de activiteiten in de Kosovaarse gemeenschap. Een andere is het organiseren van vrij grootschalige politieke bijeenkomsten (800-1.000 personen). Tijdens deze bijeenkomsten is al een keer melding gemaakt van de onvrede van de Kosovaren met de situatie in Joegoslavië en wel in niet mis te verstane

termen: "We zullen het nog even aanzien, maar dan worden die stappen ondernomen die nodig zijn". Hiermee wordt dan gedoeld op maatregelen die in het kader van de Nederlandse wetgeving niet democratisch te noemen zijn. Het betreft dan acties die gericht zijn op een toekomstige zelfstandigheid van de staat Kosovo en tegen de Servische onderdrukker. Reeds bestaande spanningen in Kosovo tussen Kosovaren en Serviërs, het feit dat Moslims (ook Kosovo-Albanese) en Kroaten zich verenigen in hun strijd tegen de Serviërs (duidelijk waarneembaar in Bosnië & Hercegovina) en het feit, dat de Joegoslavische ambassade in Den Haag bij monde van consul al in een vroeg stadium de angst voor de Kosovaren heeft uitgesproken, zijn allemaal aanwijzingen voor het feit, dat een -politieke- beweging in de Kosovo-Albanese hoek uiterst serieus genomen zal moeten worden.

Het feit, dat ook in de Kosovo-Albanese gemeenschap in Nederland sprake is van een aanzienlijke criminaliteit (hetgeen ook in België en andere Europese landen is komen vast te staan), gecombineerd met het feit dat ook meer dan eens is gebleken dat criminele activiteiten een politiek doel ondersteunen of financieren, maakt een goed inzicht in de Kosovaarse gemeenschap in Nederland noodzakelijk.

Dat het aantal Kosovo-Albanese in Nederland nog steeds groeit, mag blijken uit een recent bericht dat -met name jonge- Kosovaren gebruik maken van routes die door Duitsland lopen, waarbij -tegen betaling- voor transport naar Nederland wordt gezorgd en de smokkel over de Nederlandse grens verzekerd wordt. Ook de aanvoer van Kosovaren via Maastricht Airport wordt in de Kosovaarse gemeenschap in Nederland gevoeld. Meer hierover in de Bijlage "Maastricht Airport".

Conclusie:

De mogelijkheid dat vanaf Nederlands grondgebied activiteiten worden ontwikkeld door Kosovo-Albanese, gericht op het bevrijden van Kosovo van het Servische juk, moet als reëel worden verondersteld. Het spanningsveld tussen Serviërs en Kosovaren in Nederland zou hierdoor zodanig kunnen vergroten, dat het kan komen tot (semi-)gewelddadige activiteiten, waarbij in eerste instantie de Serviërs slachtoffer zouden kunnen worden. Een samengaan van Kosovaren en Kroaten in Nederland tegen de Servische "vijand" zou voor de gehele Joegoslavische gemeenschap h.t.l. ernstige gevolgen kunnen hebben.

2.2

JOEGOSLAVISCHE ORGANISATIES IN NEDERLAND

Algemeen:

Zoals vermeld, kennen enkele van de Joegoslavische nationaliteiten in Nederland eigen organisaties. De grondslag van die organisaties is politiek, kerkelijk of cultureel.

Montenegrijnen en Macedoniërs kennen in Nederland tot op heden geen eigen organisaties. Hen is de keus om aansluiting te zoeken bij andere, reeds bestaande verenigingsverbanden (mogelijk ook in de ons omringende landen) of om eigen organisaties op etnische dan wel nationalistische basis op te richten. Dergelijke ontwikkelingen blijven de aandacht houden.

Slovenen:

Slovenen kenden in Nederland al een aantal verenigingen, voornamelijk op culturele basis. Hierin is in de laatste maanden geen verandering gekomen.

Serviërs:

In de organisatiegraad van de Serviërs in Nederland is sinds de verschijning van "Joegoslavië, Brandhaard in Europa" geen wijziging opgetreden. In Rotterdam is sprake van aanhang van de Srpska Demokratska Stranka (SDS, Servische Democratische Partij), een partij die in Joegoslavië voornamelijk wordt aangehangen door de Serviërs in Bosnië & Herzegovina. Tot het oprichten van een officiële tak van die partij in Nederland is het nog niet gekomen. In de situatie rond de 22 "Joegoslavische" (Servische) clubs die Nederland rijk is en de sturing daarop vanuit de Joegoslavische ambassade is geen verandering gekomen. Afgewacht moet worden of de "ontkenning" van Joegoslavië wijzigingen tot gevolg zal hebben.

27

Kosovo-Albanezen:

De Kosovo-Albanezen en hun politieke ambities zijn al uitvoerig beschreven in hoofdstuk 2.1.7. Duidelijk mag zijn dat ook hier sprake is van een vorm van sturing vanuit Kosovo, alleen is nog niet duidelijk wat de omvang van die sturing is. Wel duidelijk is, dat er sprake is van een intensieve wisselwerking tussen enerzijds de politieke organisaties in Kosovo zelf, die lijken te hebben gekozen voor een vreedzame houding van lijdelijk verzet, en anderzijds een op de toekomst gerichte Kosovaarse politieke infrastructuur, die reeds in het buitenland in een zelf gekozen ballingschap aanwezig is.

Kroaten:

Naast de Kosovaren zijn de Kroaten in Nederland degenen die zich het meest profileren. Van hen was bekend, dat zij in Nederland beschikken over de volgende verenigingen:

- * de Kroatische Culturele Vereniging;
- * de Kroatische Democratische Unie (HDZ of KDU);
- * de Kroatische Democratische Partij (HDS of KDP);
- * de Kroatische Katholieke Missie.

Tevens was bekend dat er een Nederlands-Kroatische samenwerkingsverband bestond in de Stichting Nederland-Kroatië (SNK) en dat er een Nederlands-Kroatische Werkgemeenschap (NKW) in het leven was geroepen met als doel het verlenen van militaire hulp aan Kroatië (vrijwilligers, zie bijlage over dit onderwerp).

Inmiddels is van een aantal verenigingen bekend geworden, dat zij in Nederland weer vertakkingen kennen. Zo kent de Kroatische Culturele Vereniging afdelingen in Rotterdam, Amsterdam, Alkmaar en Geleen, de HDZ kent takken in Rotterdam en Amsterdam.

Onlangs werden meer Kroatische organisaties in Nederland bekend: de "Stichting Vrienden van Kroatië" in Den Haag, de Kroatische Vereniging "Vukovar" in Alphen aan de Rijn, Sportvereniging "Croatia" in Vlaardingen en

de Kroatische Sociaal Liberale Partij (HSLs) in Rotterdam. Of deze laatste dezelfde is als de Kroatische Boeren Partij (Hrvatska Seljacka Stranka), is nog niet komen vast te staan.

Duidelijk is dat met name in de politieke organisaties sprake is van sturing vanuit Kroatië. De massale demonstraties die in Nederland werden georganiseerd door de Kroaten laten hier geen twijfel over bestaan. Temeer, daar in Zagreb werd opgeroepen tot het bijwonen van deze demonstraties. Wel is een feit, dat het binnen de Kroatische politieke partijen geen koek en ei is. De HDZ verliest leden ten gunste van de HDS, omdat deze laatste partij een radicalere koers vaart dan de partij van premier Tudjman. Ledenverlies van de HDZ heeft geleid tot het aanknopen van nauwere banden met de HDZ in België in een poging binnen Europa de machtspositie te kunnen handhaven. Gezien het feit, dat de "officiële" Kroatische vertegenwoordiging in België ook een HDZ-bolwerk is, kunnen interne machtsverhoudingen in de Kroatische gemeenschap als instabiel worden aangemerkt.

Momenteel worden pogingen ondernomen om te bezien of ook de HSP, (Hrvatska Stranka Prava, de Kroatische Rechtspartij) een tak in Nederland kent. Bekend is, dat de HSP sympathisanten kent in Nederland. Mocht de HSP op termijn één van de regerende partijen in Kroatië worden, en daar ziet het wel naar uit, dan zal het ook in Europa een factor zijn waarmee rekening gehouden zal moeten worden.

Conclusie:

De labiele toestand binnen de nieuwe republieken van de voormalige Zuid-Slavische Federatie wordt weerspiegeld in de organisatiegraad van de voormalige Joegoslavische gemeenschap in Nederland.

Aandacht wordt besteed aan de invloed die middels de organisaties wordt uitgeoefend op de in Nederland verblijvende voormalige Joegoslaven. De grondwettelijke rechten en vrijheden van deze mensen zouden in het geding kunnen komen.

Ook zouden vanuit de organisaties van ex-Joegoslaven in Nederland activiteiten kunnen worden ontplooid, die ontwrichting van de nieuw erkende orde in de huidige Zuidslavische staten tot doel zouden kunnen hebben.

3. OFFICIELE JOEGOSLAVISCHE VERTEGENWOORDIGINGEN IN NEDERLAND.

3.1 ALGEMEEN.

In het aantal officiële Joegoslavische vertegenwoordigingen in Nederland is sinds het ontstaan van de crisis in Joegoslavië geen verandering gekomen. De officiële vertegenwoordigingen worden gevormd door de Joegoslavische ambassade, de JAT (Joegoslavische Luchtvaartmaatschappij) en de Joegoslavische Kamer van Koophandel. De ambassade wordt apart besproken, de overige twee instellingen hebben in ernstige mate te maken met het door de VN ingestelde sanctie-beleid. De JAT mag geen vluchten meer laten landen in Nederland en door de overige sancties is het aantal handelingen voor de Kamer van Koophandel ook drastisch teruggelopen. Beide organisaties zijn in naam dan nog Joegoslavisch, handelingen voor andere dan Servische of Montenegrijnse belanghebbenden worden er niet meer verricht. De toekomst biedt weinig perspectief voor deze Joegoslavische vertegenwoordigingen in Nederland. Er is in Nederland nog geen sprake van diplomatieke vertegenwoordigingen van de -mede door Nederland erkende- nieuwe staten in de Zuid-Slavische regio, hetgeen het verrichten van diplomatieke, consulaire en economische handelingen bemoeilijkt. Tot op heden is het zo, dat nog steeds met de Joegoslavische ambassade in Den Haag door Nederlandse overheidsinstellingen zaken worden gedaan inzake de bewoners van de Federale Republiek Joegoslavië, alhoewel deze staat niet officieel erkend is. Inzake Slovenen en Kroaten wordt gehandeld met de diplomatieke vertegenwoordigingen van die landen in Brussel. Wat de toekomst zal brengen voor de Joegoslavische vertegenwoordigingen is onzeker. Het ziet er maar uit dat de nu bekende Joegoslavische instellingen alleen nog de belangen van slechts Servië en Montenegro zullen behartigen. Of de andere voormalige Joegoslavische staten ertoe zullen overgaan een diplomatieke vertegenwoordiging in Nederland te openen lijkt een kwestie te zijn van tijd en geld, gecombineerd met het aantal landslieden dat zich binnen onze grenzen bevindt. Het is heel wel denkbaar dat er, zoals de Kroaten al gedaan hebben, overgegaan zal worden tot vestigingen die de belangen voor de gehele Benelux behartigen.

29

3.2. JOEGOSLAVISCHE AMBASSADE.

De Joegoslavische ambassade in Den Haag beweert nog steeds de belangen van alle (ex-) Joegoslaven in Nederland te behartigen. Als reden hiervoor wordt opgegeven dat het de nieuwe staten ontbreekt aan een eigen vertegenwoordiging in Nederland. De achterliggende gedachte is dat men de tegenstanders in het conflict niet extra financieel moet helpen: alle consulaire handelingen kennen een prijs, die in de afgelopen maanden tot tweemaal toe is verdubbeld. Allemaal geld dat "niet naar Tudjman gaat", aldus een uitspraak van consul Jankovic.

Sinds de zelfstandigheid van Slovenië kent de Joegoslavische ambassade in Nederland geen ambassadeur meer. De Sloveen : door zijn regering teruggeroepen en sindsdien is hij niet vervangen. De grote verrassing op de Joegoslavische ambassade was de benoeming tot charge d'affaires van de persattache - een jongeling in het diplomatieke circuit, die daarmee een

aantal oud-gedienden -ook hoger in rang- passeerde. Een verklaring werd later gevonden in het gegeven dat een vertrouweling en naaste medewerker was van de Servische minister van Buitenlandse Zaken

De grote vraag van het personeel van de Joegoslavische ambassade in de periode eind mei-begin juni 1992 was wat er met hen zou gaan gebeuren nu de VN was overgegaan tot het uitroepen van sancties tegen Servië, sancties die ook gevolgen zouden hebben voor de diverse diplomatieke vertegenwoordigingen in de zin van personeelsreducties. Over procedures rond en betekenis van de sancties bleek grote onduidelijkheid en verwarring te bestaan.

In de Nederlandse pers verschenen onlangs berichten over de uitwijzing van consul uit Nederland in het kader van de VN-sancties tegen Servië. In de ons omringende landen werd een dergelijke beslissing genomen. Echter, daar werd de keuze overgelaten aan het Servische ministerie van Buitenlandse Zaken om te bepalen welke diploma(a)t(en) zou(den) worden teruggeroepen. In Nederland is de keuze op gevallen mede op informatie aangeleverd door de Binnenlandse Veiligheidsdienst over de activiteiten van de consul, die niet in overeenstemming konden worden gebracht met diens feitelijke werkzaamheden.

3.2.1 INLICHTINGENACTIVITEITEN

In "Joegoslavië, Brandhaard in Europa" werd al melding gemaakt van het feit, dat vanuit de Joegoslavische ambassade inlichtingenactiviteiten plaatsvonden. Deze constatering heeft ten grondslag gelegen aan een voorstel van de Binnenlandse Veiligheidsdienst aan de ministers van Binnenlandse Zaken en Buitenlandse Zaken om consul Persona Non Grata te verklaren.

Om redenen van reciprociteit is het ministerie van Buitenlandse Zaken overgegaan tot het nemen van de stap zoals eerder beschreven.

Het vermoeden bestaat dat op de Joegoslavische ambassade, want zo mag deze volgens de nieuwe Federale Republiek Joegoslavië nog steeds genoemd worden, niet de enige persoon is die banden met de Joegoslavische inlichtingen- en veiligheidsdiensten heeft. Met name valt wederom de ambassaderaad, op. Hij houdt zich nog steeds bezig met het verspreiden van de "Bijbel volgens Belarado" richting Nederlandse pers en politici.

Het zal interessant zijn om te bekijken wat de gevolgen zijn van de uitwijzing van . Op dit moment is nog niet bekend wat de opstelling van de Nederlandse overheid is t.o.v. de Joegoslavische ambassade. In internationaal verband zal ongetwijfeld een antwoord worden geformuleerd op de vraag of de pretenties van de nieuwe Federale Republiek Joegoslavië FRJ, die zegt oude

rechten en plichten van de SFRJ te zullen overnemen en respecteren internationaal erkend zullen worden. Dit houdt voor de FRJ in, dat ook de diplomatieke en andere vertegenwoordigingen van de SFRJ zullen worden gehandhaafd en overgenomen. Hiermee worden dus ook de vestigingspunten van de SDB, de Sluzhba Drzavnog Bezbednosti, in den vreemde aangehouden. Middels deze steunpunten kan dus onverminderd en zonder verlies van informatiepositie een grip worden gehouden op de Servische en Montenegrijnse burgers in het buitenland. (Hierbij valt op te merken dat de wetgeving van de Joegoslavische republiek een dubbel staatsburgerschap erkent en ervan uitgaat dat de Joegoslaven alleen dan hun Joegoslavische staatsburgerschap verliezen, wanneer zij daarom vragen. Dit betekent voor de genaturaliseerde Joegoslaven in Nederland, dat zij "Joegoslaaf" blijven in de ogen van de Joegoslavische wet.)

31

Dat Servië dan wel de nieuwe FRJ meerdere inlichtingen- en veiligheidsdiensten kent en dat meerdere diensten in Nederland actief zijn (geweest) staat inmiddels vast. De informatie over de activiteiten van de diensten heeft de BVD tot op heden niet in staat gesteld bepaalde personen aan bepaalde diensten te koppelen.

In het geval van _____ mag er echter van worden uitgegaan dat hij actief is voor genoemde SDB.

Inmiddels is gebleken dat _____ in zijn hoedanigheid van inlichtingenofficier is opgevolgd door de ambassaderaad/persattaché/waarnemend consul

Met name sedert het uitbreken van de Joegoslavische burgeroorlog heeft _____; zich meer en meer geprofileerd als een functionaris die, op veelal grove wijze, Servische standpunten uitdraagt onder meer richting de media en vertegenwoordigers van ambtelijke diensten in Nederland.

De houding en activiteiten van brengen de grondwettelijk verankerde rechten en vrijheden in gevaar van hier te lande verblijvende personen van Joegoslavische origine.

Zowel de belangen van individuele Nederlandse ingezetenen als de in Nederland verblijvende en arriverende groepen vluchtelingen worden door de handelwijze van geschaad.

De houding en de activiteiten van kunnen onder de Joegoslavische emigranten in Nederland de bestaande tegenstellingen tussen de verschillende etnische bevolkingsgroepen verder aanwakkeren.

Bovenstaande leidt tot de conclusie dat in Nederland activiteiten ontplooit die niet in overeenstemming zijn met zijn officiële functie. Maatregelen tegen hem worden overwogen.

Naast dit Ministerie van Binnenlandse Zaken, één van de ministeries die door de nieuwe FRJ is overgenomen en dat tot de in juni geplande vrije verkiezingen in de oude samenstelling doorfunctioneert, kent Belgrado een apart Ministerie voor Serviërs buiten Servië. Verwacht zou mogen worden, dat dit ministerie exclusief via de Joegoslavische diplomatieke vertegenwoordigingen in het buitenland zaken zou doen.

3.2.2

ANDERE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN.

Al in het begin van de Joegoslavische crisis werd bekend, dat de nieuwe republieken Slovenië en Kroatië ertoe waren overgegaan eigen inlichtingen- en veiligheidsdiensten op te richten.

De tactiek die daartoe gevoerd werd was in het begin tamelijk desastreus voor de Servische SDB: twee kopstukken van de SDB, een Kroaat en een Sloveen, defecteerden en voerden vanaf dat moment het bewind in de nieuwe Sloveense en Kroatische diensten. Niet zonder natuurlijk de nodige materialen te hebben meegenomen ten dienste van hun nieuwe werkgever.

Van de Kroatische inlichtingen- en veiligheidsdiensten kan gezegd worden, dat deze in eerste instantie militair in de weer zijn. Gezien de oorlogssituatie in het land kan dit ook niet anders.

Vaste steunpunten voor andere dan Servische inlichtingen- en veiligheidsdiensten in Nederland zijn nog niet waargenomen. Indien de traditionele werkwijze gevolgd wordt (ivd-en opereren vanuit diplomatieke vertegenwoordigingen en handelsoedememingen e.d.) dan is een spoedige komst van de -met name- Kroatische inlichtingendiensten op Nederlandse bodem nog niet in zicht. Immers, zoals eerder vermeld, de Kroatische diplomatieke vertegenwoordiging voor de gehele Benelux is voorlopig in Brussel gevestigd. Zolang er tussen Nederland en de nieuwe uit Joegoslavië gevormde republieken geen officiële betrekkingen worden aangeknoopt, valt een dergelijk risico gedeeltelijk uit te sluiten.

33

Gedeeltelijk, want uit andere informatie blijkt dat ook de Kroaten buiten Kroatië wel degelijk over een informatie- en invloedspositie (kunnen) beschikken. De Kroatische Boeren Partij HSS (Hrvatska Seljacka Stranka) heeft al ten tijde van de Tweede Wereldoorlog mensen, die Kroatië wilden ontvluchten, een bepaalde eindbestemming in de wereld gegeven, een bestemming die niet altijd in overeenstemming was met die, die de personen in kwestie voor ogen hadden. Een dergelijk netwerk aan informanten, ogen en oren in de Kroatische gemeenschap in den vreemde, mag natuurlijk niet onderschat worden. Vooral niet, omdat geluiden uit die gemeenschap komen dat zij voor bepaalde posities in Kroatische gemeenschappen in het buitenland eerder in aanmerking komen dan de "nieuwlichters", zij die met veel bombarie nu melding maken van hun verdiensten in de huidige crisis en die verdiensten beloond willen zien.

Andere republieken als Macedonië, Bosnië & Hercegovina, Slovenië en de Servische provincie Kosovo hebben zich, qua activiteiten van inlichtingen- en veiligheidsdiensten in Nederland, nog niet van zich laten horen. Volgens opgave van de Belgische zusterdienst zouden Kosovaren ingeschakeld worden ten behoeve van activiteiten van de Albanese Inlichtingendienst Sigurimi.

Conclusie:

Verdere ontwikkelingen van de activiteiten van de SDB of haar opvolger onder de nieuwe constellatie FRJ in Nederland zullen op de voet gevolgd worden.

Kroatische inlichtingen- en veiligheidsdiensten, zo zij activiteiten in Nederland ontwikkelen, dienen eveneens een zelfde behandeling te krijgen. Aangezien de Kroatische gemeenschap in Nederland groter is dan de Servische en de Kroatische politieke tendensen nog niet zoveel verschillen van de Joegoslavische van voor de crisis, mag voorzichtig worden aangenomen dat ook de Kroatische regering belang zal hechten aan een goede informatiepositie onder de in het buitenland verblijvende Kroaten. Dit laatste zeker, wanneer gezien wordt dat Kroatische opstandelingenbewegingen als de HOP (Hrvatski Oslobođilacki Pokret, de Kroatische Bevrijdings Beweging) hun zetel buiten Kroatië hebben.

Kosovo tenslotte zal, net als de overige ex-Joegoslavische staten, de nodige aandacht verdienen. Het vermoeden is echter, dat er niet zo snel sprake zal zijn van inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit die staat.

3.2.3

KROATISCHE EN SLOVEENSE DIPLOMATIEKE VERTEGENWOORDIGING.

34 | Kroatië heeft in Brussel een diplomatieke vertegenwoordiging, die gevormd wordt door de heren en . Inmiddels is bekend geworden dat het hier gaat om een officieel aangemelde Kroatische vertegenwoordiging die geloofsbrieven aan de Belgische Koning zou hebben overhandigd. Oorspronkelijk was het een particulier initiatief. Vast is komen te staan dat de Kroatische vertegenwoordiging in Brussel -door grote inspanningen van met name beschikt over goede ingangen bij de Europese Gemeenschap. Hetzelfde kan overigens gezegd worden van de kolonie Kosovaren in Brussel.

beschikt uiteraard over goede contacten in de Kroatische gemeenschap in de gehele Benelux. De vertegenwoordiging stelt dan ook met nadruk dat zij de belangen van de Kroaten in de hele Benelux behartigt. heeft een woordvoerder van het ministerie van Buitenlandse Zaken laten weten handelend op te kunnen treden in het geval er richting de Kroatische gemeenschap een dreiging uitgaat, of wanneer vanuit die gemeenschap een dreiging zou (gaan) emaneren.

Gesprekken met Kroaten in Nederland bevestigen deze constructie. Aan de ene kant vindt men dit logisch, omdat in Brussel vele internationale ingangen te vinden zijn, aan de andere kant komt het hen wat vreemd voor omdat de Kroatische gemeenschap in Nederland veel groter is dan die in België/Luxemburg. Voorlopig ziet men het er echter niet van komen dat in Nederland een eigen Kroatische diplomatieke vertegenwoordiging zal worden gevestigd.

Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken is bekend met het bestaan van de officiële Kroatische vertegenwoordiging in Brussel en sinds enige tijd worden dan ook zaken betreffende Kroaten met die vertegenwoordiging afgehandeld.

Voorts blijkt er in Brussel ook een officiële vertegenwoordiging van Slovenië gevestigd te zijn, die eveneens Sloveense zaken voor de gehele Benelux behartigt en waar ook door de officiële Nederlandse instanties zaken mee worden gedaan.

3.3

JAT, DE JOEGOSLAVISCHE LUCHTVAARTMAATSCHAPPIJ.

JAT Nederland, met een kantoor in Amsterdam en een vestiging op Schiphol, doet eigenlijk nauwelijks van zich spreken. Een enkele dreiging aan het adres van de JAT is er geweest maar is n.a.w. van individuele aard en niet georganiseerd karakter geweest. Tot echte incidenten is het nog niet gekomen.

De situatie rond Maastricht Airport is vermeldenswaard. Aldaar kreeg men te maken met een groot aantal vluchten van JAT, als ook van een tweetal andere maatschappijen, te weten Aviogenex en Bosna Air. Omdat de BRD alle vluchten van de JAT weigerde sinds december 1991 werden de toestellen omgeleid naar Maastricht Airport. Gemiddeld resulteerde dit aldaar in tussen de 4 en de 15 toestellen per week, met variërend van 40 tot 180 passagiers per toestel.

Gebaseerd op deze gegevens zouden -zo de vluchten doorgang kunnen vinden- in de loop van 1992 voorzichtig geschat 25.000 Joegoslaven hun weg naar Nederland kunnen vinden. Een -voorlopig klein- deel van deze vluchteling- en zou in Nederland willen blijven of, gedwongen door de situatie in onze buurlanden, geforceerd worden hier te blijven.

De VN-sancties hebben een einde gemaakt aan de vluchten vanuit Belgrado en Skopje op Beek, althans v.w.b. de JAT en andere Servische maatschappijen. Met name echter de vluchten van Bosna Air, de enige kennelijk niet-Servische maatschappij, zouden in beginsel doorgang kunnen vinden: geen Servische maatschappij en niet vliegend vanuit Servië. Onmiddellijk na de ingang van de sanctie-maatregelen werden geluiden gehoord over hoe deze te omzeilen waren: busverbindingen met Tsjechoslowakije (Roemenie, Bulgarije als alternatieve mogelijkheden) en vervolgens van daaruit vliegen, het oversluiten van de toestellen van de JAT in de kleuren van een buitenlandse maatschappij, het zijn maar enkele van de fantasierijke mogelijkheden. Financiering en/of overname van een nog anonieme luchtvaartmaatschappij door de JAT en/of de Servische overheid is thans onderwerp van onderzoek. Het komt erop neer dat op korte termijn niet met een afname van de influx van Joegoslaven rekening kan worden gehouden. Ook al, omdat met ingang van medio juni, Croatia Airlines heeft aangekondigd -naast vluchten op Londen- ook op Schiphol te zullen gaan vliegen. Deze vluchten vinden momenteel op twee dagen in de week plaats met twee vluchten per dag. Een evaluatie van de personen die met deze vluchten worden aangevoerd kon nog niet worden gemaakt. Gedwongen emigratie vanuit Servië van minderheidsgroepen is een reële mogelijkheid, die zou kunnen worden gefaciliteerd middels vluchten op de Europese landen via deze fantasiemaatschappijen.

In de afrondingsfase van dit rapport werd duidelijk dat de JAT gelijkgeschakeld kan worden met Bosna Air. De Servische overheid heeft middels de SDB (Joegoslavische Inlichtingen- en Veiligheidsdienst) een zeer grote vinger in de pap in de aangelegenheden van Bosna Air. Deze maatschappij heeft overigens haar hoofdkwartier in Belgrado, geen officiële vertegenwoordiging in Skopje (van waaruit de vluchten vertrekken) en de Kosovaren die de laatste tijd op Maastricht Airport aankomen, krijgen hun tickets in Pristina (Kosovo) uitgereikt door een (Servische) vertegenwoordiger van Bosna Air aldaar. Op deze wijze is het Servië toch mogelijk een van de VN-sancties tegen dat land te ontduiken. (Meer hierover in de bijlage: Maastricht Airport). Vermeldenswaard is nog dat de JAT-directrice in Düsseldorf, ook de honorair consul van Nederland in Skopje, Macedonië, is. Haar werkzaamheden t.b.v. de JAT heeft zij gestaakt ten faveure van een niet-Servische luchtvaartmaatschappij op het moment dat de vluchten van JAT internationaal werden geboycot.

3.4

DE JOEGOSLAVISCHE KAMER VAN KOOPHANDEL

De Joegoslavische Kamer van Koophandel in Amsterdam functioneert inmiddels niet meer. De activiteiten waren door de oorlogssituatie toch al op een laag pitje komen te staan, de VN-sancties hebben waarschijnlijk de doodsteek voor de Kamer van Koophandel betekend.

Een bij deze Kamer werkzame Kroaat heeft zich begin 1992 teruggetrokken, na eerst pogingen te hebben ondernomen om à titre personnel een Kroatische variant van de grond te krijgen. De poging heeft geen succes gehad. Tot voor kort werd de Kamer van Koophandel financieel gesteund door de Servische zakenman uit Rotterdam, die o.m. garant stond voor de huur van het

pand. Mogelijk dat het einde van de oorlogssituatie en het opheffen van het sanctie-beleid de Kamer van Koophandel opnieuw een "Joegoslavische" economische vertegenwoordiging in Nederland te zien zal geven. Een en ander is thans zeer speculatief.

Eerdere rapportage over de combinatie van criminaliteit en politiek in de nieuwe staten die uit Joegoslavië zijn ontstaan vermeldde een vijftal scenario's voor toekomstige ontwikkelingen in criminele kringen.

Hieronder volgt een herhaling van deze schetsen, aangevuld met resultaten van recent onderzoek, die in meerdere gevallen aantonen dat er inderdaad ontwikkelingen te bespeuren vallen die deze scenario's geloofwaardigheid verlenen.

1.

"Door werkeloosheid c.q. oorlogsgeweld ontheemden zoeken al dan niet le- gaal een goed heenkomen in o.a. Nederland en een deel daarvan komt, na een spiraal van teleurstelling in verwachtingen, in een crimineel circuit te- recht, ter verwerving van inkomen op individuele basis."

37

Dat Nederland zijn deel aan oorlogsvluchtelingen en ontheemden uit Joegoslavië te verwerken krijgt, mag duidelijk zijn. Sinds onze Oosterbuur in december 1991 haar grenzen sloot voor alle binnenkomende vluchten van de JAT en andere Servische luchtvaartmaatschappijen, heeft Maastricht Airport in toenemende mate een grote stroom aan Joegoslavische vluchtelingen te ver- werken gekregen. Waren dit oorspronkelijk Joegoslaven van alle etnische stro- mingen, momenteel is vrijwel uitsluitend sprake van uit Kosovo afkomstige Albanezen, waarvan het gegronde vermoeden bestaat dat zij door de Servische overheid gedwongen worden huis en haard af te staan in ruil voor een enkele reis naar het Westen.

In mei 1992 kwamen op Maastricht Airport bijna 8.000 "Joegoslaven" ons land binnen en het embargo op de vluchten van JAT en andere Servische maat- schappijen -in het kader van de VN-sancties- heeft niet geleid tot een vermin- dering van deze influx.

Momenteel nog komen per week ca. 1.000 "Joegoslaven" ons land binnen. Grotendeels is hun eindbestemming Duitsland (zo'n 80 %), de rest vertrekt deels naar België of kiest Nederland of een van de andere Europese landen als eindbestemming.

Officiële instanties als de Directie Vreemdelingenzaken (DVZ) van het Ministerie van Justitie houden er rekening mee dat, mocht deze aanvoer van vluchte- lingen en ontheemden aanhouden, in 1992 in totaal vele duizenden burgers van het voormalige Joegoslavië hun weg zullen vinden naar Maastricht Airport. Voor Nederland zou dit een dramatische vergroting kunnen betekenen van de Joegoslavische gemeenschap, mogelijk een verdubbeling van de ca. 40.000 die er nu binnen de landsgrenzen zijn.

Dat er niet alleen via Maastricht Airport vluchtelingen naar West Europa komen mag duidelijk zijn: diverse (al dan niet illegale) manieren worden gevonden om deze mensen uit het oorlogsgebied te verwijderen, waarbij in vele gevallen forse bedragen dienen te worden neergeteld voor de te leveren diensten. (Zie verder in de bijlage: Maastricht Airport).

Van de inkomende reizigers wordt in vele gevallen vastgesteld dat zij niet of nauwelijks beschikken over voldoende middelen van bestaan. Echter, daar in de meeste gevallen de eindbestemming Duitsland wordt opgegeven, kan in Nederland alleen gecontroleerd worden voor de periode waarin de reizigers in Nederland denken te blijven. Zij krijgen een soort "toeristen-in- transit-status";

voldoen zij aan enkele simpele criteria, wordt toelating verleend en het recht om gedurende drie maanden in Nederland te verblijven.

Eenmaal binnen de Benelux-grenzen bestaat er feitelijk geen controle-mogelijkheid meer. De kans is groot dat de vluchtelingen in één van de Benelux-landen blijven of er op den duur terecht komen en dan in een illegaal dan wel crimineel circuit terecht komen, hetgeen illegaal wonen en werken betekent dan wel het overgaan tot diefstal en andere criminele activiteiten om in het eigen levensonderhoud te kunnen voorzien.

Opmerkelijk is dat de Kosovaarse gemeenschap in Nederland gemeld heeft, dat de instroom van "nieuw bloed" middels de op Maastricht Airport arriveerende landgenoten merkbaar wordt.

Dat deze groep zijn weg kan vinden naar de (al dan niet georganiseerde) criminaliteit wordt ook onderstreept door (Joegoslavische) organisaties als MiZaMir (Wij Voor Vrede), die ijveren voor een goede opvang van de Joegoslavische vluchtelingen en ontheemden in Nederland. Al in een vroeg stadium maakten zij kenbaar dat een gebrekkige opvang van de vluchtelingen voor deze mensen de weg zou kunnen openen naar een criminele omgeving en dat de bestaande criminaliteit (Joegoslavische) hierop zou inspelen.

De eerste daadwerkelijke incidenten in deze sfeer hebben reeds plaatsgevonden.

II.

"Individuele criminelen treffen elkaar en gaan te werk in primitief georganiseerd verband."

Tot op heden heeft er een beperkt aantal incidenten plaatsgevonden dat dit scenario onderbouwt. De mogelijkheid dat dit scenario vaker werkelijkheid wordt kan zeker niet worden uitgesloten, temeer niet als de onder scenario I genoemde influx van Joegoslaven in Nederland een feit wordt.

Gebrek aan geld, gecombineerd met een illegaal verblijf in Nederland, zal voor individuen in vele gevallen geen andere weg open laten dan een toevlucht tot criminele handelingen om in de eerste levensbehoeften te kunnen voorzien.

Van die positie uit is de stap naar enige vorm van organisatie niet groot meer. Dergelijk kleinschalige georganiseerde criminaliteit werd door kleinere politie-eenheden (bijvoorbeeld de Spoorwegpolitie grenspost Roosendaal) geconstateerd.

III.

"Grootschaliger internationaal georganiseerde criminaliteit, met een der Joegoslavische deelrepublieken als basis, roomt uit zuiver winstbejag de Westeuropese markt af. Dit kan onder meer inhouden dat er een strijd zal ontstaan om crimineel territorium, een strijd die een zeer gewelddadig karakter zou kunnen krijgen. Duitsland wordt thans geconfronteerd met overnamegevechten op Duitse criminelen, waarbij de Joegoslaven tot op heden immer als winnaars uit de bus zijn gekomen."

Het is niet een taak van de BVD om expliciet de Joegoslavische criminaliteit te bestuderen. Het raakvlak met de taken van de Dienst ligt daar, waar aan Joegoslavische criminaliteit een politiek karakter blijkt te zitten.

Anders dan bemoeienissen met wapenhandel t.b.v. de strijdende fracties in Joegoslavië in het prille begin van het Joegoslavische conflict zijn er tot voor kort maar weinig concrete bewijzen van een dergelijke combinatie boven water

gekomen.

Dat het scenario echter wel degelijk aspecten bevat die de aandacht waard zijn blijkt uit diverse berichten uit de internationale pers, onder andere een door de International Herald Tribune overgenomen bericht uit de Franse pers, waarin melding wordt gemaakt van uitspraken van het "Observatoire Geopolitique des Drogues". Deze instelling concludeert aan de hand van onderzoek dat de strijdende fracties in Joegoslavië worden gefinancierd middels geld, dat wordt verdiend met de handel in verdovende middelen.

Verschillende andere bronnen maken melding van hetzelfde feit, waarbij veelal criminelen van een (Kosovo-) Albanese oorsprong worden aangewezen die hierbij betrokken zouden zijn. Gezien het feit, dat Kosovo als het volgende probleemgebied binnen het voormalige Joegoslavië wordt aangeduid, is een dergelijke gang van zaken nauwelijks verwonderlijk te noemen.

39

In Nederland laat de Joegoslavische georganiseerde criminaliteit ook van zich horen. Vergelijkbaar met enkele grote steden in Duitsland lijken Joegoslavische criminelen een duidelijke greep naar de macht te doen in Amsterdam. Notoire Nederlandse criminelen hebben al bij de Amsterdamse politie aangeklopt om bescherming tegen hun Joegoslavische "collegae".

Een onlangs vernomen gegeven verleent dit scenario extra geloofwaardigheid: hoewel er oorspronkelijk sprake was van een "etnische verdraagzaamheid" in de criminele kringen (alle etnische groepen konden samenwerken, zolang er maar geld te verdienen was), blijkt er nu een strijd te ontstaan tussen de Kosovo-Albanese criminelen en de rest. De verwachting is, dat als deze tendens zich voortzet er wel eens een bloedige machtsstrijd in de hoofdstad zou kunnen gaan plaatsvinden.

Tot op heden zijn ook twee meldingen ontvangen over de handel in proliferatieproducten (uranium, strontium en "rode kwik").

Voor de toekomst kan een verwachting worden geschetst die ook voor de eventueel gewelddadige activiteiten, emanerend vanuit de voormalig Joegoslavische republieken, gemaakt kan worden. Dergelijke toepassing van geweld zal mogelijk pas op gang komen nadat de orde en rust in de nieuwe Balkan-republieken hersteld is. Immers, de talrijke, veelal neo-criminele "milities" die nu actief deelnemen aan de burgerkrijg, vaak ook met het oogmerk eigen soms zeer kleinschalige, territoriale doelstellingen te realiseren, worden dan "werkloos". Met de mogelijkheid dat deze "milities" ten dele uitwijken naar West-Europa teneinde daar op gewelddadige wijze aan de kost te komen dient bepaald rekening te worden gehouden.

Zowel in binnen- als buitenland bestaat dan pas echt de kans dat het tot interne botsingen zal komen. Hetzelfde kan gesteld worden voor de (georga-

niseerde) criminaliteit onder de Joegoslaven. Nu is het nog zo, dat er gezamenlijk geld verdiend kan worden aan de crisis in Zuid-Slavie. Na het beëindigen van de crisis zal binnen de criminaliteit een machtsstrijd los kunnen breken. Deze bewering is gebaseerd op de veronderstelling dat vanuit de thuislanden sturing wordt gegeven aan de organisaties in den vreemde en dat de nieuwe republieken mogelijk afhankelijk zullen worden van de financiële inbreng van de criminele organisaties buiten het eigen land. Een eerste aanwijzing wordt gevonden in de overname van de prostitutie door Kosovo-Albanen van de Serviërs in Utrecht.

IV.

40

"Internationaal georganiseerde misdaad van mogelijk grootschalig karakter, uitgevoerd door, of in opdracht van, extremistische politieke oppositionele groeperingen in de Joegoslavische deelrepublieken, ter financiering van politieke doelstellingen.

Nu Joegoslavië feitelijk uit elkaar gevallen is in aparte staten, is bij het bespreken van dit scenario een identieke beschouwing per staat noodzakelijk.

Slovenië:

Voor wat betreft Slovenië zijn geen aanwijzingen gevonden die in dat land het geschetste scenario kunnen aantonen. Wel zal Slovenië zijns ondanks een mogelijk belangrijke transit-functie gaan vervullen in de smokkelroute West-Europa Balkan.

Kroatië:

De HSP-HOS-combinatie blijft een bron van zorg. De financiering van de activiteiten van de HOS is tot op heden onduidelijk. Hoewel het ongetwijfeld zo is, dat de aanhangers van de HSP-HOS in het buitenland legaal financieel aan de strijd bijdragen, kan de mogelijkheid niet worden uitgesloten dat drugs- en andere gelden, afkomstig uit criminele bronnen, gebruikt worden ter financiering van de militaire arm van de HSP. Hoewel in een enkel geval fondsenwerving voor de HSP in Nederland kon worden geconstateerd, kon de band tussen de Nederlands-Joegoslavische criminaliteit en de HSP (nog) niet worden aangetoond.

Verder beschikt Kroatië, net als alle andere in de oorlog betrokken staten, over een scala aan milities, die allemaal hun voorraden ergens vandaan zullen moeten halen. De ingestorte economie van alle voormalige Joegoslavische staten doet vragen rijzen over de manier waarop financiering van de activiteiten van de milities geschiedt.

Servië:

Ook Servië beschikt over een aantal (zelfstandig) opererende milities, een gebroken economie en vraagtekens over de financiering van de strijdende fracties.

De aan de FRJ opgelegde sancties zullen de republiek nopen tot het aanknopen of intensiveren van banden met organisaties die een geld- of goederenstroom op gang kunnen houden of brengen. Dat hierbij ook criminele bronnen zullen worden aangeboord lijkt zeer wel tot de mogelijkheden te behoren. Overigens maken Joegoslavische bronnen er melding van dat de FRJ nog zoveel voorraden zou hebben dat er twee jaar geen problemen zouden worden ondervonden van de sancties. Slechts de burgerbevolking zou de effecten van de sancties gaan ondervinden. *

Kosovo:

De eerste aanwijzing, gemeld in scenario IV, dat Kosovaren zich zouden bezig houden met criminele activiteiten ter ondersteuning van een toekomstige onafhankelijkheidsstrijd in Kosovo, heeft in de afgelopen maanden alleen maar aan kracht gewonnen. Niet zozeer dat dergelijke activiteiten in Nederland werden geconstateerd, maar diverse internationale bronnen maakten melding van handel in verdovende middelen door Kosovo-Albanezen. Geld hiermee verdiend wordt omgezet in wapens, die naar Kosovo gesmokkeld worden (en misschien momenteel ook wel naar de geloofsbroeders in Bosnië & Hercegovina). Gezien het feit dat Kosovo alom gezien wordt als de volgende brandhaard in Zuid-Slavie is een crimineel-politieke ontwikkeling in deze regio zorgwekkend en een onderwerp van voortdurende studie.

In dit scenario ontstaat natuurlijk op termijn een quidproquo-situatie, die nader wordt uitgewerkt in het volgende scenario.

V.

"Het "Roofridderstaat-scenario"

waarmee aangeduid wordt dat in de toekomst criminaliteit en politieke machtsuitoefening in Joegoslavië tot een geheel worden verweven. Het is namelijk geenszins uit te sluiten dat de huidige Joegoslavische deelrepublieken verworden tot een soort roofridderstaatjes, waarbij verwerving van inkomsten op zuiver legale basis onvoldoende zal blijken te zijn. Rekening houdende met de mogelijkheid dat in toekomstige regeringen van, stel, Kroatië een plaats zal (moeten) worden ingeruimd voor bijvoorbeeld een HSP-HOS vertegenwoordiger (zoals bekend de ultra-rechtse combinatie van politieke partij en militie met een wellicht crimineel-financieel basis), is verwerving van staatsinkomen door middel van criminaliteit helaas niet slechts als fantasie af te doen. De mogelijkheden die een erkende staat heeft tot uitvoering of afdekking van misdaad zijn legio en genoegzaam bekend. De teur in de huidige ontwikkelingen stemt niet tot optimisme."

Zoals al in scenario IV geschetst, zal de financiering van de oorlog uit criminele bronnen een situatie kunnen opleveren in de toekomst, waarbij de geldschietters in de vorm van macht/machtspositie rendement krijgen op hun investeringen. In de eerder geschetste situatie rond de HSP-HOS-combinatie is geen verandering gekomen: nog steeds wordt de inschatting gemaakt dat deze politieke partij (deels) gefinancierd wordt door criminele cirkels. Dat de regering Tudjman het gevaar van deze situatie niet onderschat mag duidelijk worden uit het feit, dat

leider van de HSP, voor de tweede maal het

hoofd moet bieden aan een aanklacht van de Kroatische regering. Deze keer wordt hem ten laste gelegd dat hij zich middels de HOS schuldig maakt aan militaire handelingen die niet door het Kroatische ministerie van Defensie worden gecoördineerd. Twee aanklachten tegen hem en een aanslag op zijn leven maken duidelijk dat en zijn HSP in het Kroatische politieke bestel als levensgevaarlijk worden gezien en dat er alles aan gedaan wordt om te voorkomen dat de HSP zich ontwikkelt tot een factor waarmee in de binnenlandse politiek rekening moet worden gehouden.

Naast de HSP-HOS zijn er diverse kleinere milities actief in Kroatië, die ook hun plaats onder de zon voor zich zullen opeisen na het beëindigen van de crisis. In eerste instantie zal hun invloed regio-gebonden zijn.

Niet alleen in Kroatië kan dit Roofridderstaat-scenario zich voordoen. De basisbenodigdheden voor dit scenario, te weten een financiering van de huidige strijd door criminelen en een ineengestorte economie, worden aangetroffen in vrijwel alle nieuwe republieken, mogelijk met uitzondering van Slovenië.

In Servië zal een militie als die van die nu al een zekere status geniet bij de Servische overheidsorganen, een organisatie vormen die het een en ander te zeggen zal gaan krijgen.

Bosnië & Hercegovina kent de schatrijke zakenman waarvan beweerd wordt dat hij zijn fortuin gemaakt heeft met criminele activiteiten.

In Kosovo kan (nog) niet op de persoon worden aangegeven wie er zal profiteren van de band criminaliteit-politiek, maar de geluiden die worden vernomen over de manier waarop een komende vrijheidstrijd in Kosovo gefinancierd wordt, gekoppeld aan de schrijnende armoede in die provincie van Servië, maken het inpassen van Kosovo in het gegeven scenario zeer wel mogelijk.

Op wat langere termijn zal ook rekening moeten worden gehouden met Vojvodina, waar een relatief grote minderheidsgroep Hongaren aansluiting zou kunnen gaan zoeken bij Hongarije. Oorzaak is de slechte behandeling die de Hongaren van de Serviërs krijgen. Tot op heden is er betreffende Vojvodina onvoldoende informatie beschikbaar om inzake een connectie tussen criminaliteit en politiek uitspraken te kunnen doen.

4.1

CRIMINALITEIT ONDER DE EX-JOEGOSLAVEN IN NEDERLAND.

Via criminele kanalen zou ook de bewapening van de Nederlandse Joegoslaven kunnen plaatsvinden. Er is in Rotterdam melding gemaakt van wapenhandel

Het was al bekend dat de Joegoslaven in Nederland -voor "persoonlijke beveiliging"- grotendeels bewapend zijn.

Naast handel in persoonlijke wapens (handvuurwapens) komt nu ook langzaam een handel in grovere middelen op gang, zoals dynamiet en "plastic explosives", springstoffen die (kennelijk) afkomstig zijn uit voorraden van de voormalige Sovjet Unie in Duitsland. De hoeveelheden springstoffen die te koop worden aangeboden variëren van enkele tot honderden kilo's. Middels pseudokoop kon worden aangetoond dat de springstoffen ook werkelijk in omloop zijn. Niet kon worden vastgesteld of er met deze verkopen ook een politiek doel gediend zou zijn. Persoonlijk winstbejag lijkt er eerder aan ten grondslag te liggen, hoewel, afgezet tegen de bestaande infrastructuur binnen het Joegoslavische wereldje, op termijn niet mag worden uitgesloten dat de explosieven een dergelijke politieke eindbestemming krijgen.

Op korte termijn kan het belang van het Joegoslavische criminele circuit in Nederland aanzienlijk toenemen. De toevloed van vluchtelingen zorgt niet alleen voor een quantitative toename, ook zal een tegenstelling tussen de criminele Joegoslaven onderling erdoor worden vergroot.

Gebrek aan geld, huisvesting, sociale contacten en dergelijke kunnen de nieuwkomers rechtstreeks in de handen van de (georganiseerde) criminaliteit drijven. Voor een dergelijke ontwikkeling is al gewaarschuwd door de Joegoslavische vereniging MiZaMir. Ook de aparte voormalig Joegoslavische gemeenschappen constateren dit en waarschuwen ervoor. Een goede opvang van de vluchteling "du moment" dat zij in Nederland arriveren zou in deze veel kwaad kunnen worden voorkomen. Een goede voorlichting aan de vluchtelingen over hun mogelijkheden in Nederland lijkt een van de vereisten te zijn wanneer Nederland ertoe overgaat deze ontheemden toegang te verlenen.

Dank u dat u weer gekomen bent.

Van pogingen van Kroaten of Serviërs om in Nederland wapens aan te kopen voor de strijdende fracties in Joegoslavië, zoals dat ten tijde van het eerste embargo op handelsbetrekkingen met geheel Joegoslavië kon worden geconstateerd, is sinds de erkenning van Slovenië en Kroatië geen sprake meer geweest. Dat er toch op slinkse wijze geprobeerd wordt de milities in Joegoslavië te bewapenen mag duidelijk zijn uit diverse berichten in nationale en internationale pers.

Pogingen die in Nederland werden waargenomen om wapentuig aan te schaffen, dat varieerde van handvuurwapens tot Stinger anti-tank-raketten konden sinds januari 1992 in Nederland niet meer worden geregistreerd.

Uit diverse bronnen blijkt, dat in ieder geval Servië niet klaagt over gebrek aan militair materieel. Men zou nog voor jaren voorraden hebben, terwijl Servië beschikt over een eigen productiepotentieel voor wapentuig. Een -overigens nog onbevestigd- bericht maakt er zelfs melding van dat Servië nu nog in staat zou zijn militaire goederen aan derden te verkopen!

Hoewel het Servië ogenschijnlijk moeilijk gemaakt wordt middels het VN-embargo blijkt, dat er zeker landen te vinden zijn die uit economische overwegingen het niet te nauw nemen met de embargo-bepalingen. De inschatting is, dat Milosevic en de zijnen de strijd nog enkele jaren zouden kunnen volhouden. Kroatië heeft niet te lijden onder de embargo-bepalingen en kan vrijelijk wapens invoeren op dit moment. Er zijn geluiden dat Duitsland Kroatië al voorzien heeft van tanks, terwijl ook een aantal MIG-gevechtstoestellen uit de voormalige Oost-Duitse voorraad aan Kroatië geleverd zouden kunnen worden. Voor Kroatië lijkt het enige probleem te zijn de financiering van deze aankopen. Het land richt zich op andere landen dan Nederland, bijvoorbeeld België, voor dergelijke aankopen, omdat die landen over de industrieën beschikken die de wapens produceren die Kroatië nodig heeft.

In het algemeen is het zo, dat veelal wapens worden aangevoerd uit de voormalig Russische voorraden uit het Oostblok en vanuit het verre Oosten.

Heel anders is het gesteld met de bevoorrading van de strijders in Bosnië & Hercegovina en die van hen, die de toekomstige strijd om de bevrijding van Kosovo zullen gaan voeren.

De Serviërs in die gebieden worden wapens aangereikt door het JNA, zodat hier dezelfde beperkingen ontstaan als die voor de Serviërs in Servië zelf: voorlopig geen, zolang de voorraad strekt.

De Kroatische strijdkrachten in Bosnië & Hercegovina worden vanuit Kroatië bevoorrad, zodat ook hier geen problemen lijken te bestaan.

De bevolkingsgroepen die wel problemen hebben met de aanvoer van wapentuig zijn de Moslims uit Bosnië & Hercegovina en de Kosovo-Albanen.

Hoewel vanuit de Islamitische wereld allerlei hulp aan de geloofsbroeders wordt toegezegd, is niet komen vast te staan of hiermee ook het aanleveren van wapens wordt bedoeld.

Wat inmiddels al in hoofdstuk 4 "Criminaliteit" is komen vast te staan, namelijk dat criminele organisaties zich bezig houden met het bevoorraden van deze (toekomstige) milities kan hier herhaald worden. Mededelingen uit de internatio-

nale pers berichten over de bestedingen van gelden, die verdiend zijn in de (o.a.) drugshandel, aan wapenaankopen ten behoeve van strijdende fracties in met name Kosovo, maar de kans dat deze wapens deels in Bosnië & Hercegovina bij de Moslims terechtkomen kan niet worden uitgesloten.

Het is een feit dat de Moslims-organisaties ook in Nederland vastere vormen gaan aannemen en dat bekend is dat de Kosovaren een vorm van "vluchtelingenbelasting" hebben ingesteld op initiatief van de LDK. Het blijvend bestuderen van beide organisaties en bevolkingsgroepen zal ook in Nederland noodzaak blijven om illegale wapenhandel te kunnen voorkomen.

5.1

WAPENTRANSACTIES IN NEDERLAND

45

Die wapentransacties, waarvan wel in Nederland sprake was in de afgelopen zes maanden, vonden veelal plaats in het criminele milieu. Het was al bekend, dat de Joegoslavische gemeenschap een grote mate van bewapening kende, voornamelijk handvuurwapens "voor persoonlijke bescherming".

Genoemde verkopen van wapentuig zijn kleinschalig en -voor zover bekend- niet bedoeld voor een eindgebruiker buiten Nederland.

Ietwat zorgwekkend is de nieuwe ontwikkeling dat in de Joegoslavische criminele gemeenschap in Nederland springstoffen te koop blijken te zijn.

uit Amsterdam komen berichten over het in omloop zijn van springstoffen, TNT, dynamiet en "plastic explosives", waarbij naar verluiden de hoeveelheden die worden aangeboden aanmerkelijk groter zijn (tot 6.000 kilogram). De explosieven zouden afkomstig zijn uit de oude voorraden van de USSR in voormalig Oost-Duitsland.

Tot op heden is slechts vastgesteld dat de verkoop van explosieven gebruikt wordt voor het persoonlijk gewin van criminelen. De uiteindelijke eindbestemming van de springstoffen is niet bekend, maar niet mag worden uitgesloten dat er op termijn ook in Nederland gebruik van zou kunnen worden gemaakt.

Uit al het voorgaande uit de vorige vier hoofdstukken mag duidelijk zijn geworden dat het in de gemeenschap van de ex-Joegoslaven in Nederland verre van rustig is. Niet alleen de inspanningen van de takken van de in Joegoslavië gevestigde politieke partijen scherpen de spanningen aan, ook de instroom van oorlogsvluchtelingen, rapportage in de media over de Joegoslavische crisis, internationale bemoeienissen in het conflict in Zuid-Slavie en vanuit het voormalig Joegoslavië geïnitieerde initiatieven jegens de landgenoten in het buitenland dragen hieraan sterk bij.

HORIZONTALE DREIGING

De oproep die vanuit Servië is gedaan aan Serviërs in de hele wereld om zich in te zetten voor de Servische zaak, ook in de gastlanden en tegen de antagogenisten in Servië zelf, spreekt een duidelijke taal, in die zin dat deze oproep bepaald niet als geweldsmatigend kan worden gekenschetst. De "Joegoslavische" ambassade in Den Haag (die nog de belangen van de Serviërs en Montenegrijnen in Nederland behartigt) heeft in enkele gevallen haar bezorgdheid uitgesproken over het feit dat zij dreigend benaderd zou zijn. Influx van vluchtelingen kan in de hele Joegoslavische gemeenschap de gemeederen hoog doen opblazen door de verhalen en emoties die zij met zich meevoeren. Door de internationale media heeft het Servische volk de stempel van agressor opgedrukt gekregen, terwijl slechts een kleine groep voor de wandaden van het Servische regime verantwoordelijk gesteld mag worden. Of een dergelijke verfining bij de gemiddelde bewoner van Joegoslavië zal kunnen doordringen in de massa aan propaganda die de oorlog begeleidt valt sterk te betwijfelen.

Het heeft er dus alle schijn van dat, wanneer een toepassing van geweld zal gaan plaatsvinden in de Joegoslavische gemeenschap in Nederland, de Serviërs en hun officiële vertegenwoordigers een eerste doelwit zullen vormen.

Op de lange termijn zouden ook Kroaten en Moslims met elkaar in conflict kunnen komen, hoewel het er nu nog naar uitziet dat beide partijen elkaar steunen in de strijd met de gezamenlijke vijand Servië. Onvrede over de manier waarop tussen Kroaten en Serviërs werd gesproken over de verdeling van Bosnië & Hercegovina tussen beide staten, waarbij de Moslims zouden worden "ondergebracht" in een klein kanton op religieuze basis in één van de twee staten, heeft de verhoudingen tussen de Kroaten en Moslims geen goed gedaan. Daarnaast heeft met name het verschil in religie door de eeuwen heen al voldoende conflictstof gezorgd.

Voor het hele horizontale dreigingsbeeld geldt, dat de gedachte heerst dat uitbarstingen pas echt zullen plaatsvinden wanneer de rust in Joegoslavië is hersteld. Het ziet ernaar uit dat de etnische groepen in Joegoslavië zelf niet in staat zullen zijn om die rust en vrede over het land te doen uitroepen, zodat dit gemeenschappelijk goed van buitenaf en vermoedelijk slechts met toepassing van geweld in Joegoslavië tot stand zal kunnen komen.

De vele fracties die betrokken zijn bij het Joegoslavische conflict zullen ook na het beëindigen van het conflict van zich doen spreken, zowel in binnen- als in

buitenland. Van terroristisch geweld in de echte betekenis van het woord zal dus mogelijk pas in de toekomst sprake kunnen zijn.

Horizontaal geweld blijft vooralsnog uit, hoewel de kans dat het -ook in Nederland- tot etnische uitbarstingen komen niet kan worden uitgesloten. De gevestigde gemeenschappen van Kroaten, Serviërs en Kosovaren geven aan, dat de spanningen tussen hun groepen in sommige gevallen sterk oplopen. Ook de Joegoslaven die worden opgevangen in de asielzoekerscentra zorgen in die plaatsen voor een bovenmatig gevoel van dreiging.

Eerste en direct toegankelijk doelwitten zijn de Servische symboolvestigingen, zoals die al eerder in dit stuk werden beschreven. Vooralsnog zullen dergelijke acties veelal individueel zijn en kleinschalig van karakter, zo zij al voorkomen. Nogmaals dient te worden opgemerkt, dat binnen de diverse etnische organisaties van voormalig Joegoslaven de infrastructuur aanwezig is om tot het plegen van gewelddaden over te kunnen gaan.

Een verdere politisering van de ex-Joegoslaven in Nederland en het doorgaan van de wrede strijd in Joegoslavië zijn factoren die het toepassen van geweld in Nederland door Kosovaren, Kroaten en Serviërs moeilijk in te schatten maken.

47

6.2

VERTICALE DREIGING

De internationale bemoeienis in de Joegoslavische crisis heeft bij de verschillende etnische groeperingen in Joegoslavië en hun landgenoten in het buitenland over een aantal landen minder positieve ideeën doen ontstaan. Serviërs hebben er nooit een geheim van gemaakt de Duitse politici niet gunstig gezind te zijn vanwege hun steun aan Kroatië, de Kroaten hebben het ook niet zo op Duitsers en Nederlanders omdat zij naar hun mening te laat iets hebben ondernomen en te weinig hebben gedaan toen zij iets ondernamen.

Inmiddels heeft zich een scala van organisaties met de crisis in Joegoslavië bemoeid, organisaties waarvan ook Nederland deel uitmaakt, zoals de Europese Gemeenschap, de Verenigde Naties, de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa en de West Europese Unie.

Sancties zijn aan de verschillende staten opgelegd, weer teruggetrokken en opnieuw opgelegd, militair ingrijpen ligt voor de nieuwe staten in het verschiet en gesteld kan worden dat alle inspanningen die de internationale gemeenschap zich tot nu toe heeft getroost weinig concreet resultaat te zien hebben gegeven.

De indruk bestaat, dat de aandacht van de Kroaten en Serviërs momenteel meer gefocust is op de binnenlandse problematiek dan op de relaties met vreemde mogendheden. Inflatie, werkeloosheid en oorlogsgeweld eisen de aandacht op en steeds minder wordt het buitenland aan kritiek blootgesteld in de Joegoslavische pers.

Na een bommelding bij het Duitse consulaat generaal in Amsterdam op de dag dat Kroatië en Slovenië door de EG erkend werden (15 januari 1992) is er geen sprake meer geweest van enige vorm van (dreiging met) verticaal geweld.

Met verwijzing naar eerdere motiveringen kan gesteld worden, dat ook de toepassing van verticaal geweld in de (nabije) toekomst niet kan worden uitgesloten.

7. BIJLAGEN

50 |

I. DE INZET VAN NEDERLANDSE VRIJWILLIGERS IN JOEGOSLAVIË, MET NAME IN KROATIË

I.1 INITIATIEFNEMERS/ORGANISATIECOMITE

Zoals in het rapport "Joegoslavië, Brandhaard in Europa" reeds vermeld is, verscheen er op 2 november 1991 in de Telegraaf een advertentie waarin vrijwilligers werden opgeroepen zich te melden bij de Nederlands Kroatische Werkgemeenschap NKW voor het uitvoeren van militaire en humanitaire taken in Kroatië.

De oorspronkelijke initiatiefnemers van de NKW, personen met een extreemrechtse achtergrond bleken zich al spoedig van verdere bemoeienis met deze organisatie te distantiëren, waarna de coordinatie en organisatie in handen kwam te liggen van

51

Publicaties in de lokale media in Friesland bleken begin november 1991 aanleiding te zijn voor het starten van een gerechtelijk vooronderzoek tegen o.a.

in verband met het mogelijk overtreden van de artikelen 205 en 140 van het Wetboek van Strafrecht, zijnde respectievelijk het zonder toestemming des Konings iemand aanwerven voor vreemde krijgsdienst en het deelnemen aan een rechtspersoon die tot oogmerk heeft het plegen van misdrijven. Begin december werd besloten dit GVO niet verder te continueren aangezien het langs de gevolgde weg niet mogelijk bleek voldoende gegevens te verzamelen om beschuldigingen aan het adres van de NKW en de betrokken personen te kunnen onderbouwen.

Op 23 november 1991 zijn er namens de NKW vanuit Emmen een viertal "kwartiermakers" per auto richting Kroatië vertrokken om ter plaatse de situatie te verkennen. Er zijn door deze mensen onder meer contacten gelegd met het Kroatische Ministerie van Defensie, dat de Nederlanders met open armen zou hebben ontvangen, ondanks de bedenkingen die de Kroatische president Tudjman had geuit tegen de aansluiting van buitenlanders bij de Kroatische strijdmacht (ZNG). Overigens zou Tudjman alleen gestaan hebben in deze opvatting en zouden de overige leden van de Kroatische regering niet onwelwillend hebben gereageerd op deelname van derden aan hun strijd tegen Servië. Tevens zijn er contacten gemeld tussen de NKW en vertegenwoordigers van de HOS, de gewapende arm van de extreem rechtse HSP, de Partij van Rechts.

Twee van de kwartiermakers zijn korte tijd later naar Nederland teruggekeerd om verslag uit te brengen.

I.2 WERVING

Op de advertentie in de Telegraaf is door ongeveer 80 personen gereageerd. Ten behoeve van deze vrijwilligers is er een voorlichtingsdag belegd in restaurant "de Oude Tram" in Amersfoort op 30 november 1991. Op deze bijeenkomst, bleek een veertigtal personen

afgekomen te zijn die werden "voorgelicht" over de situatie zoals die op dat moment was in Kroatië. Tenminste één van de kwartiermakers was vermoedelijk hierbij aanwezig. Tevens werden er vragen gesteld door de aanwezigen over diverse zaken, zoals:

- opleiding (een week in Nederland);
- het verliezen van het Nederlanderschap (men gaat niet in vreemde krijgsmacht, want Kroatië is nog niet erkend als een zelfstandige natie, men gaat als vrijwilliger);
- wat te doen als er een VN-leger in Joegoslavië gestationeerd wordt (dan wordt alles opnieuw bekeken en zal er vermoedelijk besloten worden zich terug te trekken);
- soldij (antwoord niet duidelijk; later is vastgesteld dat men fl. 250,- per maand ging verdienen);
- wanneer er getekend kon worden (dezelfde dag al);
- het idealisme (enkeligen waren de mening toegedaan dat het idealisme belangrijker was dan de financiële vergoeding) etc.

In het algemeen kan gezegd worden dat er nogal in vaagheden geantwoord werd als er directe vragen werden gesteld.

Saillant detail tijdens deze bijeenkomst was, dat men er zich blijkbaar van bewust was dat er toch over zaken gesproken werd die mogelijk in strijd waren met de democratische rechtsgang in Nederland.

Vertegenwoordigers van de pers werden uit de vergaderzaal geweerd, hoewel door sommige van de aanwezigen na afloop wel met journalisten gesproken is.

Op de bijeenkomst zou ook gesproken worden door o.a. de uit Duitsland afkomstige l. Of dit daadwerkelijk geschied is, is niet duidelijk geworden.

één der oprichters en momenteel voorzitter van de Deutsch-Kroatische Gesellschaft. Het streven van deze DKG is het onderhouden van vriendschappelijke betrekkingen tussen het Duitse en het Kroatische volk en men zet zich speciaal in voor Kroatische arbeiders, alsmede voor de uit Joegoslavië afkomstige politieke vluchtelingen die in de Bondsrepubliek verblijven. In 1971 is

in Belgrado tot 6 jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens spionageactiviteiten, doch in hoger beroep werd de veroordeling nietig verklaard en de zaak werd terugverwezen, waarna hij werd vrijgelaten. Het is niet bekend of deze zaak in Joegoslavië nog een vervolg heeft gekregen.

1.3

RECRUTERING EN INZET

Op 10 december 1991 werd informatie ontvangen dat -hoogstwaarschijnlijk diezelfde dag- een aantal vrijwilligers vanuit Amersfoort richting Kroatië af zou reizen. Het daadwerkelijk vertrek van deze "First Dutch Volunteer Unit" kon echter niet worden geconstateerd.

I.4**TYPERING HUURLINGEN**

Over het algemeen kan van de Nederlandse huurlingen, die daadwerkelijk in Kroatië aan de zijde van het Federale Kroatische Leger meegevochten hebben, gezegd worden, althans voor zover bekend, dat zij geen directe affiniteit hebben met, dan wel lid zijn van rechts c.q. extreem rechtse organisaties, maar dat zij op de een of andere manier een erkenning zoeken die zij in ons land niet kunnen vinden, of dat zij op zoek zijn naar het avontuur; dat zij een militaire achtergrond hebben, meestal ongehuwd en werkeloos zijn, veel belangstelling hebben voor het "militaire werk" (idolaat van het militarisme) en nog vrij jong zijn (tussen de 20 en 30 jaar). Ze maken een enigszins ontwortelde indruk en lijken, in de strijd tegen hun maatschappelijk isolement, op zoek naar een vorm van kameraderie. Het betreft hier een categorie personen (deels met criminele antecedenten) die in Nederland groeiende is. (Overigens is in de media al diverse malen meiding gemaakt van de aanwezig-

heid in Kroatië aan de zijde van de NKW van
 ... die t.o.v. de hiervoor geschetste huurlingen typologisch
 de bekende uitzondering op de regel is. Deze Nederlandse ex-militair (overi-
 gens geen officier) is uitvoerig in het nieuws geweest in verband met de deel-
 name van een klein contingent Kroatische militairen aan de Vierdaagse van
 Nijmegen, gevolgd door een para-opleiding (van sportief karakter) op Texel.
 Een en ander droeg duidelijk het karakter van "media-overexposure". Het
 enigszins operette-achtige optreden van ... die overigens niet als lid
 van de NKW beschouwd kan worden, werd waarschijnlijk ingegeven door zijn
 behoefte zich te profileren als een belangwekkend aanvoerder, gedreven door
 een overdreven liefde voor het militaire).

Voor wat betreft de achtergronden van niet-Nederlandse huurlingen in Kroatië
 kan hetzelfde gezegd worden als van Nederlandse vrijwilligers. Er zijn berichten
 van o.a. Britten en Amerikanen die uiteindelijk daadwerkelijk "aan de slag" kun-
 nen, na jaren te hebben wacht gelopen of alleen maar aan oefeningen te heb-
 ben deelgenomen, zonder "echte" militaire activiteiten te hebben ontplooid.

I.5

TERUGTREKKING

Op het moment dat er in het probleemgebied een VN-vredesmacht werd ge-
 stationeerd, heeft de First Dutch zich uit Kroatië teruggetrokken.

Dat ... liever was blijven doorvechten in Kroatië blijkt
 uit het feit dat er op 10 april 1992 in Antwerpen een voorlichting heeft plaatsge-
 vonden, georganiseerd door de NKW in samenwerking met Voorpost en in
 eerste instantie ook met het Vlaams Blok. Deze laatste organisatie heeft zich

echter teruggetrokken na negatieve publicaties in de Belgische pers hierover, aangezien het treden in vreemde krijgsdienst in België, in tegenstelling tot in Nederland, nog steeds een strafbaar feit is. Ook de door het Vlaams Blok beschikbaar gestelde locatie kon niet gebruikt worden.

Deze voorlichting is bijgewoond door enkele tientallen personen, die o.a. een video te zien kregen en over de oorlog werden geïnformeerd door o.a. Douwe van der Bos en enkele andere ex-Kroatië-gangers.

I.7

NIEUWE INITIATIEVEN

Op zaterdag 9 mei 1992 is een bijeenkomst georganiseerd in het Ibis-hotel in Veenendaal door de tot nu toe onbekende organisatie "SOS voor Kroatië". Hoewel de organisatoren getracht hebben omzichtig en verbloemend te werk te gaan, is onomstotelijk vast komen te staan dat het hier gaat om een initiatief van de Vlaams Nationalistische organisatie Voorpost die ook in Nederland een aanhang heeft.

Omtrent de intentie van deze bijeenkomst is nog niets bekend, maar het ging kennelijk niet om een inzameling van geld of kleding o.i.d.

Fragmenten van toespraken konden worden opgevangen waarin sprake was van terroristische acties, wapens met grote vuurkracht, groepen die zouden moeten gaan patrouilleren enz. Tevens werden soldatenliederen ten gehore gebracht. Mogelijk zien wij hier een nieuwe vorm van vrijwilligers-werving ten behoeve van Kroatië en/of Bosnië & Hercegovina.

Het standpunt van Voorpost en hun activiteiten inzake het Joegoslavische conflict zijn momenteel punt van onderzoek.

(Dat er zich in extreem rechtse kringen personen bevinden die niet stil willen blijven zitten toekijken en die bereid zijn op te komen, zelfs met het wapen in de hand, voor een strijd die in hun ogen gerechtvaardigd is, doch die in tegenpraak is met de Nederlandse politieke opvattingen, blijkt ook uit de opmerking van het bekende CP-lid "Als in Zuid-Afrika de ellende losbarst, ben ik daarbij!").

55

I.8

REACTIES IN NEDERLAND OP DE HUURLINGENPROBLEMATIEK

I.8.1

ALGEMEEN

Hoe staat nu de politiek in Nederland tegenover de initiatieven zoals die door de NKW, en consorten, worden ontwikkeld.

In de eerste plaats is er berichtgeving in het ABC VOOR HUURLINGEN, een bijlage van N.N. van 28 november 1991, uitgegeven door het FOK, het Fascisme Onderzoek Kollektief, waarin de activiteiten van de NKW aan de kaak worden gesteld.

Er is door het FOK in november 1991 contact gezocht met het ministerie van Defensie om duidelijkheid te krijgen over de mening die Defensie heeft over de deelname van met name actieve leden van de NatRes (de Nationale Reserve) en oud-militairen aan een aan Kroatische zijde strijdend leger. Volgens de afdeling voorlichting van Defensie was men quote "bijzonder ongelukkig met dit initiatief, maar zolang de activiteiten niet in uniform gebeuren, of met faciliteiten

van Defensie, hier niets aan gedaan kon worden" unquote.

Ten tweede zijn er op 14 januari 1992 door het 2e Kamerlid Frinking (CDA) vragen gesteld over deze materie aan de Minister van Buitenlandse Zaken (zie het aanhangsel van de Handelingen nr. 364).

Op berichten dat er aan Kroatische zijde nog steeds ongeveer twintig Nederlandse "vrijwilligers" meevechten antwoordde de Minister op 7 februari 1992 dat deze berichten bij hem bekend waren, doch dat omtrent de eventuele juistheid wegens het ontbreken van de nodige gegevens geen uitspraak gedaan kon worden.

Tevens werden door de heer Frinking de volgende vier vragen gesteld:

- Is het gewapend optreden van deze Nederlanders in Joegoslavië strijdig met enige Nederlandse wet of het volkenrecht? Zo ja, welke maatregelen denkt de minister dan te nemen?
- Hoe moet de handelwijze juridisch gekwantificeerd worden van de Nederlandse vrijwilligers die door deelname aan de gewapende strijd bijdragen aan het verbreken van een in VN-verband overeengekomen bestand?
- Is deelname aan de gewapende strijd een belemmering voor het tot stand komen van een vreedzame oplossing?
- Bent u bereid maatregelen te nemen die kunnen leiden tot het beeindigen van individuele Nederlandse deelname aan de strijd in Joegoslavië aan de zijde van één der partijen?

Op deze vragen werd door de minister in een antwoord gereageerd:

"De Nederlandse nationaliteitswetgeving verbindt sinds 1 januari 1985 geen gevolgen aan het zonder toestemming treden in vreemde staats- of krijgsoorlog. Het deelnemen van Nederlandse "vrijwilligers" aan de strijd in Joegoslavië vormt bovendien naar Nederlands recht geen strafbaar feit, zodat daartegen ook niet zijdens de Regering kan worden opgetreden. Uiteraard vormt voortzetting van de gevechtshandelingen, ongeacht door wie daaraan wordt deelgenomen, een belemmering voor het tot stand komen van een vreedzame oplossing. Ook het internationale recht bevat echter voor een dergelijke situatie geen regels die de Nederlandse autoriteiten zouden verplichten tot optreden, dan wel Nederlandse onderdanen zouden verbieden om aan activiteiten als de onderhavige deel te nemen".

Tot zover het antwoord van de Minister van Buitenlandse Zaken.

Uit de reacties van de beide ministeries blijkt dat de NKW zich, voor zover nu geconstateerd kan worden, niet met activiteiten bezig houdt die in strijd zijn met nationale of internationale wetten. Ook het optreden van Nederlandse onderdanen in Joegoslavië wordt niet strijdig geacht met deze wetten.

1.8.2

VERWACHTINGEN

Wat kan er verwacht worden van personen die gedurende enige tijd hebben deelgenomen aan een strijd die, zeker in Kroatië en Servië, wordt aangeduid als een "smerige oorlog".

Hoewel in eerste instantie de gedachte geopperd werd dat deze mensen zich zouden kunnen gaan manifesteren als extreem-rechts en zich af zouden gaan zetten tegen o.a. allochtone minderheden, is gaandeweg het onderzoek naar voren gekomen dat de huurlingen zelf eigenlijk geen echte politieke voorkeur hebben en -zoals eerder vermeld- slechts naar Kroatië gaan voor het avontuur

en om zich op een of andere manier te kunnen manifesteren, iets wat voor hen in Nederland blijkbaar niet mogelijk is.

De vraag dient ook gesteld te worden in hoeverre met betrekking tot de NKW hier op enigerlei wijze sprake is geweest van een vorm van (militaire) interventie. Feitelijk hebben we hier toch een optreden gezien van een Nederlandse organisatie in een conflict dat zich elders afspeelt tussen enerzijds een oude erkende staat (Joegoslavië) en anderzijds een zich afsplitsend deel daarvan (Kroatië) op een moment dat het laatstgenoemde deel eveneens erkend wordt en daarmee een formeel erkende status heeft gekregen.

57

Bovendien zijn wij in Nederland geconfronteerd met een organisatie die in staat is geweest een, weliswaar kleine, groep mensen te recruteren voor militaire activiteiten, deze mensen heeft uitgezonden, ze in een buitenland heeft kunnen laten meestrijden en vervolgens weer naar Nederland heeft kunnen terugbrengen.

1.8.3

SAMENVATTING

Het onderzoek naar de activiteiten van de NKW alsmede naar de personen die zich voor deze organisatie hebben aangemeld is in nauw en voortdurend overleg gedaan met de MID, welke instantie zich heeft beziggehouden en nog bezig houdt met die personen, die een aanwijsbare militaire achtergrond hebben of hebben gehad.

Binnen de Dienst bestaat een goed en voortdurend contact over zaken die bij meerdere directies in de belangensfeer liggen, zoals de personen van en Voorpost. I.v.m. de recent geconstateerde activiteiten van Voorpost met betrekking tot het Joegoslavische conflict zal er door de Dienst verder onderzoek in deze materie gedaan worden.

In de eerdere rapportage over het Joegoslavische conflict is reeds melding gemaakt van het fenomeen van de, zowel aan Kroatische als aan Servische zijde vechtende, onafhankelijke milities die meerdere malen hebben getoond zich niets aan te trekken van tussen beide strijdende partijen gesloten bestanden.

Aan Kroatische zijde is de HSP (Kroatische Rechten Partij) genoemd als een van de partijen die beschikt over een onafhankelijk van de ZNG (Kroatische Nationale Garde) opererende militaire arm, de HOS.

De leider van de HSP, die in de Kroatische regering de functie van Minister van Defensie ambieert, is genoemd als de nieuwe opperbevelhebber van de Kroatische strijdkrachten. De HSP zou voor het grootste deel haar gelden ontvangen van de Kroatische diaspora uit Noord-Amerika, Duitsland, Spanje, Australië, Canada en Brazilië. Bij de HOS zouden huurlingen uit geheel Europa meevechten waaronder Nederlanders (de huurlingen die geworven zijn door de NKW), alsmede Koerden en Indiërs. Ook wordt gemeld dat er een opvallend groot aantal ex-Securitate leden uit Roemenië zich bij de HOS heeft aangesloten.

Hoewel de publieke opinie in eerste instantie wantrouwend stond tegenover de HSP vanwege haar extremistische standpunten schijnt er momenteel een verschuiving plaats te vinden aangezien men in Kroatië de indruk heeft dat president Tudjman het land niet voldoende heeft voorbereid op een confrontatie met Servië en niet voldoende opgewassen bleek tegen het Servische optreden in Kroatië.

Dezerzijds is uit meerdere bronnen vernomen dat diverse personen in ons land banden hebben met en hem mogelijk persoonlijk kennen. Gezien de politieke houding van de HSP, neo-fascistisch georiënteerd, worden pogingen ondernomen meer informatie te verkrijgen omtrent deze mensen en hun eventuele activiteiten hier te lande ten faveure van de HSP/HOS-combinatie.

Recent is vernomen dat zich in Bosnië & Hercegovina, dat zich zoals bekend inmiddels ook onafhankelijk heeft verklaard, enige duizenden manschappen van de HOS bevinden die zich geschaard hebben aan de zijde van de in dit land tegen de Serviërs strijdende Moslims, tot groot ongenoegen van Servië en van de in dit gebied wonende Serviërs (ongeveer een derde van de totale bevolking).

In de "Brandhaard" is aan Servische zijde reeds de militie van ter sprake gekomen. Deze Australiër van Servische afkomst schijnt in november 1991 krediet gekregen te hebben voor het organiseren van commando-eenheden onder etnische Serviërs in Kroatië. De Servische regering zou hem aangewezen hebben om vrijwilligers te gaan trainen voor de oorlog tegen Kroatië. Volgens zelf zou een nieuw professioneel Servisch leger van 20.000 man binnen drie maanden op de been gebracht kunnen worden, een leger dat geïntegreerd kon worden in het bestaande Servische leger.

Volgens de laatste berichten zou inmiddels zijn militaire uniform hebben afgelegd om zich in te gaan zetten voor de oorlogsgewonden. Hij zou in onenigheid zijn geraakt met de Servische leiding in Knin en vervolgens een instelling hebben opgericht dat zich ten doel gesteld heeft gelden in te zamelen voor gewonde Servische veteranen, alsmede voor

de familieleden van omgekomen Servische soldaten.

Een andere militie die van zich heeft doen spreken is die van ge-
naamd de White Eagles (Beli Orlovi).

(In de "Brandhaard" zijn de White Angels oftewel de Witte Engelen ter sprake
gekomen. Vermoedelijk is hier sprake geweest van een foutieve vertaling en
werden derhalve de White Eagles bedoeld. Activiteiten van of rapportage over
de White Angels zijn ook niet meer geconstateerd).

Deze uit Serviërs bestaande eenheid wordt getraind in kampen in Servië en
één van de meest vooraanstaande commandanten is De
exacte grootte van deze groep militairen is niet bekend. Voordat . zich op-
wierp als de leider van deze White Eagles was hij de initiator van de Dusan
(Strong Detachment), waarvan de omvang evenmin bekend is geworden.
(Dit Servische commando, ook wel Dusan de Machtige (Dusan Silni) genoemd
en opgericht op 5 april 1991, is een losse organisatie waarvan kleine groepjes
op zgn. ad hoc basis onder JNA-commando gesteld worden. De militie bevindt
zich voornamelijk in Krajina).

De White Eagles, waarvan bekend is dat zij hoofdzakelijk bestaan uit leden van
de militante jongeren organisatie SPO (Serbian National Renewal) heeft in
Belgrado de aandacht getrokken toen zij zich enige tijd geleden meester maak-
ten van een "geluidsinstallatie met groot vermogen" die behoorde aan een
groep jonge protestante Hollanders. Overigens werd, behoudens in Belgrado,
nergens anders van dit incident melding gemaakt.

De op militaire leest geschoeide Servische militie SDG, de
Servische Vrijwillige Gardisten, is een andere militie, opgericht
op 1 oktober 1990 om "Servische moeders en kinderen en
Serviërs in Joegoslavië en waar dan ook ter wereld te be-
schermen en te verdedigen". Deze SDG, onder commando
van is niet gebonden aan een poli-
tieke partij en heeft zich tevens ten doel gesteld om het
Servisme, het orthodoxe geloof, het gezin en de Servische
eensgezindheid te behouden. Het exacte aantal manschap-
pen van de SDG is niet bekend maar in september 1991 wa-
ren er ongeveer 600 gardisten actief in Slavonie, Baranja en
westelijk Srem. Begin april 1992 is de militie van welke
al eerder gesignaleerd is bij de strijd om Vukovar, betrokken
geweest bij de gevechten in het noord-oosten van Bosnië &
Hercegovina. Volgens recente berichten hebben de Servische
Nationalisten onder zijn leiding, na hevige gevechten waarbij zo'n 50 doden zijn
gevallen, de stad Bjeljina in handen. De gevechten alhier braken uit nadat de
Servische Democratische Partij (PDS) het gezag van de Bosnische autoriteiten
in vijf "autonome Servische regio's" buiten werking hadden gesteld.
Hoewel de militie zelfstandig opereert zijn er contacten met de Chetniks van de
militante met het federale Joegoslavische leger zijn de betrekkin-
gen "correct". De SDG accepteert alleen mensen die hun militaire dienstplicht
hebben vervuld en zij worden zoveel mogelijk ingezet op functies die zij in het fe-
derale leger bekleedden. Zij dragen geen tekens of symbolen op hun uniform.
De erecode van de SDG verbiedt gevangen genomen tegenstanders zoals
"Ustasha-strijders" en leden van het Zwarte Legioen (buitenlanders die aan
Kroatische zijde meevechten) dood te martelen. Zij worden "eervol" voor het
vuurpeloton geleid daar de SDG geen gevangenen meer maakt sinds de

Kroaten gevangen genomen SDG-kameraden op afschuwelijke wijze hebben afgemaakt.

Hoewel informatie over de in Servië en Kroatië aanwezige milities nauwelijks voorhanden is kan er toch nog melding gemaakt worden van enkele andere eenheden die inmiddels van zich hebben laten horen.

Het betreft hier in de eerste plaats de Sixth Lika Division die eind 1991 is opgericht. Deze eenheid staat open voor alle vrijwilligers die de traditie willen voortzetten van een der bekendste eenheden van de Yugoslav Peoples Liberation Army (bekend uit de Tweede Wereldoorlog). Na registratie bij deze eenheid en na de nodige voorbereiding worden de vrijwilligers naar die locaties gestuurd waar militaire acties worden uitgevoerd.

Een andere groepering is de milite van de SRS, de Serbian Radical Party onder aanvoering van de hiervoor reeds genoemde waarvan de aanhangers (aangeduid als Chetniks) achter de wapenstilstanden staan doch onmiddellijk de wapens opnemen indien de Kroaten het staakt-het-vuren schenden. Er zouden zich ongeveer 2.000 vrijwilligers van deze afdeling op Kroatisch grondgebied bevinden, waaronder Albanezen, Slowaken, Hongaren en zelfs enkele Kroaten, zo wordt althans gemeld door , hoofd van het crisiscentrum van genoemde partij. De bij deze eenheid meevechtende mensen zouden onder commando staan van de besturen van Slavonie, Westelijk Srem, Baranja en Krajina. Het standpunt van de SRS is dat stationering van een VN-vredesleger gezien wordt als een bezetting, tenzij dit alleen zou worden geleverd op de scheidslijn van de elkaar bestrijdende partijen. Elke oplossing van het conflict die acceptabel is voor het Servische volk en de inwoners van de Servische enclave Knin Krajina zal geaccepteerd worden.

Vervolgens is het bestaan bekend van de Servische Garde, halverwege 1991 opgericht op initiatief van _____ en onder leiding staand van _____. Deze garde, in het bezit van moderne wapens en uniformen, heeft de logistieke steun van het JNA. _____ is als opperbevelhebber aangesteld "tot de terugkeer van de Servische koning", hetgeen de royalistische sympathieën van de oppositionele Serviërs benadrukt. De garde zou financieel gesteund worden door Servische kerken in de VS en Australië en door Servische bedrijven.

Omtrent de financiering van de diverse milities is dezerzijds al in een eerder stadium het vermoeden gerezen dat de gelden die hiervoor aangewend worden mogelijk afkomstig zijn van de drugshandel; voeding hiervoor werd o.a. gegeven door het feit dat men zichzelf financiert en dat fondsenwerving en wapenaanschaf aan het eigen initiatief wordt overgelaten.

Deze vermoedens worden bevestigd door o.a. het Observatoire Geopolitique des Drogues, welke organisatie weet te melden dat Oost-Europa momenteel een der belangrijkste kanalen is waarlangs heroïne naar West-Europa wordt gesmokkeld. Met de drugsgelden zouden door smokkelaars, onder andere afkomstig uit de Albanese minderheid in Kosovo, wapens gekocht worden in Zwitserland, welke op hun beurt weer aan diverse milities in Joegoslavië verkocht worden. Criminele organisaties uit Turkije en het Midden-Oosten zouden nu trachten de drugs te vervoeren via personen uit andere Oost-Europese landen aangezien Kosovo-Albanen in dit verband beter in de gaten gehouden worden.

Het geld dat de Kroatische milities in staat stelt deze wapenaankopen te verrichten is vervolgens weer afkomstig van de opbrengst van de verkoop van cocaïne, wat door Kroatische bannelingen vanuit Latijns Amerika per container naar havens in Kroatië verscheept wordt.

Ook volgens de Amerikaanse Drug Enforcement Administration (DEA) is de Balkan een veelbetekenende handelsroute voor grote hoeveelheden heroïne geworden.

II.1

LAATSTE ONTWIKKELINGEN

Tot op heden was er steeds sprake van de deelname van huurlingen aan Kroatische zijde. Nu het conflict zich in de laatste maanden ook in Bosnië & Hercegovina gemanifesteerd heeft is het nauwelijks verwonderlijk dat ook in die republiek huurlingen opduiken.

Onlangs bereikten berichten de Dienst dat twee agentschappen in Duitsland zich zouden bezig houden met de werving van huurlingen in Centraal Azië voor deelname aan de strijd in Bosnië & Hercegovina. Deze huurlingen zouden worden ingezet in de rangen van de strijdkrachten van president Izetbegovic en de operatie zou worden gefinancierd door prive-ondernemingen in de Islamitische wereld, waarbij Iran, Saoedi Arabië, de Verenigde Emiraten en Turkije genoemd worden als landen waar de financiers gevonden kunnen worden.

Afghanen en oud-militairen uit de voormalige zuidelijke Sovjet-republieken worden volgens het bericht voor deze activiteiten gerecruteerd. Ook zouden hiervoor misdadigers in aanmerking kunnen komen en leden van de Russische variant van de Mafia. Een eerste groep van dergelijke huurlingen zou al onderweg zijn naar Bosnië en zou voor zij daar aankomen een training ondergaan van 30 dagen.

De huurlingen wordt een betaling in het vooruitzicht gesteld van 700-1.000 US

\$ per maand en -op termijn- een werkvergunning voor een van de West-Europese landen.

In het bericht wordt ook de mogelijkheid geopperd dat zich ook in Kroatië huurlingen bevinden die op deze manier uit de Centraal-Aziatische regio werden gerecruteerd.

Het bericht is uit een enkele bron afkomstig en kon tot op heden niet worden geverifieerd. Daar de bron het Servische blad "Borba" (partij-orgaan van de voormalige Joegoslavische Communistische Partij) was, kan het hier een vorm van propaganda betreffen. Daar tegenover staat, dat de betrokkenheid van de Islamitische wereld bij het conflict in Bosnië & Hercegovina nooit onder stoelen of banken werd gestoken. Het laatste argument leent het bericht meer dan het voordeel van de twijfel.

Sinds het uitbrengen van het rapport "Joegoslavië, Brandhaard in Europa" op 8 november 1991 is er in de algemene situatie in Joegoslavië nogal wat veranderd.

Belangrijkste feiten zijn dat de oorlog in Kroatië ogenschijnlijk opgehouden is, dat het Servië niet gelukt is de afscheiding van Slovenië en Kroatië tegen te gaan en hun erkenning door de wereldgemeenschap tegen te houden en dat in Bosnië & Hercegovina een veroveringsoorlog woedt die de Serviërs "etnisch zuivere" gebieden moet opleveren.

Macedonië, dat zich ook onafhankelijk verklaard heeft, moet op internationale erkenning wachten door nationalistisch getinte bezwaren van Griekse zijde.

Montenegro koos na een referendum om samen met Servië een nieuw Joegoslavië te stichten. Op 28 april 1992 werd de "Federale Republiek Joegoslavië" uitgeroepen. Het volk van Servië is niets gevraagd.

In Bosnië & Hercegovina is een Servische veroveringsoorlog aan de gang die moet leiden tot het vestigen van "etnisch zuivere" gebieden.

Naar aanleiding van de oorlog in Bosnië & Hercegovina heeft de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties op 20 mei 1992 het nieuwe Joegoslavië harde sancties opgelegd omdat het algemeen als agressor in Bosnië & Hercegovina wordt beschouwd.

BESTAND IN KROATIË

Het besluit van de Servische president Milosevic en van de leiding van het federale leger in januari 1991 om in te stemmen met een bestand is een gevolg van het feit dat het Servië gelukt was de door Serviërs bewoonde gebieden in Kroatië (de Krajina's) onder volledig Servisch bestuur te brengen. De Kroatische bevolking in de veroverde streken is of vermoord, of verdreven. Nadat de Servische president Milosevic en de leiding van het federale leger inzagen dat verdere veroveringen niet langer haalbaar waren, gingen zij accoord met de bestandsvoorstellen van VN-bemiddelaar Cyrus Vance.

POSITIE VAN PRESIDENT MILOSEVIC WANKEL

Intussen is de positie van de Servische president Milosevic zeer wankel geworden door de stijgende onvrede van de Servische bevolking over de bereikte "resultaten" onder zijn bewind (oorlog met Kroatië en Bosnië & Hercegovina, grote aantallen vluchtelingen, internationaal isolement, werkloosheid, gierende inflatie, toenemende geweldsmisdrijven etc...). Massale demonstraties voor vrede, scherpe aanvallen door de leiding van de Servisch-Orthodoxe kerk en 12 leden van de regerende SPS (Socialistische Partij van Servië) die dreigen uit de partij te stappen, illustreren de stemming in Belgrado.

Ook internationaal verkeert Milosevic in een geïsoleerde positie. Dat blijkt duidelijk uit het feit dat het nieuwe Joegoslavië, waar hij president van is, niet wordt erkend door de internationale gemeenschap. Dit hangt samen met het feit dat in de EG en de CVSE Servië als hoofdschuldige beschouwd wordt in de oorlog om Bosnië & Hercegovina. Servië en Montenegro zijn voorlopig uitgesloten van deelname aan beslissingen van de CVSE over Bosnië &

Hercegovina.

Met zuiveringen in de legertop wil Milosevic tegemoet komen aan kritiek van het Westen dat Servië verantwoordelijk is voor de oorlog in Bosnië & Hercegovina. Eerder riep hij alle Joegoslavische staatsburgers, die als militair dienst doen in Bosnië, op terug te keren naar Servië.

VN VREDESMACHT

De komst van een 14.000 man sterke VN-vredesmacht naar Kroatië voor de duur van een jaar is nog geen garantie voor een blijvende oplossing van het conflict daar. Dat bleek duidelijk uit het verzet van de "president" van de Servische republiek Krajina, tegen de plannen van de VN. Hij dreigde de komst van het VN-leger met geweld te zullen verhinderen, daarmee openlijk het gezag van president Milosevic tartend. Uiteindelijk kwam hij terug van zijn dreigement, maar hij bleef zich verzetten tegen de VN-plannen omdat die voorzien in terugtrekking van het federale leger uit Kroatië en de ontwapening van de Servische milities.

Ook Kroatië had moeite met de aanvaarding van de VN-plannen omdat die niet voorzien in de onmiddellijke overdracht van de door Servië veroverde zones aan Kroatië. Velen in Kroatië, vooral de verdrevenen, vrezen dat deze streken - die samen een derde van het Kroatische grondgebied vormen - voorgoed verloren zijn.

Een punt dat de samenwerking tussen de Kroatische autoriteiten en de VN bemoeilijkte, was dat Kroatië geen lid was van de VN, waardoor dat land door VN-diplomaten als een deel van Joegoslavië werd beschouwd. Sinds kort is Kroatië tot de VN toegelaten.

BOSNIË & HERCEGOVINA

De deelrepubliek Bosnië & Hercegovina, met haar gemengde bevolking van Moslims, Serviërs en Kroaten, was een kruitvat dat in maart van dit jaar tot ontploffing kwam. De directe aanleiding was een referendum dat op 29 februari en 1 maart j.l. gehouden werd over de vraag of deze republiek onafhankelijke moest worden met behoud van de huidige grenzen. De vraag is door een meerderheid van de kiezers met "ja" beantwoord. Het organiseren van een referendum was een voorwaarde voor de erkenning van deze republiek door de EG. De erkenning is inmiddels een feit. Onlangs is Bosnië & Hercegovina als lid van de VN toegelaten.

De Serviërs, die eenderde van de bevolking uitmaken, boycotten de volksstemming. Zij hadden al eerder in afzonderlijke referenda gekozen voor de onafhankelijkheid van de door hen bewoonde gebieden, die volgens hen 70% van het grondgebied van Bosnië & Hercegovina omvatten, en aansluiting bij Servië. Servië heeft de aansluiting op de lange baan geschoven.

Tegen de achtergrond van toenemende etnische spanningen, die geleid hebben tot wegblokkades, geheimzinnige wapentransporten, bomaanslagen en politieke moorden, bereikten op 19 maart 1992 de vertegenwoordigers van de drie etnische groepen uit Bosnië & Hercegovina in Brussel een accord "dat zal dienen als basis voor verdere gesprekken en onderhandelingen". Daarmee leek de dreiging van een burgeroorlog in Bosnië & Hercegovina voorlopig afgewend.

Sindsdien hebben de gevechten tussen Serviërs enerzijds en Kroaten en Moslims anderzijds al vele duizenden doden veroorzaakt en een golf van vluchtelingen op gang gebracht. Ook deze republiek zakt weg in het moeras van een etnische oorlog. Alle overeengekomen bestanden worden geschonden, hulpcolonnes van het Rode Kruis worden beschoten, burgers vermoord of op de vlucht gedreven. Gezien de hopeloosheid van de situatie in Bosnië & Hercegovina besloot de EG haar waarnemers terug te trekken. Het hoofdkwartier van de VN in Sarajevo is ook naar elders geweken. Dat wil niet zeggen dat de VN Bosnië & Hercegovina aan haar lot overlaat. Er is juist een sluipende toename van de betrokkenheid van de VN in de oorlog te constateren en van de NAVO. Op het moment dat de VN-militairen het vuur zullen mogen beantwoorden wordt er een grens overschreden die verregaande consequenties kan hebben voor het verloop van de strijd. Een escalatie van het geweld zal daar het eerste gevolg van zijn.

65

De Servische salami-tactiek, waarbij dorp na dorp onder Servische controle wordt gebracht, werd eerst in Kroatië met succes toegepast en nu weer in Bosnië & Hercegovina. De verlegging van de grenzen en de verdrijving van niet-Servische minderheden zal pas ophouden als Groot-Servië een feit is. Dat punt is niet meer ver verwijderd. Het Servische proces van "nation building", dat zich in Europa honderd jaar geleden voltrok, zal dan voltooid zijn. Dan begint de volgende fase: die van overleg, onder de hoede van de EG waarschijnlijk, over de formalisering van de verdeling van Bosnië & Hercegovina.

De verdeling is al gedeeltelijk op papier geregeld, in Graz (Oostenrijk). Om te voorkomen dat om elke centimeter grond gevochten moet worden, hebben de leiders van de Serviërs en de Kroaten in Bosnië hun republiek onder elkaar verdeeld. De Moslims zouden slechts een soort enclave mogen houden.

MACEDONIË

Een deelrepubliek die nog op erkenning door de EG wacht, is Macedonië. Griekenland blijkt echter fel gekant te zijn tegen erkenning onder deze naam, omdat deze republiek daarmee een nationale identiteit zou claimen. Dat is diefstal van de geschiedenis, volgens Athene, dat Macedonië als Grieks erfdeel beschouwt. Ook het feit dat Skopje, de hoofdstad van Joegoslavisch Macedonië, uitgaat van het bestaan van "Macedoonse minderheden" in Griekenland en Bulgarije, houdt automatisch in dat Skopje territoriale aanspraken heeft op de buurlanden, aldus de Griekse redenering.

Ook de Griekse vrees op den duur omsingeld te worden door een Turks-Islamitische gordel maakt een bondgenootschap tussen Servië en Griekenland waarschijnlijk. De religies in beide landen zijn nagenoeg gelijk en Servië van haar kant kan een dergelijk bondgenootschap goed gebruiken: Griekenland biedt open havens naar de Middellandse Zee.

Nederland en Italië zijn korte tijd het slachtoffer geweest van een Griekse economische boycot vanwege hun houding in deze kwestie, die te "pro-Skopje" was in Griekse ogen. Na het afkondigen van de VN-sancties tegen Servië heeft Macedonië zich aangesloten bij de internationale acties, hoewel het zelf de gevolgen van de boycot ondervindt, omdat het land economisch zeer afhankelijk is van Servië.

MONTENEGRO

Het bergachtige Montenegro, dat iets meer dan 600.000 inwoners telt, heeft zich in een referendum uitgesproken voor samengaan met Servië (ruim negen miljoen inwoners) in een nieuw Joegoslavië. De Montenegrijnen, die in meerderheid etnische Serviërs zijn, hebben, net als in Servië, een parlement en een regering waarin (ex-communistische) socialisten de meerderheid vormen. Bij de vorming van het "Derde Joegoslavië", zoals de "Federale Republiek Joegoslavië" ook wel genoemd wordt, kan men zich afvragen of er hier sprake is van een inlijving op termijn van Montenegro door Servië, ondanks afspraken over een gelijkwaardige inspraak in de besluitvorming op regeringsniveau. In regeringskringen en bij de politie in Montenegro is een toenemende onvrede te constateren over de Servische "overheersing" op federaal niveau. Het is daarom niet uitgesloten dat Montenegro uit de nieuwe federatie stapt.

Sinds 27 april j.l. maakt Servië, samen met Montenegro, deel uit van de "Federale Republiek Joegoslavië". Hoofdstad is Belgrado.

De nieuwe staat heeft nog geen internationale erkenning gekregen vanwege de diepgaande Servische betrokkenheid in de oorlog in Bosnië & Hercegovina.

Deze betrokkenheid is veroordeeld in de CVSE-bijeenkomst in Helsinki op 12 mei 1992. Dit houdt in dat tot 29 juni 1992 de Servische en Montenegrijnse vertegenwoordigers bij de CVSE niet mogen deelnemen aan beslissingen van dit lichaam over Bosnië & Hercegovina. Inmiddels heeft de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties op 30 mei 1992 resolutie 752 aangenomen, die voorziet in een politieke, economische en culturele boycot van Servië en Montenegro. Als gevolg van deze maatregelen voerde Nederland de visumplicht voor de inwoners van het nieuwe Joegoslavië weer in.

Het nieuwe Joegoslavië stelt zich op het standpunt, dat het niets te maken heeft met de oorlog in Bosnië & Hercegovina. Het zijn misschien Serviërs die daar aan het vechten zijn, maar dat wil niet zeggen dat Belgrado daar enige bemoeienis mee heeft. Om deze zienswijze te onderstrepen en om een mogelijk politiek en economisch isolement te voorkomen, besloot Belgrado in mei van dit jaar alle Joegoslavische staatsburgers terug te roepen, die in het federale leger in Bosnië & Hercegovina dienden. Het zou gaan om een vijfde van de ongeveer vijftigduizend soldaten van deze legermacht. De rest zouden Bosniërs zijn. Tegelijkertijd werd een forse zuivering doorgevoerd in het officierskorps. Dit heeft niet kunnen verhinderen dat Servië door een algeheel VN-embargo werd getroffen. Voorts heeft de VN de nieuwe Federale Republiek Joegoslavië niet als opvolger van het voormalige Joegoslavië erkend. "Klein-Joegoslavië" zal het VN-lidmaatschap moeten aanvragen en de kans dat het zal worden verstrekt moet momenteel als laag worden ingeschat, alle inspanningen van de nieuwe federale premier Panic ten spijt.

DE SERVISCHE POLITIEKE STROMINGEN

Politieke waarnemers in Belgrado onderscheiden minstens vier stromingen in de Servische politiek: Milosevic en de socialisten (ex-communisten), de generaals, enkele democratische partijen, enkele nationalistische partijen, waaronder de Servische Democratische Partij die haar zwaartepunt in Bosnië & Hercegovina en in Kroatië heeft en die geleid wordt door enkele zeer ambitieuze leiders. Deze nationalistische partijen hebben hun aanhang gestaag zien groeien en de ambities van hun leiders zijn navenant groter geworden. Hun zelfstandiger optreden heeft al snel geleid tot botsingen met Milosevic en tot verzwakking van diens positie.

De positie van Milosevic is in maart van dit jaar wankel geworden toen de bevolking, door massale demonstraties en handtekeningenacties, zijn aftreden eiste, omdat hij Servië tot aan de rand van de zelfvernietiging zou hebben geleid. Bij velen bestaat de vrees dat als Milosevic nog langer aan de macht blijft, hij Servië aan zal doen wat hij Joegoslavië heeft aangedaan. De vrouw van Milosevic, de sociologe professor doctor Mirjana Markovic, is een van de leiders van de "Bond van Communisten-Beweging voor Joegoslavië"(LC-MY), de opvolger van de in 1990 ter ziele gegane "Bond van Communisten van Joegoslavië"(LCY).

Bij de parlementsverkiezingen voor het nieuwe Joegoslavië (eind Mei 1992), die door de oppositie geboycot werden, kregen de ex-communisten van Milosevic bijna 70 % van de stemmen. De radicalen van de felle nationalist Seselj haalden 30 % van de stemmen. Alom bestaat echter twijfel over de uitslag. De mogelijkheid dat er geknoeid is bij de telling is niet uitgesloten.

DE DEMOCRATISCHE PARTIJEN

Waarnemers zijn van mening dat als de oppositie in Servië aan de macht komt, dit nog geen vooruitgang betekent, omdat leiders als de koningsgezinde Vuk Draskovic of de nationalist Vojislav Seselj nog extremer zijn in hun Servisch nationalisme dan Milosevic.

Milosevic zal echter aan de macht blijven zolang hij de steun van het leger geniet en de beschikking heeft over de politie en het bureaucratisch staatsapparaat en de media (de televisie).

De democratische partijen zijn veel zwakker dan de combinatie Milosevic-generaals en zwakker dan de nationalistische partijen. Maar zij bestaan wel degelijk. Willen zij in de toekomst een rol kunnen spelen, dan zou Europa zich achter deze democraten moeten stellen.

DE ECONOMIE

Joegoslavië (Servië en Montenegro) betaalt een hoge prijs voor de militaire interventies in Kroatië, Slovenië en Bosnië & Hercegovina. De financiering van de gevechtsoperaties heeft geleid tot een economische chaos in Servië. Het wegvallen van de Kroatische en Sloveense markten, waar veertig procent van de Servische export naartoe ging, heeft de economische malaise nog versterkt. Bedrijven kunnen de werknemers niet op tijd betalen en de Dinar wordt steeds minder waard (200 dinar voor 1 DM, een kilo gehakt wordt in de supermarkten betaald met miljarden Dinars).

In maart van dit jaar bedroeg het inflatiepercentage voor die maand 41 procent. Het instituut voor de statistiek verwacht echter dat de inflatie dit jaar tot 38.000 procent en hoger zal oplopen. De pogingen om de buitenlandse schuld van 30 miljard dollar te herstructureren, verlopen heel stroef. De gevolgen van het VN-embargo beginnen in Servië steeds duidelijker te worden, vooral voor de burgerbevolking.

VOLKSTELLING

Uit de in december 1991 gepubliceerde resultaten van de volkstelling van maart van dat jaar blijkt, dat Servië de meeste inwoners van Joegoslavië telt, namelijk 9.791.475. Hiervan zijn 6.428.420 etnische Serviërs. De grootste groep niet-Serviërs wordt gevormd door 1,6 miljoen Albanezen. Daarnaast wonen er in Servië nog veel Hongaren, Kroaten en andere minderheden.

VRIJWILLIGERS

De leiding van de Servische Garde, een strijdmacht van 80.000 vrijwilligers die in de toekomst als een niet-partijgebonden beroepsleger zou moeten fungeren,

is eind 1991 afgetreden. Als reden werd genoemd het streven van de oppositiepartij Servische Wedergeboorte Partij (SPO) om de Servische Garde als een partijmilitie te willen beschouwen.

Per decreet is op 13 december 1991 bepaald, dat alle Servische vrijwilligers-eenheden onder commando van het federale leger vallen. Voortaan genieten alle vrijwilligers dezelfde status als de manschappen van het leger. Dit is van belang voor de gewonden en de familie van de gesneuvelden.

DE WAPENINDUSTRIE

De Servische wapenindustrie, die 56 gespecialiseerde bedrijven met 70.000 werknemers omvat, draait ondanks de oorlog op maar 44 % van haar capaciteit. Oorzaak is de bezuiniging op het defensiebudget van Servië en een bedrag van 530 miljoen Dollar aan vorderingen in het buitenland, voornamelijk Irak, dat oninbaar bleek te zijn.

69

III.2 MONTENEGRO

Montenegro heeft in het conflict in Joegoslavië steeds een zeer pro-Servische houding aangenomen. In de laatste fase van de oorlog tegen Kroatië stelde het echter geen troepen meer ter beschikking van het federale leger.

Bij het referendum dat op 1 maart 1992 gehouden is, konden de Montenegrijnen stemmen over de vraag of hun republiek, samen met Servië, deel moest blijven uitmaken van een gezamenlijke staat Joegoslavië. 96 % van de stemmers koos voor "ja".

Inmiddels hebben beide staten de nieuwe Federale Republiek Joegoslavië uitgeroepen, een gezamenlijke grondwet aangenomen en de erfenis van de oude SFRJ geclaimd.

De regering in Podgornica (het voormalige Titograd) is het nog steeds niet eens over het Montenegrijns aandeel in de instellingen van de nieuwe staat. Ter verduidelijking: Montenegro telt rond de 600.000 inwoners, Servië ruim 9 miljoen!

III.3 VOJVODINA

De naar schatting 375.000 Hongaren in de Servische provincie Vojvodina maken slechts 18,4 % uit van de bevolking. Hun positie is de afgelopen twee jaar verslechterd en zij zijn hun rechten in vrij snel tempo kwijtgeraakt nadat Servië een einde maakte aan de autonomie van deze provincie en Vojvodina bij Servië inlijfde. Vrij snel daarna werd onder andere de hoofdredacteur van het Hongaarsstalige blad "Magyar Szo" ontslagen, werd de politieke organisatie van de Hongaarse minderheid door de leider van de regerende Servische Socialistische Partij een "fascistische organisatie" genoemd en moest het aantal gemeenteraadsleden in gemeenten met een Hongaarse meerderheid worden beperkt.

Een verklaring voor de discriminatie van de Hongaarse minderheid, die nooit problemen gaf, is waarschijnlijk te vinden in de duidelijke weersin van de

Hongaren om betrokken te worden bij de Kroatisch-Servische oorlog. Misschien dat de weigering van de Hongaarse regering om partij te kiezen daar ook een rol bij speelt.

Veel Hongaren uit Vojvodina hebben intussen de wijk genomen naar Hongarije vanwege het oorlogsgeweld. Ook veel jonge mannen zijn gevlucht om te ontkomen aan de dienstplicht. Herhaaldelijk is in de pers melding gemaakt van het feit dat het federale leger aan het front proportioneel meer Hongaarse dienstplichtigen inzet dan Servische.

Met het wederkeren van de "rust" na het bestand met Kroatië is de greep van de Serviërs op Vojvodina weer stevig. De Hongaarse minderheid ervaart echter het uiteenvallen van Joegoslavië als een negatieve ontwikkeling, die slechts kan leiden tot een nog grotere invloed van Belgrado op de ex-autonome provincie.

70

III.4 KOSOVO

Een van de problemen die zich voor Servië aandient na de beëindiging van de veroveringsoorlogen in Kroatië en Bosnië & Hercegovina is de politieke status van de Albanezen in de Servische provincie Kosovo. De bevolking van dit aan Albanië grenzende gebied bestaat voor 90 procent uit Albanezen, de rest is Serviër. Door een hoog geboorteovershot en door het vertrek van Serviërs naar rustiger en vooral veiliger oorden, neemt het aandeel van de Albanezen in de samenstelling van de bevolking alsmaar toe.

De grote mate van zelfbestuur die de grondwetsherziening van 1974 aan Kosovo toekende, werd in 1990 door het Servische parlement afgeschaft. Het parlement van Kosovo werd ontbonden, het gebruik van de Albanese taal in het onderwijs en in de media werd verboden en een groot aantal Albanese leerkrachten kreeg ontslag. Om de macht te handhaven is de Servische militie versterkt en het Servische deel van de bevolking kreeg wapens uitgereikt.

ALBANESE REACTIE

Als reactie hierop richtten de Albanezen een aantal politieke organisaties op (ongeveer 15) waarvan de Democratische Alliantie van Kosovo (de LDK) de belangrijkste is. Deze partij, die 700.000 aanhangers zou tellen, wordt geleid door Ibrahim Rugova. In september 1990 kwamen de leden van het naar huis gestuurde parlement van Kosovo in het geheim bijeen om een grondwet aan te nemen. Een jaar later stemde een overweldigende meerderheid van de Albanezen in Kosovo voor deze grondwet in een geheim verlopen volksstemming.

In oktober 1991 kwam het parlement van Kosovo wederom in een geheime zitting bijeen om de republiek Kosovo "soeverein en onafhankelijk" te verklaren. Bujar Bukoshi werd tot premier gekozen.

Albanie is het enige land dat de nieuwe republiek erkend heeft.

In wat de Kosovo-Albanezen "de eerste vrije parlementaire verkiezingen" noemen is op 24 mei 1992 Ibrahim Rugova tot president van de "Republiek Kosovo" uitgeroepen. De L.D.K. veroverde meer dan tweederde van de 130 parlamentszetels. Onderhandelingen tussen de politieke leiders van Kosovo en het Joegoslavië van Servië en Montenegro om over een volledig soeverein

Kosovo te praten zijn voorlopig onmogelijk. Belgrado wil helemaal niet praten. Het ziet Kosovo als de kern van het Middeleeuwse Servische Rijk. Het vindt dat Kosovo zich daarom nooit kan afscheiden. Daarover zijn alle politieke partijen van Servië het eens, hoe groot hun meningsverschillen ook zijn. De Servische autoriteiten, die de stemming "illegaal" en "ongrondwettelijk" noemden, hebben nergens ingegrepen.

De leider van de L.D.K. doet zijn best om de kwestie Kosovo zoveel mogelijk internationale bekendheid te geven, onder andere bij de Joegoslavië-conferentie, de EG en de VN. Inmiddels heeft Kosovo de EG om erkenning gevraagd en is het lidmaatschap van de CVSE aangevraagd.

De ambassadeur van de Verenigde Staten in Belgrado verklaarde dat zijn land een voorstander is van de "grootst mogelijke autonomie van Kosovo". Hij noemde de toestand in Kosovo "het grootste probleem op het gebied van de schending van de mensenrechten in Europa sinds de val van de Sovjet Unie".

71

DENKBEELDIGE STAAT

De Servische pers wijst erop, dat de Kosovo-Albanezen een denkbeeldige staat gevormd hebben. De lijst van ministers, de lijst van politiemensen en hun standplaats, de mobilisatielijsten van militaire eenheden ... enz. bestaan slechts in de geest van sommige Albanezen en in de Albanese pers. De enige Albanese instelling in Kosovo die wel bestaat, wordt gevormd door de persconferenties van de partij Democratische Alliantie van Kosovo (LDK) die regelmatig plaatsvinden.

Het is de vraag hoelang de Albanezen in Kosovo genoeg zullen nemen met een illusie. Uiteindelijk is het proces van desintegratie van de Joegoslavische federatie in Kosovo in de jaren zeventig begonnen met de eis van een eigen republiek binnen het federale verband. Aan die eis is nooit voldaan.

DE TOEKOMST VAN KOSOVO

Voorlopig echter is het nog rustig in Kosovo. Onder leiding van de Democratische Alliantie van Ibrahim Rugova volgen de Albanezen bewust een passieve strategie, omdat zij goed beseffen dat de tijd in hun voordeel werkt. Servië raakt immers steeds dieper in een politiek, economisch en militair moeras als gevolg van de politiek van president Milosevic.

Als de crisis in Servië eenmaal ver genoeg voortgeschreden is, dan wordt gehoopt dat de Albanese kwestie met de hulp van Europa of van de VN opgelost zal kunnen worden. Hierbij kan worden gedacht aan splitsing van Kosovo in een Albanese deel en een Servisch deel. Eenwording van Kosovo met Albanie is een andere optie. Weer een andere oplossing zou zijn de aansluiting van het straatarme Albanie bij het iets meer ontwikkelde en relatief welvarender Kosovo. Het gevaar dat de passieve strategie doorkruist wordt door Albanese separatisten die door middel van strijd de onafhankelijkheid van Kosovo willen afdwingen, blijft altijd bestaan. Geruchten over wapensmokkel in de richting van Kosovo worden talrijker.

Behalve in Kosovo komen Albanese minderheden voor in het zuiden van Servië (bij de grens met Kosovo), in Macedonië (ongeveer 20 procent van de bevolking), in Montenegro en in Turkije.

Als gevolg van de desintegratie van de Joegoslavische federatie hield Macedonië in september 1991 een referendum over de vraag, of de deelrepubliek onafhankelijk moest worden. De vraag werd door de meerderheid van de kiezers bevestigend beantwoord.

In de nieuwe grondwet, die vervolgens in december 1991 werd aangenomen, is bepaald, dat Macedonië geen territoriale aanspraken heeft op grondgebied van naburige staten (Servië, Griekenland en Bulgarije) en de grondrechten van de minderheden worden middels de wet gewaarborgd.

Daarmee voldoet Macedonië aan de eisen die de EG stelde voor een erkenning. Een beslissing daarover moet nog genomen worden. Ten tijde van de erkenning van Bosnië & Hercegovina door de EG stond erkenning van Macedonië gelijktijdig op het programma. Griekenland heeft een uitspraak in april 1992 weten tegen te houden.

Met het Joegoslavische ministerie van Defensie zijn intussen afspraken gemaakt over de terugtrekking uit Macedonië van alle manschappen uit het federale leger, hetgeen inmiddels is gebeurd. Het afvoeren van militair materiaal naar Servië is op verzoek van de Macedoonse autoriteiten stopgezet. Macedonië wil het materiaal gebruiken voor een eigen, nog op te richten leger.

STEUN

Als voorbereiding op de onafhankelijkheid bracht president Gligorov van Macedonië een bezoek aan Ankara in de zomer van 1991. Hij kreeg van de Turken, die een "broederlijke vriendschap" voor Macedonië blijken te koesteren, garanties voor politieke steun. Later in het jaar zegde Ankara ook nog toe, dat het de territoriale integriteit van Macedonië steunde.

Op het economische vlak zullen beide landen gezamenlijk optreden in het buitenland.

De interstedelijke relaties tussen Skopje en Izmir zullen geïntensiveerd worden. Behalve een bezoek aan Turkije bracht president Gligorov ook een bezoek aan Libië, in november 1991. Kolonel Kadhafi zei bereid te zijn met Macedonië samen te werken op economisch gebied en Macedonië te zijner tijd als staat te zullen erkennen.

DE MACEDOONSE KWESTIE

De ontwikkeling van de situatie in Macedonië wordt door de buurlanden, maar vooral door Griekenland, met Argusogen gevolgd. Dat land ontzegt de Joegoslavische Macedoniërs het recht hun onafhankelijke republiek "Macedonië" te noemen, omdat het gebruik van die naam wederrechtelijk zou zijn. In Griekse ogen heeft de naam Macedonië betrekking op het gehele geografische gebied dat als Macedonië bekend staat en dat als Grieks erfdeel wordt beschouwd. Gebruik van de naam Macedonië zou bovendien territoriale aanspraken impliceren op Macedoonse gebieden die buiten (Joegoslavisch) Macedonië liggen.

Nederland is in maart 1992 ongewild het slachtoffer van een Griekse economi-

sche boycot geworden. De Grieken verweten minister Van den Broek een pro-Macedoonse houding te hebben.

Naast de Griekse bezwaren over het gebruik van de naam Macedonië en de angst voor de territoriale aanspraken heeft Macedonië rekening te houden met de aanspraken die Bulgarije maakt op delen van Macedonië. De Bulgaren zijn van mening dat het gebied, dat als Macedonië bekend staat, Bulgaars grondgebied is en dat de Macedoniërs Bulgaren zijn. Het Macedoons en het Bulgaars zijn nauwverwante talen. Desondanks was Bulgarije het eerste land dat Macedonië als staat (maar niet als volk) erkende na het referendum van 8 september 1991.

Een knelpunt tussen Bulgarije en Macedonië is nog niet uit de weg geruimd: het artikel in de Macedoonse grondwet dat gaat over de zorg die Macedonië moet dragen voor de Macedoonse minderheden in de buurlanden (o.a. 200.000 Macedoniërs in Bulgarije).

73

Ook Servië heeft een eigen mening over Macedonië: de inwoners van dat gebied zijn niets anders dan Zuid-Slaven! Servië zou bij de vorming van een nieuw te vormen Joegoslavië Macedonië als deelrepubliek erbij willen betrekken.

DE ALBANESE MINDERHEID.

Op 12 januari 1992 nam de Albanese minderheid in Macedonië massaal deel aan een zelf georganiseerd referendum over de politieke en culturele autonomie binnen Macedonië. Volgens de Albanezen is dit de enige manier om zich te beschermen tegen het Macedoonse nationalisme. Bijna 100 % van de kiezers koos voor autonomie.

Het aantal Albanezen staat niet vast. Volgens de autoriteiten zouden er ongeveer 430.000 Albanezen zijn, de Albanezen zelf noemen het getal van een miljoen. Macedonië telt ongeveer twee miljoen inwoners.

Onlangs hebben de leiders van de Albanese gemeenschap geweigerd mee te werken aan een plan van radicale Albanezen in Kosovo om gebruik te maken van de verslechterde situatie in Servië om samen de Serviërs uit Kosovo te verdrijven. Het is voor het eerst dat een dergelijke samenwerking ter sprake kwam. De nationalistische partij van Macedonië, de VMRO, telt 38 van de 120 parlementszetels. Deze oppositiepartij groeit echter snel dankzij het keiharde beleid dat het tegen de 20 % Albanezen voorstaat. Bloedige etnische botsingen zullen onvermijdelijk zijn als Europa nog langer met erkenning wacht en als de VMRO aan de macht komt.

III.6

SLOVENIË

Het uitroepen van de Sloveense onafhankelijkheid werd pas op 7 oktober 1991 een "historische dag", toen de twaalf landen van de Europese Gemeenschap er op 15 januari 1992 toe overgingen Kroatië en Slovenië officieel te erkennen. Hun voorbeeld werd onmiddellijk gevolgd door een reeks van landen. De consequenties van de erkenning zijn voor Slovenië groot. Politiek eindigt het internationaal isolement. Slovenië kan nu als gelijkwaardige partner optreden in de internationale politiek en samenwerking zoeken met Europa. Het land streeft

ernaar om lid te worden van alle internationale en regionale organisaties en samenwerkingsverbanden als de VN, CVSE, het Centrale Europese Initiatief (ex-Hexagonale), het IMF, de Wereldbank etc.

In februari 1992 verzocht Slovenië om de opening van besprekingen over een associatieverdrag met de EG.

De erkenning houdt tevens de verplichting in dat Slovenië als een democratie moet functioneren. Om dit te bereiken is in december 1991, op initiatief van de regeringscoalitie Demos, een nieuwe grondwet door het parlement aangenomen. De vroegere communisten, die volgens premier nog veel macht hebben in de media, de financiële instituten en de diplomatie, kunnen rustig op hun plaats blijven zitten. Zuiveringen zullen niet plaatsvinden "omdat deze mensen loyaal, capabel en eerlijk zijn", aldus de premier. Inmiddels is de extreem-rechtse regering van de Christen-Democratische premier

ten val gekomen. De voorzitter van de Liberaal Democratische Partij (LDG) is aangewezen als nieuwe premier van een nieuwe centrum-rechtse regering.

Economisch zijn de gevolgen nog belangrijker. De Sloveense industrie, die voor de burgeroorlog de helft van het Sloveense BNP (Bruto Nationaal Product) leverde, heeft zware schade opgelopen door de oorlog en de daaropvolgende EG-boycot tegen Joegoslavië -Slovenië inclusief. Maar mede door de aanwezigheid van een marktsysteem verwachten economen dat de transformatie van de economie in Slovenië sneller en soepeler zal verlopen dan elders. Er moet echter nog wel een kapitaalmarkt geïntroduceerd worden. Ondanks deze gunstige toekomstverwachting had aan het einde van 1991 de nationale munt, de tolar, ongeveer een derde van zijn waarde verloren door de economische stagnatie. Deze gaat gepaard met een hoge inflatie, stijgende werkloosheid en een daling van de productiviteit.

Zoals elke staat betaamt heeft Slovenië, naast een eigen politie en een eigen leger, ook geheime diensten: het V.I.S., dat onder het ministerie van Binnenlandse Zaken ressorteert en "Sector 9", een militaire inlichtingen- en veiligheidsdienst van het ministerie van Defensie.

III.7 KROATIE

De volkenrechtelijke erkenning van Kroatië als onafhankelijke en soevereine staat door de wereldgemeenschap op 15 januari 1992 was een historisch gebeurtenis van formaat voor deze voormalige Joegoslavische republiek. Voor de Kroatische president Tudjman en voor zijn partij betekende de erkenning een groot succes.

Door in te stemmen met het VN vredesplan heeft Tudjman in de gegeven omstandigheden bereikt wat het meest haalbaar was voor zijn land.

Opmerkelijk is dat het Vaticaan de onafhankelijkheid van Kroatië (en Slovenië) reeds op 13 januari 1992 erkende. Het Vaticaan liep daarmee vooruit op de EG-beslissing over deze kwestie. In de Servische hoofdstad Belgrado werd verbitterd gereageerd op deze stap, die te verwachten was. De paus had de maanden, die aan de onafhankelijkheid van Kroatië voorafgingen, zijn steun aan de Kroatische nationalisten gegeven en kritiek geuit op het optreden van het -door Servië gedomineerde- federale leger.

TUDJMAN'S MOEILIJKHEDEN

Ondanks de voor Kroatië gunstige wending van de gebeurtenissen in de afgelopen maanden verkeert de Kroatische president Tudjman sinds enige tijd in een moeilijke situatie. Van de politieke eensgezindheid tijdens de Servisch-Kroatische burgeroorlog is weinig over. Veel Kroaten verwijten de president dat hij, in ruil voor de komst van de VN-troepen, eenderde van het Kroatische grondgebied heeft verkwanseld.

Voor een deel is Tudjman zelf verantwoordelijk voor de verwijten aan zijn adres. Via de door hem gecontroleerde pers en televisie had hij de indruk gewekt dat Krajina, westelijk en oostelijk Slavonie snel onder Kroatische controle zouden komen. Toen hij toe moest geven dat de VN geen begrip hadden getoond voor de "gerechtigde eisen van Kroatië", werd de verontwaardiging alleen maar groter. De honderdduizenden vluchtelingen en ontheemden in Zagreb en omstreken zien nu in, dat terugkeer naar hun vroegere woonplaats onmogelijk is en eisen daden van de regering. Die aarzelt echter, vanwege de aangegane verplichtingen in het kader van de VN.

Deze aarzeling is onmiddellijk geëxploiteerd door de rechts-extremistische partij HSP van Deze partij behoort tot de felste en meest fanatieke
critici van het bewind van president Tudjman, die door Paraga wordt beschuldigd van verraad aan de Kroatische zaak. De HSP belooft de ontevreden en teleurgestelde vluchtelingen de verloren gebieden weer onder Kroatisch bestuur te brengen door middel van de gewapende militie van die partij, het HOS, dat overigens sterke fascistische trekken vertoont. Wil Tudjman zijn geloofwaardigheid onder de vluchtelingen -die een grote groep potentiële stemmers vormen- niet helemaal verliezen, dan moet hij zoveel mogelijk aan hun verlangens tegemoet komen, hetgeen hem dwingt een radicalere (rechtse) koers te varen. In mei van dit jaar verklaarde de Kroatische president dan ook dat Kroatië "elke centimeter grond zal heroveren, met de VN-troepen en desnoods zonder". Tudjman is in de positie deze ferme taal te bezigen na zijn herverkiezing tot president van Kroatië op 2 augustus 1992. Zijn partij, de HDZ, behield een tweederde meerderheid in het parlement bij de parlamentsverkiezingen die eveneens op 2 augustus 1992 werden gehouden.

Overigens, die ook presidentskandidaat was, kreeg slechts 5,4 procent van de stemmen (tegen Tudiman 56,7%).

POGING TOT STAATSGREEP

In december 1991 deden in Zagreb geruchten de ronde, dat er een staatsgreep tegen president Tudjman mislukt zou zijn. De staatsgreep zou bedoeld zijn geweest om de te gematigde Tudjman te vervangen door een radicalere figuur binnen zijn eigen partij, de HDZ.

Voor de verhindering van de pogingen tot een staatsgreep beschikt de Kroatische leiding sinds kort over een eigen geheime dienst, het "Bureau voor Handhaving van de Orde", dat geleid wordt door ex-premier

TANENDE POPULARITEIT VAN DE HDZ

Intussen is de populariteit van Tudjman's partij, de Kroatische Democratische Unie (HDZ) tanende. Volgens opiniepeilingen krijgen partijen als de Kroatische Volkspartij (HNS), de Kroatische Sociaal-Liberale Alliantie (HSLs) en de Kroatische Rechten Partij (HSP) in rap tempo een steeds grotere aanhang. Maar de grootste groei doet zich voor bij een groep die nog niet aan de verkiezingen deelgenomen heeft en die dat ook in de toekomst niet zal doen: de stemonthouders. Bij de parlamentsverkiezingen van 2 augustus 1992 kreeg de HDZ 42% van de stemmen en bleef daarmee de grootste partij.

VN-TROEPEN

De verwachte komst van VN-troepen heeft intussen tweespalt veroorzaakt in de Kroatische regering. Twee ministers zonder portefeuille zijn op 11 februari 1992 afgetreden wegens meningsverschillen met president Tudjman over het VN-vredesplan. Zij eisten dat de bezette gebieden na de komst van de VN-troepen weer onder controle van de Kroatische regering kwamen.

Nederland steunt de VN-operatie UNPROFOR (United Nations Protection Force) in Kroatië met een eenheid van bijna 300 militairen. Hun voornaamste taak is het aanleggen en onderhouden van verbindingen tussen het VN-hoofdkwartier in Sarajevo (de hoofdstad van Bosnië & Hercegovina), de commandoposten van de VN-infanteriebataljons en het logistieke centrum. Veel Nederlanders waren gelegerd in de buurt van het toen nog rustige Sarajevo. Anderen zullen opereren op twintig plaatsen in Krajina en Oost- en West-Slavonie.

Rond de 40 Nederlandse soldaten zijn gelegerd in Oost-Slavonie, in de driehoek die gevormd wordt door de frontlijn, de Hongaarse en de Servische grens. Op verzoek van de VN zal de Nederlandse militaire aanwezigheid in de loop van 1992 n.a.w. aanzienlijk worden uitgebreid.

CONSEQUENTIES VOOR KROATIË

De wederzijdse haat tussen Serviërs en Kroaten, die nog extra wordt gevoed door het religieuze onderscheid, heeft zich ontladen in een oorlog die het vinden van een algemeen aanvaardbare oplossing voor de problemen zeer moeilijk maakt.

Het effect van de oorlog is op economisch gebied rampzalig, in het bijzonder voor de toeristenindustrie. De economische infrastructuur van Kroatië is zwaar beschadigd en een snel herstel is niet te verwachten. Voedseltekorten kunnen zich voordoen, daar de graanschuur van Kroatië, Oost-Slavonie, een van de gevechtszones is. De Kroatische industrie, die voor meer dan de helft in het oostelijke deel van de republiek geconcentreerd was, heeft ernstig te lijden gehad van de strijd om Vukovar en Vinkovic. Gebrek aan grondstoffen en het uitvallen van de electriciteitsvoorziening hebben geleid tot werkeloosheid.

77

De Servische autoriteiten in de veroverde gebieden van Kroatië zijn inmiddels begonnen de steden en dorpen die niet van de aardbodem zijn verdwenen aan een Servische meerderheid te helpen door middel van een vestigingsbeleid dat soms een dwingend karakter heeft. De meeste van de aangevoerde nieuwe Servische inwoners zijn vastbesloten om nooit meer weg te gaan, "Dit is Servië", verklaren zij. Zij denken er niet over om straks hun persoonlijke wapens in te leveren bij de VN-troepen.

In de Kroatische pers werd in de eerste maanden van 1992 melding gemaakt van het verdrijven van Kroaten en Hongaren uit hun huizen in de door Serviërs bezette streek Baranja door middel van een dreigbrief. Zij werden gemaand binnen 24 uur te vertrekken. De brief is steeds ondertekend door een organisatie die zich de "Zwarte Hand" (Crna Ruka) laat noemen.

Het staakt-het-vuren wordt de laatste tijd steeds vaker geschonden. Zoals gebruikelijk beschuldigen de strijdende partijen elkaar met het schieten begonnen te zijn. Indien deze gevechten in intensiteit toenemen, zal de uitvoering van het VN-vredesplan onmogelijk worden.

KROATIË EN OOSTENRIJK

De betrekkingen tussen Kroatië en vooral buurland Oostenrijk ontwikkelen zich voorspoedig. De Oostenrijkse minister van Buitenlandse Zaken, heeft beloofd zich in te spannen alle obstakels die een samenwerking tussen Kroatië en de zeven landen van de EFTA (Europese Vrijhandels Associatie) in de weg staan, op te ruimen. Oostenrijk wil ook Kroatië helpen lid te worden van allerlei internationale organisaties en samenwerkingsverbanden.

Op 25 maart 1992 is Kroatië, samen met Slovenië, als lid van de CVSE (Conferentie voor Vrede en Samenwerking in Europa) toegelaten.

Oostenrijk steunt Kroatië onder andere door middel van financiering van een reeks ontwikkelingsprojecten.

DE KROATISCHE GRENZEN

De uitroeping en de erkenning van de onafhankelijkheid van Bosnië & Hercegovina is voor Kroatië een goede zaak, omdat hiermee grenzen definitief

afgebakend en erkend zijn. De gemeenschappelijke grens tussen Kroatië en Bosnië & Hercegovina (bijna 1.000 km) krijgt hiermee internationale erkenning. Als dit voor deze grens geldt, geldt het dus ook voor alle buitengrenzen van Kroatië.

Hoe de uiteindelijke afbakening van Kroatisch grondgebied zal zijn hangt, zoals alles in het Joegoslavische conflict, af van een aantal factoren: Wat is het ultieme lot van Bosnië & Hercegovina en zal Kroatië de door Servië veroverde gebieden terugkrijgen of -veroveren?

Het mag duidelijk zijn dat een dergelijke vraag zowel voor het verloop van de strijd in Joegoslavië als voor het verloop van de vredesbesprekingen van essentieel belang zal zijn.

De onenigheid tussen de drie grootste etnische gemeenschappen in Bosnië & Hercegovina over de staatkundige toekomst van de republiek heeft tot oorlog geleid tussen Moslims en Kroaten aan de ene kant en Serviërs aan de andere kant.

Een verdeling van de republiek onder deze drie bevolkingsgroepen, zoals de uitkomst van de strijd wel zal zijn, heeft als groot nadeel dat omvangrijke Servische, Islamitische en Kroatische minderheden gecreëerd worden. Voortdurende onrust onder deze minderheden en repressieve maatregelen om deze onrust te onderdrukken zullen daar het gevolg van zijn. Strakke etnische grenzen zijn nu eenmaal niet te trekken in Bosnië & Hercegovina. Een radicale oplossing is de gedwongen volksverhuizing. Gezien de massa's vluchtelingen uit de strijdgebieden is het duidelijk dat de Serviërs deze tactiek toepassen. De Moslims vormen de grootste gemeenschap in deze republiek met ongeveer 43 % van de bevolking, dan komen de Serviërs met 31% en de Kroaten met 17%.

DE SERVIËRS

De Serviërs in Bosnië zijn voorstanders van aansluiting bij Joegoslavië. In de door hen bewoonde gebieden hebben zij referenda daarover gehouden. Het resultaat was dat zij zes gebieden uitgeroepen hebben tot autonome staatkundige eenheden. Die omvatten samen ongeveer zestig procent van het territorium van Bosnië & Hercegovina en eenderde van de hoofdstad Sarajevo. De Serviërs vinden dat Bosnië gerust onafhankelijk kan worden, maar dan zonder hen.

In mei van dit jaar koos het parlement van de Servische republiek Bosnië & Hercegovina een regering en benoemde een presidium bestaande uit drie man. Daarnaast werd een eigen leger opgericht bestaande uit Servische milities en het federale leger. De nieuwe Servische staat maakt aanspraak op tweederde van het grondgebied van Bosnië & Hercegovina. In augustus 1992 heeft deze "Servische Republiek" zich formeel afgescheiden en beschouwt zich als onafhankelijke staat.

DE KROATEN

Zeventig procent van de Kroaten woont in Kroatische gemeenschappen: 150.000 in Bosanska Posavina en 410.000 in Herceg-Bosna, in het westen van Bosnië & Hercegovina. Dit deel grenst aan Kroatië en maakt daar ook praktisch deel van uit. De Kroatische munt is daar de enig gangbare geldsoort. Sinds de internationale erkenning van de onafhankelijkheid van Kroatië is dat land voor de Kroaten in Bosnië echter "buitenland". Desondanks gaan er de laatste tijd steeds meer stemmen op om zich formeel bij Kroatië aan te sluiten. Een warm voorstander van dit streven is de extreem-rechtse Kroatische Rechtspartij (HSP). Deze partij pleit voor een referendum over de kwestie. Officieel streeft de Kroatische gemeenschap van Bosnië & Hercegovina naar de stichting van een Bosnische federatie bestaande uit verscheidene etnische kantons, waarin de rechten van elke gemeenschap gegarandeerd worden. In de praktijk zijn de Kroaten in Graz (Oostenrijk) met de Servische aartsrivalen besprekingen begonnen om de republiek onder elkaar te verdelen. Begin juli

1992 besloten de Bosnische Kroaten een eigen staat uit te roepen, Herceg-Bosna. President is _____ die aanvankelijk de aanvoerder was van de HVO, het leger van de Bosnische Kroaten.

DE MOSLIMS

De Moslims zijn voorstanders van een Bosnische eenheidsstaat, die de beschikking moet hebben over een gezamenlijke leger- en politiemacht en een gemeenschappelijke munt. Voor hen is de opdeling van Bosnië onaanvaardbaar. Zij dreigen in dat geval tot tweederangs burgers gedegradeerd te worden in de door Servië gedomineerde resten van wat eens Joegoslavië was.

HET REFERENDUM

In een poging om oorlog te voorkomen en ook om te voldoen aan de criteria die de EG had gesteld voor erkenning, besloot het parlement van Bosnië & Hercegovina -bestaande in hoofdzaak uit drie etnische partijen (de SDA van de Islamieten, de SDS van de Serviërs en de HDZ van de Kroaten)- een referendum uit te schrijven over de onafhankelijkheid van de republiek. Het werd op 29 februari en 1 maart j.l. gehouden.

63 Procent van de stemgerechtigden (95% van de stemmers) heeft zich in het referendum uitgesproken voor de onafhankelijkheid en de territoriale integriteit van Bosnië & Hercegovina. Het zijn vooral de Islamieten en de Kroaten die massaal voor de onafhankelijkheid hebben gestemd. De Serviërs boycotten de stemming.

PRESIDENT IZETBEGOVIC OP ZOEK NAAR STEUN VOOR ZIJN REPUBLIEK

President Alija Izetbegovic, een Moslim die vanwege zijn anti-communistische houding enkele jaren in de gevangenis doorbracht, zag de huidige strijd aankomen. Om het uiteenvallen van zijn republiek te voorkomen ging hij vorig jaar op zoek naar politieke en economische steun in de Islamitische wereld. In de loop van het jaar 1991 bezocht hij Iran, Turkije en Libië.

In Ankara zocht president Izetbegovic politieke steun. In Iran en Libië drong hij op meer samenwerking met deze landen met Joegoslavië in het algemeen en met Bosnië & Hercegovina in het bijzonder aan. Van Libië kreeg hij een lening van \$ 50 miljoen en twee volle olietankers mee.

Later dat jaar bracht vice-premier _____ van Bosnië & Hercegovina een bezoek aan Turkije, waar hij met de toen pas benoemde premier Demirel en leden van diens regering besprekingen voerde. Van Turkse zijde kwam een belofte om Bosnië onder andere olie te leveren en een lening tussen de 3,5 en 5 miljoen dollar te verstrekken.

Van een onbekend gebleven Turkse gesprekspartner kreeg _____ toen ook nog de verzekering dat de Turkse republiek nooit toe zal staan dat "alles wat Turkije in vijfhonderd jaar in Bosnië opgebouwd heeft, door het Joegoslavische federale leger tot puin geschoten wordt". Sarajevo telt, onder andere, 82 moskeeën, een Islamitisch studiecentrum en de grootste Islamitische bibliotheek van Europa.

In overeenstemming met deze uitspraak verklaarde president Izetbegovic later dat elke interventie gericht op het voorkomen van verwoestingen als in Vukovar of Dubrovnik, welkom is, ongeacht van welke zijde die hulp afkomstig is. Voorts verklaarde hij voorstander te zijn van de komst van VN-soldaten naar Bosnië & Hercegovina voordat het te laat is. Daarnaast pleit hij voor de opheffing van het VN-wapenembargo dat met name Bosnië & Hercegovina treft.

Saillant detail over de Turkse belangstelling voor Bosnië is de uitspraak van de Turke president Ozal op 16 mei 1991 tijdens een toespraak tot Turkse emigranten in Sydney, Australië. Ozal riep uit dat de "21ste eeuw wordt de eeuw van Turkije op de Balkan". Het gebruik van de term "Balkan" was blijkbaar een bewuste herinnering aan het Ottomaanse Rijk, dat tot de 19e eeuw bijna dit hele gebied beheerste.

DE "JOEGOSLAVISCHE ISLAMITISCHE REPUBLIEK BOSNIË & HERCEGOVINA"

In de Al-Sharq Al-Awsat van 25 november 1991, een in Londen verschijnende Arabische krant, werd Alija Izetbegovic enigszins voorbarig president van de "Joegoslavische Islamitische Republiek Bosnië & Hercegovina" genoemd. In het interview met die krant verklaarde Izetbegovic morele ondersteuning en meer aandacht van de Islamitische wereld te verwachten. Alle Joegoslaven in Bosnië & Hercegovina zouden een tolerante politieke entiteit moeten vormen, volgens Zwitsers model binnen het kader van een Joegoslavische federatie.

Professor hoogleraar oostelijke studie aan de faculteit voor Filosofie van de Universiteit van Belgrado, ziet het idee van een Islamitische staat op Joegoslavische bodem als iets dat misschien heel diep in het achterhoofd leeft van politici van de Partij voor Democratische Actie in Bosnië & Hercegovina, waar president Izetbegovic voorzitter van was, en van de Islamitische gemeenschap. De professor vindt dat er best gesproken kan worden over een aparte republiek, waarin Moslims de meerderheid van de bevolking zouden uitmaken. Dat is misschien een stap in de richting van een Islamitische republiek, maar de weg daarheen is op de Balkan nog zo lang, dat het op dit moment een utopie is.

Door de besluiteloosheid van het Westen en van de internationale organisaties over het wel of niet ingrijpen in Bosnië & Hercegovina nemen de frustraties in de Moslimgemeenschap van Bosnië & Hercegovina toe. Radicale elementen krijgen hiermee de kans hun oplossing ten uitvoer te brengen. Ook in de Islamitische wereld neemt de bereidheid toe om naast humanitaire hulp ook hulp in de vorm van wapens en vrijwilligers te sturen. De eerste strijders werden al gesignaleerd.

OPRICHTING VAN EEN NIEUWE VERENIGING VAN IMAMS IN BOSNIË & HERCEGOVINA

Sinds april 1992 heeft de officiële vereniging van Bosnische imams concurrentie gekregen van een nieuwe organisatie, "El Hidaje" (de Eerlijke Stem) genaamd. De imamvereniging van voor de Tweede Wereldoorlog droeg dezelfde naam.

De nieuwe vereniging, die geleid wordt door hoogleraar theologie aan de faculteit van Sarajevo, is voorstander van een Islamitische republiek in Bosnië & Hercegovina. Met het oog op de verwachte Westerse tegenstand daartegen wil zijn plan in etappes uitvoeren.

Na erkenning van de onafhankelijkheid van Bosnië & Hercegovina streeft ernaar de Bosnische religieuze instellingen onder zijn controle te krijgen. Ook de "her-Islamisering" van de republiek staat op zijn programma.

De vereniging "El Hidaje" is van plan om alle allochtone elementen, zowel katholieke als orthodoxe, uit de toekomstige "Islamitische republiek" te verwijderen, vooral die uit de hoofdstad Sarajevo. Deze denkbeelden schijnen de instemming te hebben van de imam van Sarajevo, en van de burgemeester van Stari Grad (een deel van Sarajevo).

De Islamitische republiek zou moeten steunen op een toekomstige etnische eenheid die berust op een Moslim meerderheid.

De Islamitische Conferentie Organisatie (ICO) riep in mei van dit jaar haar 47 leden op de ambassadeurs uit Belgrado terug te trekken uit protest tegen de oorlog die Servië in Bosnië & Hercegovina voert tegen de Moslims. Iran heeft diezelfde dag de Islamitische landen opgeroepen om de geloofsgenoten in Bosnië te hulp te komen.

In juli 1992 pleitte de ICO voor een actievere rol van de VN om een einde te maken aan het bloedvergieten in Bosnië & Hercegovina.

Het uitroepen van de onafhankelijke staat van Ivan en Olga.

De Duitse overheid besloot eind december 1991 om alle vluchten uit Servië te weren. Sinds die tijd landen vele vluchten uit aanvankelijk alle Joegoslavische republieken op Maastricht Airport (ook wel bekend als Vliegveld Beek). Het VN-embargo heeft een einde gemaakt aan alle vluchten van Servische en/of Montenegrijnse luchtvaartmaatschappijen.

Momenteel worden door een aantal (officieel) niet-Servische luchtvaartmaatschappijen vluchten uitgevoerd op Maastricht Airport. Namen van deze maatschappijen zijn:

- * Bosna Air
- * Balkan Bulgarian
- * Pal Air
- * Via Air
- * Meta Tourist

Verder is er sprake van een nieuwe maatschappij Interimpex die op Maastricht Airport zou gaan vliegen, terwijl onze Zuiderburen te maken gaan krijgen met vluchten van Skopje via Tirana op Zaventem door Arbëria Airlines. Ook zijn onlangs de vluchten van Croatia Airlines op Schiphol begonnen: tweemaal per week komen twee vluchten naar Schiphol.

De vluchten van de erkende Servische maatschappijen, zoals JAT en AVIO-GENEX, op Maastricht Airport vinden geen doorgang meer sinds de invoering van het embargo.

Dit neemt echter niet weg dat de Servische luchtvaartmaatschappij JAT, dan wel de Servische overheid een grote vinger in de pap heeft bij het luchtvervoer van vluchtelingen naar het Westen. De touroperators die in Nederland de uit Skopje en Sofia binnenkomende vluchten begeleiden maken er melding van dat de vluchten van BOSNA AIR gefinancierd worden door de JAT en/of de Servische overheid. Als motivatie hiervoor werd opgegeven dat Bosna Air niet over een eigen kantoor beschikt in Bosnië & Hercegovina (de naam doet een dergelijke origine vermoeden), noch in Macedonië (van waaruit de vluchten vertrekken- Skopje) maar dat het hoofdkwartier van Bosna Air gevestigd is in Belgrado en dat er een vestiging van dezelfde maatschappij in Servische handen is in de hoofdstad van Kosovo, Pristina. Daarbij wordt nog vermeld, dat de Joegoslavische Inlichtingendienst, de SDB, een heel duidelijke vinger in de pap heeft betreffende de regelingen inzake de vluchten van Bosna Air vanuit Skopje en Sofia.

In het begin van 1992 konden duidelijke verschillen worden opgemerkt in de passagiers die op Maastricht Airport vanuit Joegoslavië arriveerden. De mensen die door JAT en AVIOGENEX werden aangevoerd waren qua maatschappelijk gehalte van een hoger allooi dan de passagiers die door de andere maatschappijen in West-Europa werden gebracht.

Momenteel is het zo, dat vrijwel uitsluitend vluchtelingen uit Kosovo naar Nederland worden gebracht, mensen die Duitsland als eindbestemming hebben in 90% van de gevallen. De overige inreizenden vertrekken naar België of zwerfen uit over Nederland dan wel reizen door naar andere Europese landen.

De Joegoslaven die tot voor het embargo op de Servische vluchten in Nederland werden aangevoerd waren afkomstig uit nagenoeg alle etnische groepen uit Joegoslavië.

Na de invoering van het embargo kwamen de vluchten voornamelijk uit Skopje en Sofia en werden grotendeels Kosovo-Albanen aangevoerd.

Waarneming leerde dat het hier hoogstwaarschijnlijk om vluchtelingen gaat: men beschikt nauwelijks over persoonlijke bagage en financiële middelen van bestaan, hetgeen waarheid verleent aan de berichten dat deze mensen vanuit Kosovo over de bergen naar Macedonië vluchten en van daaruit een goed heenkomen zoeken.

Het overgrote deel van de reizigers reist door naar Duitsland, waarbij Düsseldorf als de eindbestemming wordt opgegeven. Dit vaststellende is de toelatingsprocedure van onze oosterburen van belang. Officieel werd opgegeven dat de burgers van Kroatië en Slovenië niet visumplichtig zijn. In deze is de afgelopen weken niets veranderd.

Anders is dit t.o.v. de toelating van de overige Joegoslaven. Navraag leerde dat Bosniërs en Hercegovinezen in principe visumplichtig zijn in Duitsland en dat de overige, niet genoemde nationaliteiten niet het land in mochten, tenzij zij asiel aanvroegen.

De grote verrassing was, dat de toepassing van deze regels in de praktijk net het tegenovergestelde liet zien: Bosniërs en Hercegovinezen mochten er niet in en de overige groepen waren visumplichtig.

Was het tot voor de invoering van de visumplicht in Nederland zo, dat er niet of nauwelijks gecontroleerd werd aan de Nederlands-Duitse grensovergangen, na de invoering van de visumplicht werden de bussen die de Kosovaren naar Düsseldorf wilden brengen aan de Duitse grens teruggestuurd. Voor deze manier van handelen is tot op heden geen bevredigende verklaring gekregen.

Een van de maatschappijen die regelmatig op Maastricht Airport vlogen (en dat in de nabije toekomst weer zouden kunnen gaan doen) is Bosna Air.

Waarnemingen bij de landing van een van die vluchten, die werd uitgevoerd met een Russisch toestel van het type YAK en voorzien van Russische registratietekens, gaf de volgende feiten te zien:

- a) De reizigers zijn veelal jonge mannen die de dienstplicht ontvluchten en gezinnen met jonge kinderen;
- b) De reizigers voldoen bijna allemaal aan de criteria die voor toelating tot de Benelux gelden: men dient te beschikken over een geldig paspoort, een retourticket van Skopje of Sofia naar Maastricht, men moet een eindbestemming weten (veelal Düsseldorf) en men moet voldoende financiële middelen hebben om de transit-periode in Nederland door te kunnen brengen.
- c) De meeste reizigers reizen op een paspoort dat splinternieuw is, vaak afgegeven op de dag voordat de reis werd gemaakt. De paspoorten rammelen vaak van de fouten en ook worden valse paspoorten aangetroffen. Een verklaring voor de fouten in de paspoorten werd door een van de Joegoslavische touroperators, die op Maastricht Airport actief is, gegeven: de mensen vragen in Pristina bij de Servische overheden een paspoort aan.

Volgens de officiële regels kan dit niet verstrekt worden, zodat men een beroep doet op een corrupte ambtenaar, die tegen een grote som gelds bereid is in de illegaliteit een paspoort uit te geven. Om de kans op ontdekking zo klein mogelijk te maken voor deze ambtenaar dient een dag van vertrek te worden opgegeven, het paspoort wordt een dag eerder uitgegeven en verstrekt en de kans dat de reiziger met zijn nieuwe paspoort gecontroleerd wordt is nagenoeg nihil.

- d) Bij de gecontroleerde vlucht kon geen reisleader worden aangetroffen. In vele gevallen worden de reizigers vanaf Skopje/Sofia begeleid tot het moment dat zij in de bus naar Duitsland stappen. Het idee dat er meer achter zit dan een eenvoudige vakantie wordt hierdoor versterkt.
- e) Vrijwel alle Kosovaren, die naar West-Europa komen, zouden te kennen geven terug te willen naar Kosovo zodra de crisis in Joegoslavië geluwd is. De vraag dient echter wel gesteld te worden of men het na verloop van tijd economisch nog aantrekkelijk zal vinden terug te keren.

85

CONCLUSIE:

Het aantal vluchtelingen dat via Maastricht Airport zou aankomen in West Europa werd aanvankelijk geschat op 40.000 tot 50.000 in 1992. De invoering van de visumplicht voor de Benelux en de problemen die Duitsland veroorzaakt met de toelating van Joegoslaven werpen barrières op.

Aangezien in aanvang erg creatief werd gereageerd op de veranderende omstandigheden op vliegveld Beek valt te verwachten dat ook nu een oplossing gevonden zal worden. Diverse mazen in de wetgeving zijn nog niet benut: massaal asiel aanvragen in Nederland of zich kenbaar maken als "ontheemden", hetgeen hen een opvang in Nederland zal opleveren.

Een goed stel nationale en internationale afspraken over de afhandeling van de crisis in Joegoslavië, hetgeen ook een menswaardige behandeling van de vluchtelingenproblematiek inhoudt, is een eerste vereiste.

ONTSTAAN VAN DE PROBLEMATIEK

Eén van de belangrijkste problemen, die ten grondslag liggen aan de Joegoslavische crisis, is de etnische tegenstelling tussen de voornaamste antagonisten: Serviërs en Kroaten. Joegoslavië, dat onder Josip Broz Tito tot stand is gekomen in de samenstelling die tot voor kort bekend was, is na het wegval-
len van een sterke (lees autoritaire) leiding ten onder gegaan aan voornamelijk etnische tegenstellingen.

De hele oorlog in Joegoslavië lijkt er dan ook met name op gericht etnisch zuivere gebieden tot stand te brengen. De rechten van de etnische minderheden zoals Moslims, Albanezen, Hongaren en de overige 17 nationaliteiten naast Serviërs en Kroaten, worden in de huidige situatie ernstig geschonden.

Het mag in een totale beschouwing van het vluchtelingenprobleem beslist niet over het hoofd worden gezien dat zowel Servië als Kroatië zich schuldig maken aan het schenden van de mensenrechten. Men zou geneigd zijn als gevolg van de berichtgeving in de pers slechts Servië dergelijke misstanden ten laste te leggen.

Inmiddels wordt steeds duidelijker dat de exodus uit de oorlogsgebieden niet slechts een bijproduct van de crisis is, maar juist een doelbewust streven is geworden van beide oorlogvoerende naties om te komen tot genoemde etnisch zuivere gebieden.

Indien deze tendens wordt voortgezet vallen vanuit Kosovo, Vojvodina en mogelijk ook Macedonië stromen vluchtelingen te verwachten wanneer het strijd-toneel zich naar die streken zal verplaatsen. Op beperkte schaal is vanuit Kosovo en Vojvodina nu al sprake van (al dan niet gedwongen) vertrek van minderheden.

AANTALLEN VLUCHTELINGEN

Gedurende het verloop van de Joegoslavische burgeroorlog is het aantal vluchtelingen gestaag gegroeid tot de ruim twee miljoen die nu trachten een goed heenkomen te zoeken. De verwachting is dat met het voortduren van de crisis en het verplaatsen van het strijdtonaal het aantal nog dramatisch zal groeien.

Van alle partijen die nu bij de strijd zijn betrokken, zijn mensen op de vlucht: Serviërs uit Kroatië, Kroaten uit Servië en Serviërs, Kroaten en Moslims uit Bosnië & Hercegovina. Hoewel Kosovo nog niet in strijd is met de Servische overheerser (tenminste, zo wordt dit door de Kosovo-Albanezen ervaren), zijn al wel vele Kosovaren in de gelederen van de vluchtenden te vinden.

OPVANG IN JOEGOSLAVIE ZELF**Servië**

Het nieuwe Joegoslavië, gevormd uit de republieken Servië en Montenegro, lijkt nauwelijks last te ondervinden van de vluchtelingenproblematiek. De vluchtelingen worden opgevangen in hotels, die als gevolg van de oorlog leegstaan. Ook worden geluiden gehoord dat in Kosovo en Vojvodina minderheden gedwongen worden hun huizen te verkopen, waarin dan weer Servische

vluchtelingen worden gehuisvest. Dit geeft geloofwaardigheid aan het streven naar etnisch zuivere gebieden.

Kroatië

Kroatië kent momenteel zoveel vluchtelingen binnen haar grenzen (Kroaten, Moslims en Albanezen) dat het land er geen raad meer mee weet. Wanhopige verzoeken om hulp worden gedaan, zowel voor wat betreft materiële hulp als om opvang van vluchtelingen door andere landen. Hierbij wordt nog opgemerkt dat voor de vluchtelingen die verder Europa in willen trekken, Kroatië de enige mogelijke reisroute is, naast vliegverbindingen vanuit Skopje en Sofia. Voor Kroatië houdt het vluchtelingenprobleem ook in dat de militaire inspanning erdoor wordt ondermijnd. Indien teveel jonge mannen de vlucht kiezen, zou de verdediging van Kroatië op den duur onderbemand raken. Jongelingen wordt dan ook de mogelijkheid ontzegd naar het Westen te vluchten en zij worden naar het strijdtoneel in Bosnië & Hercegovina teruggestuurd. Een toename van de gewapende conflicten en/of verplaatsing van de strijd naar andere republieken dan wel provincies maakt de Kroatische problematiek alleen maar groter.

87

OPVANG BUITEN JOEGOSLAVIE

Diverse landen maken zich op voor de opvang van grote aantallen voormalig Joegoslaven. Hoewel de directe buurlanden als Oostenrijk, Zwitserland en Italië de eerste toevluchtsoorden lijken te zijn, wordt door de vluchtelingen vaak een verdere bestemming geambieerd. Een groot deel van hen tracht uiteindelijk Duitsland te bereiken. Voor dit verschijnsel zijn twee redenen: in de eerste plaats bevindt zich een grote gemeenschap Joegoslaven in Duitsland, waar gemakkelijk onderdak gevonden kan worden en in de tweede plaats zijn de asielvoorwaarden in Duitsland gunstiger dan elders in Europa. Naast Duitsland lijkt België in trek te zijn bij de Albanese vluchtelingen uit Kosovo. Met name Brussel kent al een grote kolonie Kosovaren (de grootste buiten Kosovo) en deze gemeenschap is uiterst bereidwillig om gevluchte landgenoten te assisteren zodra zij zich in België melden.

Ook Nederland krijgt een deel van de vluchtelingen te verwerken. Opvallend is dat de internationale gemeenschap zich nu pas begint te buigen over het probleem van de opvang van de stroom vluchtelingen uit Joegoslavië. Ook in eigen land is tot op heden slechts 'ad hoc' gereageerd op een aanwas van Joegoslavische vluchtelingen en de problemen die dit met zich meebrengt.

NEDERLAND ALS TRANSITBESTEMMING

In december 1991 plaatste Duitsland een embargo op alle vluchten van Servische maatschappijen op haar luchthavens. Dit had tot gevolg dat deze vluchten zonder uitzondering uitweken naar Maastricht Airport (zie bijlage met die naam). De Nederlandse luchthaven kreeg vanaf dat moment te maken met een stroom van Joegoslaven, die door JAT, Aviogenex, Bosna Air, Pal Air Macedonian en andere maatschappijen werden aangevoerd. Het overgrote deel van de passagiers verdween direct per bus naar Duitsland. Later werden de Servische maatschappijen ook door Nederland geboycot, hetgeen in de praktijk betekende dat JAT en Aviogenex niet meer op Maastricht Airport konden landen. De overige maatschappijen bleven gewoon

met een hoge frequentie reizigers aanvoeren. Naar schatting zijn in de periode januari-juni 1992 zo'n 20. tot 25.000 "Joegoslaven" naar Nederland gebracht, waarvan slechts een klein gedeelte ook in Nederland is gebleven. Een inschatting van de aantallen Joegoslaven die uiteindelijk in Nederland zijn gebleven valt moeilijk te maken. Gesproken wordt van een aantal van 7.000 asielzoekers en vluchtelingen die in 1992 geregistreerd zouden zijn. Echter, eenmaal binnen de Benelux-grenzen (of eigenlijk binnen de EG) is geen registratie aan te leggen van de bewegingen die de vluchtelingen erop na houden. Grensoverschrijdend verkeer met België en Duitsland is heel wel mogelijk, hetgeen een juiste registratie onmogelijk maakt.

VISUMPLICHT

Op 1 juli 1992 werd voor alle Joegoslavische nationaliteiten een visumplicht voor de Benelux ingesteld als uitvloeisel van een daartoe strekkend Benelux-verdrag. Momenteel wordt bekeken of deze visumplicht voor Kroaten en Slovenen opgeheven kan worden middels opschorting van dit verdrag voor deze nationaliteiten. Tegelijk met het invoeren van de visumplicht werden de Duitse grenzen gesloten voor inreizende Joegoslaven. Een verklaring hiervoor werd nooit ontvangen. Het officiële Duitse standpunt is, dat Kroaten en Slovenen vrij zijn van visumplicht, Serviërs geweigerd worden en de overige nationaliteiten visumplichtig zijn.

Kennelijk is controle op de visumplicht ineens doorgevoerd. De vluchtelingen vroegen in de periode voor juli steeds asiel aan in Düsseldorf.

Overigens: toelating van vreemdelingen tot Duitsland blijkt op Bonds-niveau anders beoordeeld te worden dan op Deelstaat-niveau. Zo was het bijvoorbeeld makkelijker voor Joegoslaven Duitsland via Nederland binnen te komen dan via de zuidelijke deelstaten.

Door de Nederlandse ambassades in Belgrado, Wenen en Sofia worden momenteel visa verstrekt aan de vluchtelingen. Het gaat hierbij om Benelux-visa dan wel om transitvisa (voor doorreis naar bv. Duitsland). In het laatste geval is een visum voor Duitsland een van de criteria waarop een transitvisum wordt verstrekt.

In het algemeen zijn de criteria voor het verstrekken van een visum dezelfde als de criteria die werden gehanteerd voor toelating tot de Benelux: men moet beschikken over een retourticket; paspoort; men moet een eindbestemming kunnen aangeven en men moet beschikken over voldoende financiële middelen om de periode, die men claimt in de Benelux door te zullen brengen, te kunnen financieren (ongeveer 50 DM per persoon per dag). De meeste personen die via Maastricht Airport ons land bereikten voldeden exact aan deze voorwaarden, hetgeen enige vorm van organisatie doet vermoeden.

ORGANISATIE

Zowel in Joegoslavië zelf als in Nederland, België en mogelijk ook Duitsland lijkt een organisatie achter de exodus schuil te gaan.

Voor wat betreft Joegoslavië kwam de gedwongen migratie al ter sprake. Een feit dat deze gedachte versterkt is de waarneming, dat groepen vluchtelingen, die op Maastricht Airport arriveerden, begeleid werden tot het moment dat hun bus naar Duitsland vertrok. Passagiers werd verhinderd dat zij in contact kwamen met vertegenwoordigers van de Nederlandse overheid en pers. In België

en Duitsland kennen de tour-operators, die de vluchtelingen naar Nederland brengen, hun vertegenwoordigers, die ervoor zorgen dat het verdere verloop van de reis in goede banen wordt geleid.

Nederland kent organisaties als MiZaMir, die ijveren voor een goede opvang van vluchtelingen uit Joegoslavië (alle nationaliteiten) en Merhamet, een stichting die valt onder de Kulturele Vereniging van Bosnië & Hercegovina, die geloofsgenoten (Moslims) begeleidt in hun vlucht naar Nederland.

De laatste ontwikkelingen op dit gebied zijn de inspanningen van het Internationale Rode Kruis, dat onlangs een speciaal gecharterde trein vol vluchtelingen naar Duitsland bracht.

Overigens, het ligt in de Joegoslavische volksaard besloten dat men elkaar bijstaat in tijden van nood. Opvang van vluchtelingen in eigen gezin is dus geen uitzondering en waar dit niet mogelijk is, getroost men zich alle mogelijke inspanningen om vluchtelingen daar waar mogelijk behulpzaam te zijn.

JOEGOSLAVISCHE VLUCHTELINGEN IN NEDERLAND

In principe staat de Joegoslavische vluchteling een aantal mogelijkheden open wanneer hij naar Nederland komt. Hij kan gedurende een drietal maanden "op vakantie" komen (waarbij veelal door familie h.t.l. onderdak wordt verleend), hij kan asiel aanvragen (het aantal is stijgend, maar niet dramatisch toegenomen) en hij kan vanaf 1 augustus 1992 een beroep doen op de TROO (= Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden). In het laatste geval wordt de vluchteling kost en inwoning verzekerd, zonder dat aan die status rechten kunnen worden ontleend. De TROO zal voorlopig tot 1-1-1993 van kracht blijven. Joegoslaven die in het kader van de TROO naar Nederland komen zouden niet over een visum hoeven te beschikken.

Al begin 1992 werd duidelijk dat de invulling van de eerste optie gevaar begon te lopen. Enkele grotere kolonies Joegoslaven in Nederland maakten er melding van niet meer vluchtelingen te kunnen opnemen: het punt van verzadiging was bereikt.

De tweede optie (asiel aanvragen) is op Nederland minder van toepassing dan bijvoorbeeld op België en Duitsland. Duitsland kent een gunstige financiële regeling voor asielzoekers, terwijl landgenoten in Duitsland, die zich over vluchtelingen ontfermen, hiervoor een financiële vergoeding krijgen.

In België toont de praktijk aan, dat de vluchtelingen (meestal Kosovaren) proberen zo lang mogelijk illegaal in het land te verblijven. Op een moment waarop zij worden gecontroleerd, wordt asiel aangevraagd, waarna een jarenlange procedure in gang wordt gezet, vergezeld van een uitkering en de mogelijkheid een plaats in het arbeidsproces te accepteren.

Beide landen bieden dus gunstiger voorwaarden dan Nederland, hetgeen asielzoekers eerder naar onze buurlanden zal doen gaan.

Er is nog geen ervaring met de TROO. Wel is het vermoeden al meermalen uitgesproken dat er grootschalig gebruik van gemaakt zou kunnen gaan worden. Al het nieuws betreffende opvangmogelijkheden in het buitenland bereikt Joegoslavië op de kortst mogelijke termijn en er wordt flitsend snel op ingespeeld.

Omdat niet kan worden ingeschat hoelang de oorlog in Joegoslavië nog zal voortduren, kan een "tijdelijk" verblijf in opvangcentra voor ontheemden in ons land wel eens lang gaan duren.

TERUGKEER NAAR EIGEN LAND

Momenteel kunnen hier verblijvende Joegoslaven (van welke nationaliteit dan ook) niet worden teruggestuurd naar hun land om humanitaire redenen. Zij worden gedoogd.

Dat een terugkeer op termijn voor de nodige problemen kan zorgen staat nu al vast. Het grootste deel van de vluchtelingen wil inderdaad terugkeren, maar loopt vervolgens tegen een of meerdere van de volgende problemen aan:

- 1) de tickets waarop men naar het Westen is gereisd zijn of verlopen (drie maanden geldig) of worden niet door de luchtvaartmaatschappijen erkend, omdat voor een retourticket slechts de prijs van een enkele reis is betaald;
- 2) men heeft onvoldoende financiële middelen om de terugreis te bekostigen;
- 3) de situatie in Joegoslavië zelf heeft zich zodanig gewijzigd dat terugkeer naar de oorspronkelijke regio vanwege etnische problemen niet meer mogelijk is;
- 4) vooral de jonge mannen zouden in de nieuwe republieken als deserteurs gezien kunnen worden;
- 5) zij die gedwongen werden huis en haard te verlaten dan wel af te staan hebben geen bestaansrecht meer in hun land;
- 6) terugkeer kan om economische redenen minder aantrekkelijk worden geacht.

Hoewel dit zeer voorzichtig moet worden geuit is toch de algemene opvatting dat na de terugkeer van de grote massa vluchtelingen naar de geboortestreek, een residu van criminele elementen in Nederland zal achterblijven. Nu al wordt er door bv. MiZaMir voor gewaarschuwd dat een slechte opvang van vluchtelingen hen in de handen van de Joegoslavische georganiseerde criminaliteit zal drijven, aangezien hen geen andere optie overblijft om in hun levensonderhoud te voorzien. De als grootschalig en keihard bekend staande Joegoslavische criminaliteit in Nederland, die overigens een grensoverschrijdend karakter blijkt te bezitten, zou hiermede totaal nieuwe dimensies kunnen gaan krijgen.

POLITIEKE CONSEQUENTIES

Een (verhoogde) influx van vluchtelingen uit Joegoslavië zal ongetwijfeld gevolgen hebben voor het effect dat de politieke organisaties van Joegoslaven in Nederland kunnen sorteren. Op dit moment kent Nederland een aantal van deze organisaties, voornamelijk afdelingen van in Kroatië en Bosnië & Hercegovina bekende politieke partijen.

Toename van de ledenaantallen van deze organisaties zal hun betekenis en hun mogelijke invloed op de Nederlandse politieke organen kunnen doen toenemen. Een dergelijke toename van de ledenaantallen brengt ook met zich mee dat zich binnen de gelederen van de partijen aan import van oorlogse moties zal voordoen, die een (hernieuwde) heftigheid zou kunnen verlenen aan de wijze van optreden van deze organisaties, zowel jegens elkaar als richting Nederlands publiek.

De inzet van deze takken van Joegoslavische politieke partijen moet vooral niet onderschat worden wanneer zou blijken dat het repatriëren van vluchtelingen vanuit Nederland op (financiële of andere) problemen zou gaan stuiten.

Onderzoek heeft aangetoond dat er een band bestaat tussen de Joegoslavische georganiseerde criminaliteit en de politiek in Joegoslavië. Een toename van de invloed van de criminaliteit onder de Joegoslaven in Nederland zou zowel in

Nederland als richting Joegoslavië merkbare effecten kunnen hebben. In dit verband mag gememoreerd worden aan de uitspraak van de Minister van Defensie van Bosnië & Hercegovina, dat er op termijn rekening zal moeten worden gehouden met terrorisme, niet alleen op Joegoslavisch grondgebied, maar ook in de rest van Europa, indien door de internationale gemeenschap niet wordt opgetreden tegen de Servische agressie.

CONCLUSIES

- 1) Een einde aan de groei van de vluchtelingenstroom in Joegoslavië is voorlopig nog niet in zicht.
- 2) Een toename van het aantal vluchtelingen in Nederland brengt gevolgen met zich mee voor wat betreft:
 - financiële aspecten (kosten van de opvang);
 - huisvestingsproblematiek;
 - toename van etnische tegenstellingen tussen Joegoslaven h.t.l.
 - ontwikkelingen in de criminele sfeer;
 - opstelling van de diverse ex-Joegoslavische politieke leiders t.o.v. Nederland;
 - repatriëring van vluchtelingen (wat geld en locatie betreft).
- 3) Een eventuele Nederlandse deelname in een militaire oplossing van het Joegoslavische conflict kan de onder punt 2) genoemde facetten aanscherpen, zodanig zelfs dat toepassing van geweld binnen de landsgrenzen niet meer uit te sluiten valt.
- 4) Niet alleen in Nederland, maar juist binnen Europa zullen sluitende afspraken moeten worden gemaakt over opvang van de Joegoslavische vluchtelingen en alle aspecten van hun verblijf in de gastlanden en hun repatriëring op termijn.

Een der "Joegoslavische" verenigingen die in de "Brandhaard" nog niet genoemd is, de vereniging was in de tijd van het schrijven van deze special (oktober 1991) nog in oprichting, is MiZaMir (Wij Voor Vrede).

Deze vereniging bestaat -opvallend genoeg- uit Serviërs en Kroaten en streeft naar een einde van de oorlog tussen Kroatië en Servië. Personen in Nederland uit beide landen hebben zich in MiZaMir verenigd teneinde aan te tonen dat er tussen deze volkeren wel degelijk vriend- en broederschap bestaat.

De coördinatrice is de in Zagreb geboren _____ uit Amsterdam in wier huis ook het hoofdkwartier is gevestigd.

Op 8 november 1991 heeft MiZaMir op de Dam in Amsterdam een demonstratie gehouden doch hier is in de media nauwelijks aandacht aan besteed.

Op 27 januari 1992 is in Paradiso een bijeenkomst gehouden waarbij onder andere vertegenwoordigers van diverse vredesbewegingen uit Zagreb, Belgrado en Sarajevo aanwezig waren. Ook de Joegoslavische zaakgelastigde in Nederland, de heer Zivkovic, behoorde tot de aanwezigen. Tevens werd er tijdens deze bijeenkomst telefonisch contact onderhouden met verschillende steden in Joegoslavië. De vereniging onderhoudt relaties met en krijgt steun van Nederlandse organisaties zoals Vrouwen tegen Kernwapens, de Vereniging van Dienstweigeraars en Vrouwen Voor Vrede. De vereniging beschikt op dit moment over opslagruimte aan de Oostelijke Handelskade in Amsterdam, waar o.a. hulpgoederen liggen opgeslagen t.b.v. van de in ons land verblijvende gevluchte Joegoslaven.

KROATISCHE VERENIGINGEN IN NEDERLAND

In de "Brandhaard" zijn al een groot aantal Joegoslavische organisaties genoemd. De meeste hiervan staan onder invloed van de Joegoslavische ambassade hier te lande en kunnen dus momenteel als Servisch gekwalificeerd worden.

Sinds het einde van 1991 is er een toenemende groei waargenomen van clubs en verenigingen die als Kroatisch aangemerkt worden. Het is duidelijk dat de Kroatische gemeenschap in Nederland de behoefte voelt eigen organisaties op te richten die op geen enkele wijze meer binding hebben met de oude Joegoslavische organisaties en die in eerste instantie de oorlog met Servië en in de tweede plaats de erkenning van Kroatië als zelfstandige staat hebben aangegrepen om zich als Kroatisch te kunnen profileren en manifesteren.

Hieronder volgt een aanvulling op de lijst uit de "Brandhaard". Ook worden die gegevens vermeld, die in de voorgaande rapportage nog niet bekend waren, deels omdat de verenigingen nog niet waren opgericht.

STICHTING VRIENDEN VAN KROATĚ

Opgericht 25 oktober 1991

KROATISCHE KULTURELE VERENIGING - ROTTERDAM
Opgericht 29 oktober 1991

93

KROATISCHE KULTURELE VERENIGING - ALKMAAR
Opgericht 6 oktober 1991

KROATISCHE KULTURELE VERENIGING - GELEEN
Opgericht 7 november 1991

KROATISCHE VERENIGING "VUKOVAR"
Opgericht 8 november 1991

94

KROATISCHE DEMOKRATISCHE PARTIJ - ROTTERDAM
Opgericht 11 februari 1992

Verder zijn er nog twee organisaties bekend waar tot op heden geen nadere gegevens dan vermeld van bekend zijn:

KROATISCHE DEMOKRATISCHE UNIE - AMSTERDAM

KROATISCHE SOCIAAL LIBERALE PARTIJ - ROTTERDAM

KROATISCHE CLUB 'HRVATSKI DOM'

Ongetwijfeld zullen er momenteel en in de komende maanden in de diverse steden in ons land, waar zich meerdere Kroaten bevinden, nieuwe culturele, politieke en mogelijk ook sportverenigingen worden opgericht.

Onlangs werden nog de volgende gegevens bekend:

STICHTING SERVISCH ORTHODOXE KERK IN NEDERLAND

95

KULTURELE VERENIGING VAN BOSNIË EN HERCEGOVINA

Deze vereniging kent een eigen jongerenvereniging.

VERENIGING VAN BOSNISCHE ISLAMIETEN
(voorheen Vereniging van Joegoslavische Islamieten)

STICHTING MACEDONIË, VOOR CULTUUR EN INFORMATIE